

สถานภาพและสิทธิของสตรีมากนัก และเมื่อพิจารณาจากภูมิหลังแล้ว ส.ส. สตรีที่ได้รับเลือกตั้งมักมาจากครอบครัวที่เคยมีบทบาททางการเมืองหรือครอบครัวมีฐานะมั่งคั่ง มีการศึกษาดีและมีชื่อเสียง สตรีชาวบ้านจึงมักไม่ค่อยมีโอกาสได้รับเลือกเป็น ส.ส.

1.4 วุฒิสภา นับตั้งแต่ปี 2476 เป็นต้นมา มีสตรีได้รับการแต่งตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภาทั้งสิ้น 49 คน (1.8%) เทียบกับจำนวนสมาชิกวุฒิสภาชายทั้งหมด 2,642 คน ปัจจุบันนี้มีวุฒิสมาชิกสภาสตรี 9 คน จากจำนวนทั้งสิ้น 270 คน (Gender and Development Research Institute 1995)

2. การมีส่วนร่วมในการบริหารท้องถิ่น

การมีส่วนร่วมในการบริหารท้องถิ่นในระดับจังหวัดและท้องถิ่นของสตรีนั้นยิ่งน้อยลงไปกว่าระดับชาติ มีสตรีเพียงร้อยละ 1 ที่ได้รับเลือกเป็นกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ในปี 2536 เป็นครั้งแรกที่รัฐบาลได้แต่งตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดที่เป็นหญิง (ร้อยละ 1.3) รวมทั้งรองผู้ว่าราชการจังหวัดหญิง 2 คน และปลัดอำเภอหญิง 13 คน (ร้อยละ 0.3) สำหรับการเลือกตั้งในระดับจังหวัดนั้น มีผู้หญิงเพียงร้อยละ 5 เท่านั้นที่ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาจังหวัดและเทศมนตรี (สถาบันวิจัยบทบาทหญิงชายและการพัฒนา 2538)

2.1 ระดับอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ควรมีการแก้ไขกฎหมายเพื่อกำหนดวาระการดำรงตำแหน่งกำนันและผู้ใหญ่บ้านเพื่อเปิดโอกาสให้มีการสรรหาบุคคลที่เหมาะสมได้กว้างขวางขึ้น ซึ่งหมายรวมถึงการเพิ่มโอกาสแก่สตรีและเป็นการพัฒนาการเมืองระดับท้องถิ่นด้วย นอกจากนี้รัฐบาลควรเปลี่ยนแปลงนโยบาย โดยยกเลิกกฎหมายที่เลือกปฏิบัติในเรื่องการเข้าดำรงตำแหน่งปลัดอำเภอและนายอำเภอ โดยควรเปิดโอกาสให้สตรีเข้าดำรงตำแหน่งดังกล่าวอย่างทัดเทียมกับชาย (ประเทศไทยเพ็งมีนายอำเภอหญิงคนแรกคือนางประสม ดำริชอบ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งที่อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงครามเมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2539) (ไทยรัฐ 8 ก.พ. 2539) ตลอดจนตำแหน่งการปกครองอื่น ๆ เป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของสตรี ช่วยให้สตรีได้พัฒนาศักยภาพการเป็นผู้นำซึ่งเป็นแบบอย่างที่จะกระตุ้นความสนใจของสตรีในเรื่องของการเมืองการปกครอง

2.2. สภาจังหวัด สัดส่วนของสมาชิกสภาจังหวัดที่เป็นหญิงมีค่าต่ำกว่าสัดส่วนเฉลี่ยในภาคเหนือและภาคใต้โดยที่สัดส่วนนี้มีค่าสูงกว่าค่าเฉลี่ยในภาคกลางและภาคอีสาน ดังนั้น ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในทุก ๆ ภาคของประเทศ เพื่อให้สัดส่วนของส่วนร่วมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

2.3. สภาเทศบาล ข้อมูลเกี่ยวกับสภาเทศบาลที่รวบรวมได้ในแผนฯ ระยะยาวยังขาดความสมบูรณ์ค่อนข้างมาก ข้อมูลที่ได้จากกรมการพัฒนาชุมชนระบุว่าในปัจจุบัน (ปี 2537) มีสมาชิกสภาเทศบาลที่เป็นหญิงรวม 6

คน จากข้อมูลในปี 2524 พบว่าในบรรดาเทศมนตรี 356 คน มีที่เป็นหญิงเพียง 17 คน (4.8%) จึงควรมีการศึกษาว่ามีเหตุปัจจัยอะไรที่ไม่ส่งเสริมสนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในตำแหน่งดังกล่าว

2.4. เมืองพัทยาและกรุงเทพมหานคร การบริหารเมืองพัทยาและกรุงเทพมหานครมีกฎหมาย เฉพาะซึ่งให้ความสำคัญแก่เมืองทั้งสอง ข้อมูลเกี่ยวกับเมืองพัทยาที่รวบรวมไว้ในแผนฯ ระยะยาวมีเพียงจำนวนพนักงานเมืองพัทยาเท่านั้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าจำนวนพนักงานชายมีมากกว่าพนักงานหญิงและพนักงานระดับสูงจะมีสัดส่วนที่เป็นชายมากกว่าหญิง ส่วนในกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ปี 2516-33 ในระดับสมาชิกสภากรุงเทพฯ มาจากการแต่งตั้งซึ่งก็มีสตรีได้รับการแต่งตั้งเพียงไม่กี่คน แต่พอเปลี่ยนมาเป็นระบบเลือกตั้งในครั้งแรกปรากฏว่าไม่มีสตรีได้รับเลือกตั้งเลยแม้แต่คนเดียว จนกระทั่งถึงการเลือกตั้งในปี 2533 นี้เองที่สมาชิกสภากรุงเทพฯ ที่เป็นหญิงเริ่มมีจำนวนเพิ่มขึ้น โดยมีสัดส่วนร้อยละ 12.3 (คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ 2537)

3. การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

สตรีไทยมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ส.ส. มาตั้งแต่เริ่มมีการปกครองแบบประชาธิปไตยในปี 2475 ในแง่นี้จึงอาจกล่าวได้ว่า ไม่มีการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในสิทธิด้านนี้ อย่างไรก็ตามผลการสำรวจปี 2512 แสดงให้เห็นว่า สตรีใช้สิทธินี้น้อยกว่าบุรุษ มีสตรี 43% มาใช้สิทธิในการเลือก ส.ส. ในขณะที่มีผู้ไปออกเสียงเป็นชาย 56% เมื่อพิจารณาข้อมูลเป็นรายภาคพบว่าสตรีในภาคกลางและภาคเหนือใช้สิทธิมากกว่าภาคอื่น (45%) ส่วนสตรีในภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงเหนือใช้สิทธิน้อยกว่า (42%)

ปัจจุบันสตรีมีส่วนร่วมทางการเมืองหลายรูปแบบมากกว่าเป็นเพียงผู้มีสิทธิหรือไปใช้สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งเท่านั้น การมีส่วนร่วมที่สำคัญก็คือนับเป็นผู้รณรงค์ในการหาเสียงทั้งในฐานะผู้จัดการและผู้สนับสนุน นอกจากนี้ยังเป็นผู้ลงคะแนนเสียงที่แข็งขันอีกด้วย ดังจะเห็นได้ว่า ในการเลือกตั้งปี 2535 นั้นสตรีไปลงคะแนนเสียงมากกว่าชาย เนื่องจากการเลือกตั้งครั้งนั้น นับเป็นครั้งแรกที่มีการแจกเพศผู้ลงคะแนนเสียง ทำให้ทราบว่าหญิงที่มีสิทธิ์ลงคะแนนเสียงมีจำนวน 50.62% ของจำนวนผู้มีสิทธิ์ลงคะแนนเสียงทั้งหมด นั่นคือผู้มีสิทธิ์ลงคะแนนเสียงเป็นหญิงมากกว่าชายถึง 400,000 คน และหญิงไปลงคะแนนเสียง 50.82% คือในการลงคะแนนเสียง หญิงไปลงคะแนนเสียงมากกว่าชายถึง 300,000 คน ส่วนการเลือกตั้งครั้งล่าสุดในปี 2538 ที่เพิ่งผ่านไปนี้ มีผู้มีสิทธิ์ลงคะแนนเสียงทั้งสิ้น 31,211,605 คน โดยมีหญิงมากกว่าชายจำนวน 600,000 คน (กรมการปกครอง 2538)

ภาคผนวก 2

สรุป

รายละเอียดการดำเนินงานในโครงการ การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของสตรีไทย โดยเฉพาะในการเลือกตั้งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล

ศูนย์ศึกษาเพื่อพัฒนาสตรีล้านนาภายใต้การสนับสนุนของมูลนิธิเอเชียและแหล่งทุนอื่น ๆ ได้จัดฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมสตรีให้ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม 2538 ในภาคเหนือ ภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ในภาคเหนือ ศูนย์ได้จัดฝึกอบรมทั้งสิ้น 12 ครั้ง ใน 23 ตำบล ใน 5 จังหวัด คือเชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง ลำพูน และตากโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพิ่มพูนความเข้าใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมในเรื่องโครงสร้าง ความรับผิดชอบและหน้าที่ของ อบต.(2) เพื่อจูงใจให้สตรีลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกของ อบต.(3) เพื่อชักชวนให้ผู้มีสิทธิออกเสียงทั้งหญิงชายให้ความสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งสตรีในการ เลือกตั้ง อบต. และ (4) เสริมสร้างความรู้และทักษะที่จำเป็นแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งสตรีเพื่อให้มีโอกาสชนะการเลือกตั้ง ผลที่ได้รับจากการฝึกอบรมเมื่อสรุปเป็นภาพรวมคือในการเลือกตั้งในภาคเหนือทั้งหมด 42 ตำบล มีชายลงสมัครรับเลือกตั้งทั้งสิ้น 1,423 คน และหญิง 230 คน ในจำนวนนี้ได้ผ่านการฝึกอบรมกับศูนย์ 158 คน (เท่ากับ 68.6%ของผู้สมัครสตรีทั้งหมด) ผลของการเลือกตั้งปรากฏว่าชายได้รับเลือกทั้งหมด 638 คน และหญิงได้รับเลือกทั้งหมด 108 คน (เท่ากับ 46.9% ของผู้สมัครสตรีทั้งหมด) ในจำนวนสตรีที่ได้รับเลือกทั้งหมดนี้เป็นผู้ผ่านการฝึกอบรมกับศูนย์ 71 คน (เท่ากับ 65% ของสตรีที่ได้รับเลือกตั้งทั้งหมด) อย่างไรก็ตามเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ ได้แสดงความเห็นว่ายังไม่ค่อยพอใจกับผลดังกล่าวเนื่องจากรู้สึกว่ามีเวลาพัฒนาสื่อที่จะใช้ในการฝึกอบรมให้เหมาะสมกับประชาชนในท้องถิ่น เนื้อหาต่าง ๆ ของสื่อที่ใช้ในการอบรมยังมีลักษณะค่อนข้างจะเป็นทฤษฎีและเหมาะกับนักวิชาการมากกว่า เป็นการประยุกต์ สำหรับกลุ่มสตรีระดับรากหญ้าอย่างแท้จริง

ในอีก 3 ภูมิภาค คุณนงเยาว์ เนาวรัตน์ ผู้อำนวยการของศูนย์ศึกษาเพื่อพัฒนาสตรี ล้านนาได้ร่วมกับศูนย์สตรีศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น ศูนย์วิจัยและพัฒนาสตรี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จัดฝึกอบรมเพื่อให้ความรู้แก่ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั้งหญิงชายเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนตำบลและเพื่อกระตุ้นให้สตรีมีส่วนร่วมในการเมืองท้องถิ่นทั้งในฐานะผู้มีสิทธิออกเสียงและผู้สมัครรับเลือกตั้งให้มากขึ้น

นอกจากนี้ ศูนย์ยังได้จัดประชุมเพื่อติดตามผลการสมัครรับเลือกตั้งของสตรีทั้งที่ได้รับและไม่ได้รับการเลือกตั้งเพื่อเรียนรู้จุดอ่อนจุดแข็งเพื่อนำมาปรับปรุงยุทธศาสตร์ในการเลือกตั้งครั้งต่อไป การประชุมครั้งนี้ประกอบด้วยสตรีผู้สมัครเข้ารับเลือกตั้งจำนวน 55 คน ผลการประชุมสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้คือ

ปัจจัยเสริมที่ช่วยให้ชนะการเลือกตั้ง	ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการชนะเลือกตั้ง
• สภาพเศรษฐกิจค่อนข้างดีจะช่วยสร้างความไว้วางใจให้กับผู้สมัครได้	• ฐานะยากจน
• ความพร้อมที่จะทำงานนอกบ้าน และผู้มีความรอบรู้ขนาดใหญ่หรือมีญาติมิตรมากในหมู่บ้าน นอกจากจะไปช่วยลงคะแนนเสียงให้แล้วยังช่วยชักจูงให้ผู้ลงคะแนนคนอื่น ๆ ที่ยังไม่ได้ออกเสียงให้ช่วยออกเสียงอีกด้วย	• ขาดผู้ให้การสนับสนุน เช่น ผู้มีสมาชิกในครอบครัวไม่กี่คน และไม่มีความโดดเด่นในชุมชน นอกจากนี้ยังมีคู่แข่งที่ลงสมัครรับเลือกตั้งหลายคน และคู่แข่งบางคนก็ใช้วิธีซื้อเสียง
• ต้องมีประสบการณ์ในการทำงานด้านพัฒนาให้แก่ชุมชนเป็นเวลานานนับสิบปี โดยเฉพาะผู้มีตำแหน่งเป็นผู้นำในชุมชนอยู่แล้วจะมีโอกาสได้รับเลือกตั้งเนื่องจากบริวารและญาติสนิทมิตรสหายในหมู่บ้านจะช่วยเหลือในการรณรงค์หาเสียง	• ขาดประสบการณ์และทักษะในการวางแผนรณรงค์หาเสียง ตลอดจนขาดความมั่นใจในการปรากฏตัวในที่สาธารณะ
• ต้องรณรงค์หาเสียงอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอเนื่องจากผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละคนจะมีคู่แข่งอย่างน้อย 3-4 คน	• ผู้ชายโดยทั่วไปที่มีทัศนคติในทางลบต่อสตรีจะต่อต้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีรวมทั้งเจ้าหน้าที่และผู้นำชุมชนที่เป็นผู้ชายด้วย

ส่วนในภาคใต้ คุณสุลิมา วงศ์สุภาพ จากศูนย์วิจัยและพัฒนาสตรี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้ทำการสำรวจด้วยวิธีสุ่มตัวอย่างเพื่อทำการสัมภาษณ์เพื่อศึกษาสตรีที่ได้รับเลือกตั้ง อบต. ในจังหวัด สงขลา ซึ่งสรุปรายละเอียดผลการศึกษาโดยสังเขปได้ว่า ในการรับเลือกตั้ง อบต. ครึ่งนี้ มีสตรีลงสมัครทั้งสิ้น 120 คน ส่วนผู้สมัครชายทั้งสิ้น 1,151 คน มีสตรีได้รับเลือกตั้งทั้งสิ้น 31 คน (เท่ากับ 5.57% ของผู้ได้รับเลือกตั้งทั้งหมด) ถึงแม้ว่าจำนวนสตรีที่ได้รับเลือกตั้งในจังหวัดสงขลาจะต่ำกว่าจำนวนสตรีที่ได้รับเลือกตั้งทั่วประเทศ (เฉลี่ยประมาณ 10%) แต่ก็มีข้อมูลหลายอย่าง que แสดงให้เห็นว่ามีแนวโน้มที่จะก้าวหน้ากว่านี้ในอนาคต ผลการสำรวจยังได้พบว่า สตรีที่มีระดับการศึกษาสูงกว่ามีโอกาสได้รับเลือกตั้งมาก กว่า นอกจากนี้ยังได้แก่ปัจจัยเรื่องอายุ อาชีพ และบทบาท

การเป็นผู้นำในชุมชน ตลอดจนผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมมีโอกาสและแนวโน้มที่จะได้รับเลือกตั้งมากกว่า สตรีได้รับเลือกตั้งสองคนได้ใช้คำขวัญในการรณรงค์หาเสียงเช่น “ผู้หญิงทำได้ดีกว่า” กับ “ให้โอกาสกับผู้หญิงบ้าง” ส่วนปัจจัยที่เป็นอุปสรรคสำคัญในการสมัครรับเลือกตั้งของสตรีในภาคนี้คือความเชื่อถือในศาสนาอิสลามอย่างเข้มงวด (ซึ่งผู้เชื่อถือตีความในทางไม่สนับสนุนให้สตรีมีบทบาทและเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง)

สำหรับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คุณมนัสนา สามารถ นักวิจัยจากศูนย์สตรีศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้ทำการสำรวจสตรี 44 คนที่ลงสมัครรับเลือกตั้ง อบต. ทั้งก่อนและหลังการเลือกตั้ง ในการนี้ศูนย์ได้ทำการฝึกอบรมผู้จะลงสมัครรับเลือกตั้งจำนวน 4 ครั้ง ให้แก่หญิง 186 คน และชาย 385 คน ใน 4 ตำบล ขณะฝึกอบรมมีหญิง 12 คนจากจำนวนที่เข้าร่วมการฝึกอบรมทั้งสิ้น 186 ตั้งใจจะลงสมัครรับเลือกตั้ง หลังจบการฝึกอบรมจำนวนหญิงที่ตัดสินใจลงสมัครรับเลือกตั้งเพิ่มขึ้นเป็น 48 คน และมีผู้ได้รับการเลือกตั้งทั้งสิ้น 12 คน

ข้อมูลเกี่ยวกับสตรี 12 คนที่ได้รับการเลือกตั้ง อบต. ครั้งนี้ สรุปได้โดยสังเขปดังนี้คือ

- 70% มีอายุระหว่าง 20-39 ปี
- 50% มีการศึกษาสูงกว่าระดับประถมศึกษา
- 11 คนจากจำนวน 12 คน สมรสแล้ว และจำนวนบุตรโดยเฉลี่ยคือ 2 คน
- 2 ใน 12 คน ยอมรับว่าต้องรับภาระครอบครัว
- 5 ใน 12 คน มีประสบการณ์ทำงานมาก
- 58.3% มีครอบครัวใหญ่และมีญาติมิตรมาก
- 75% ไม่มีบทบาทหรือตำแหน่งผู้นำในชุมชนที่ตนอยู่
- 80% มีฐานะเศรษฐกิจค่อนข้างดี
- ผู้ได้รับเลือกตั้งมาจากหลากหลายอาชีพ เช่น ค้าขาย เกษตร แรงงานรับจ้าง และแม่บ้าน
- 83.3% ไม่มีสามีที่มีบทบาทหรือตำแหน่งผู้นำในชุมชนที่ตนอยู่
- 33% กล่าวว่า การเข้ารับการฝึกอบรมเป็นสิ่งกระตุ้นให้ตัดสินใจลงสมัครรับเลือกตั้ง และ
- 43.5% แสดงความเห็นว่ามีวิธีหาเสียงที่ได้ผลที่สุดคือการแวะไปเยี่ยมเยียนผู้มีสิทธิออกเสียงและการเดิน

รณรงค์หาเสียง

สรุปประสบการณ์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในการสมัครรับเลือกตั้ง อบต. โดยทั่วไปได้ดังนี้คือ

1. ปัจจัยเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการชนะการเลือกตั้งแตกต่างกันไปในแต่ละภูมิภาค
2. การฝึกอบรมเพื่อการเลือกตั้ง อบต. นับเป็นปัจจัยที่มีส่วนกระตุ้นให้สตรีในทุกภาคลงสมัครรับเลือกตั้ง และการฝึกอบรมด้านทักษะในการณรงค์หาเสียงมีส่วนช่วยให้สตรีมีโอกาสได้รับเลือกตั้งมากขึ้น
3. ปัจจัยเสริมที่มีลักษณะคล้ายกันอื่น ๆ ได้แก่ ฐานะทางเศรษฐกิจ จำนวนสมาชิกในครอบครัว ทักษะความเป็นผู้นำ และทักษะในการณรงค์หาเสียงและบริหารจัดการ
4. ผลจากการเลือกตั้งทำให้ทราบสาเหตุที่มีผู้แทนสตรีค่อนข้างต่ำในการบริหารราชการท้องถิ่นว่าเป็น เพราะมีจำนวนสตรีสมัครรับการเลือกตั้งต่ำกว่าชาย ไม่ใช่เป็นเพราะสตรีมีความสามารถน้อยกว่าชายในเรื่องคุณสมบัติและการหาเสียง
5. ในขณะที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งสตรีในภาคเหนือซึ่งมีบทบาทและตำแหน่งผู้นำในชุมชนมีแนวโน้มที่จะได้รับการเลือกตั้งมากกว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งสตรีในจังหวัดขอนแก่นกลับได้แก่ผู้มีอายุไม่มากนักและมีการศึกษาซึ่งไม่มีตำแหน่งหน้าที่ผู้นำหรือมีบทบาทและประสบการณ์ในการทำงานกับชุมชนนัก และ
6. สตรีที่ได้รับเลือกตั้งในภาคใต้ได้แก่ผู้ที่ใช้คำขวัญในการณรงค์หาเสียงซึ่งส่งเสริมภาพพจน์ใหม่ ความน่าเชื่อถือและความสามารถของสตรีเป็นหลัก (สรุปจาก The Asia Foundation, Thailand 1995)

ภาคผนวก 3

ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้บริหารองค์กรสตรีและ
และผู้นำสตรีด้านการเมืองบางท่านเกี่ยวกับการ
การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีไทยใน
กระบวนการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของรัฐ

ชื่อ นามสกุล	ตำแหน่ง	ชื่อหน่วยงาน	ข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะ
ดร. สายสุรี จตุกุล	ประธาน กรรมการ	มูลนิธิผู้หญิงเพื่อ การพัฒนา ประชาธิปไตย	"ควรสร้างเสริม 'ความฉลาดทางการเมือง' ให้แก่ประชาชน เยาวชน เด็กและสตรี เพื่อให้มีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น และให้อินดีมีบทบาททางการเมืองในทุกระดับมากขึ้น"
คุณหญิง กนก สามเสน วิล	ประธาน กรรมการ บริหาร	สมาคมสตรี ผู้บำเพ็ญ ประ โยชน์ฯ	"มีพรรคการเมืองใดบ้างที่จะให้สตรีจัดการธุระของตนเอง กล่าวคือเรามีกระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงคมนาคมและท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงนั้นเป็น ชายทั้งหมด ทำไมจึงไม่ให้ผู้หญิงมีกระทรวงสตรีและมีผู้หญิง เป็นเจ้าของกระทรวงดูแลเรื่องของตัวเอง เรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญ ... คำถามสุดท้ายจะถามพรรคการเมืองว่า มีนโยบายที่จะให้ สตรีได้เป็นผู้ตัดสินใจเรื่องของตัวเองโดยจัดตั้งกระทรวงสตรี หรือไม่อย่างไร"
ดร. สุธีรา ทอมสัน	กรรมการ บริหาร	สถาบันวิจัยบ บาทหญิงชาย และการพัฒนา	"ความมุ่งมั่น ความจริงใจ และความผูกพันรับผิดชอบต่อผล การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติของรัฐบาล เป็นพลังที่สำคัญใน การที่จะผลักดันและยกระดับสถานภาพของสตรี องค์กรที่ทำ งานด้านสตรี ก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่ทำงานอย่างมีเป้าหมายและ จริงจัง พลังความทุ่มเทขององค์กรเหล่านั้นในการทำงานเพื่อ สตรีมีอยู่เพียบพร้อม จุดท้าทายสำคัญอีกประการหนึ่งของรัฐบาลคือ การที่จะฉีก และผลานพลัง ศักยภาพและความพยายามขององค์กรต่าง ๆ ทั้งในภาครัฐและภาคเอกชนที่ทำงานด้านสตรี ให้สามารถทำ งานร่วมกัน เพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายที่ทุกฝ่ายมุ่งหวังเหมือน กันคือ สังคมที่มีความเสมอภาคระหว่างหญิงและชาย"
ดร. ผุสดี ตามไท	ผู้อำนวยการ	สถาบันผู้หญิงกับ การเมือง	"การพัฒนาการเมืองควรเป็นการพัฒนาที่มีฐานมาจากการ สนับสนุน ส่งเสริมให้ประชาชนทุกคน ทั้งหญิงและชายได้ พัฒนาตามศักยภาพ ได้รับโอกาสแห่งการมีส่วนร่วมอย่าง แท้จริงและเท่าเทียมกันในการปกครอง ซึ่งก็หมายถึงการแก้ไข รัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ตลอดจนการ ถือปฏิบัติอย่างจริงจังของทุกองค์กร เพื่อก่อให้เกิดระบบการ เมืองที่มีประสิทธิภาพ เต็มไปด้วยพลังสร้างสรรค์ต่อส่วนรวม มุ่งประโยชน์ของประชาชนโดยส่วนรวมเป็นหลัก"

ชื่อ นามสกุล	ตำแหน่ง	ชื่อหน่วยงาน	ข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะ
คุณเรืองวี เกตุผล	เจ้าหน้าที่ โครงการ	มูลนิธิเอเชีย (ประเทศไทย)	"ประสบการณ์จากการดำเนินงานของมูลนิธิฯ ชี้ให้เห็นว่าสตรีที่จะก้าวเข้ามามีส่วนร่วมในการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับท้องถิ่น ต้องเผชิญกับอุปสรรคที่หนักอึ้ง โดยเฉพาะการไม่ได้รับการสนับสนุนจากเพศชายส่วนใหญ่ แต่ยังต้องฟันฝ่ากับอิทธิพลท้องถิ่นนานับประการ ทั้งด้านเส้นสาย การเงิน การข่มขู่ ตลอดจนการใช้กำลังและความรุนแรง"
คุณหญิงสุพัตรา มาศดิตถ์	สมาชิกสภาผู้ แทนราษฎร และ	นครศรีธรรมราช	"ในฐานะสตรีที่มีประสบการณ์ด้านการเมืองมากกว่า 15 ปี ... มีความเชื่อมั่นว่าผู้ต้องการก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในสังคมเราจำเป็นต้องนำประเด็นปัญหาหญิงชายมาพิจารณาให้ความสำคัญในฐานะประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสาธารณประโยชน์" รู้สึกประทับใจในคำกล่าวของท่านประธานาธิบดีหญิง Mary Robinson แห่งไอร์แลนด์ที่ว่า 'ขณะที่สตรีเป็นผู้นำ พวกเธอกำลังเปลี่ยนแปลงภาวะความเป็นผู้นำ ขณะที่สตรีบริหารจัดการ พวกเธอก็กำลังเปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริหารจัดการ'
คุณคันฉนีย์ นาคพงศ์	สมาชิกสภาผู้ แทนราษฎร	กรุงเทพมหานคร	"ผู้หญิงไทยเรามีศักยภาพมาก และการเมืองไทยต้องการให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมมากขึ้น เพราะปัญหาในประเทศเป็นปัญหาของทั้งหญิงและชาย ฉะนั้นทั้งหญิงและชายจึงน่าจะมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาร่วมกัน ..." ... ปัญหาบ้านเมืองเป็นปัญหาของคนทั้งสองเพศ แต่มีผู้หญิงที่เข้าไปทำงานการเมืองน้อย ในขณะที่ผู้หญิงก็มีความสามารถ ... ดังนั้น ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมควรจะได้การมองพร้อมกันจากสายตาของคนทั้งสองเพศในสัดส่วนที่พอ ๆ กัน จะได้มองทะลุปัญหา แล้วการแก้ปัญหา ก็จะครอบคลุม ไม่เทน้ำหนักไปทางใดทางหนึ่ง โดยเฉพาะปัญหาที่เกี่ยวกับผู้หญิง ส.ส. หญิงจะมองได้ชัดเจนกว่า"
คุณวรรณลักษณ์ ศรีบุรี	สมาชิกสภาผู้ แทนราษฎร	จังหวัดเชียงราย	"เนื่องจากเรามีองค์กรพัฒนาสตรีในชนบท และพยายามแก้ไขปัญหาระยะของสตรีมาตลอด แต่ไม่มีเงินงบประมาณจากรัฐบาลอุดหนุน กรมพัฒนาชุมชนไปฝึกอบรมอาชีพแต่ขาดเงินทุนหมุนเวียนให้ เป็นไปได้หรือไม่ที่รัฐบาลจะสนับสนุนเงินทุนให้องค์กรพัฒนาสตรีที่มีอยู่ในแต่ละชุมชน โดยส่งตรงไปยังองค์กรโดยตรงเพื่อสะดวกในการจัดกิจกรรมและบริหารเงินทุนได้ ... ถ้ารัฐบาลจะจัดสรรเงินทุนลงไปให้คณะกรรมการพัฒนาสตรีระดับหมู่บ้านดูแล คงทำได้ เพราะเรามีศักยภาพสูงมาก"

ชื่อ นามสกุล	ตำแหน่ง	ชื่อหน่วยงาน	ข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะ
คุณมาลีรัตน์ แก้วคำ	สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	จังหวัดสกลนคร	"อยากฝากถึงองค์กรสตรีทุกองค์กรว่า ทำอย่างไรจึงจะช่วยให้ผู้หญิงเข้ามามีบทบาททางการเมืองให้มากขึ้น ทำอย่างไรเราจึงจะให้ผู้หญิงมาจับมือกัน แม้ว่าต่างพรรคก็รักกันได้ เพราะเป็นผู้หญิงเหมือนกัน อยากจะเห็นผู้หญิงเข้าไปอยู่ในสภามากขึ้น อย่างเช่นประเทศจีน ยีลิบกว่าเปอร์เซนต์ หรือกระทั่งห้าสิบเปอร์เซนต์ ... อีกสิ่งหนึ่งที่อยู่ในใจคือ การผลักดันให้มีการแก้ไขกฎหมายเพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อผู้หญิง"
กำนันवलลือ	ประธาน	ชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านภาคเหนือ จังหวัดน่าน	"เกือบทุกยุคทุกสมัย เมื่อมีการเลือกตั้ง ผู้ลงสมัครมักจะไปซื้อสิทธิ์ซื้อเสียงจากชาวบ้านซึ่งไม่มีความรู้ทางการเมืองเลย ... ดังนั้นการเลือกตั้งครั้งต่อไป ถึงเวลาแล้วที่ผู้หญิงเราจะต้องพัฒนาตนเองและจะต้องช่วยกันรณรงค์ในเรื่องประชาธิปไตย ... ถึงเวลาแล้วที่ผู้หญิงจะต้องพึ่งตนเอง และลุกขึ้นมาสู้กับความไม่ถูกต้อง ไม่มีคุณธรรมทั้งปวง เพื่อเลือกเอาคนดีเป็นศรีสังคมไปบริหารแผ่นดิน"
คุณทองดี โพธิ์ยอง	ผู้นำสตรี	อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่	"การพัฒนาประชาธิปไตยจะได้ผลหรือไม่ ... คำตอบอยู่ที่คนในหมู่บ้านเข้าใจประชาธิปไตยมากน้อยแค่ไหน โดยเฉพาะเพศแม่ ซึ่งเป็นประชากรกว่าครึ่งของประเทศ เหมือนกับที่กล่าวว่า 'แม่เป็นทาสชาติหรือจะเป็นไท' ดังนั้นเราจะช่วยการรณรงค์เผยแพร่ประชาธิปไตยทั้งในระดับหมู่บ้าน ตำบล และจังหวัด เชิญชวนให้ชาวบ้านทุกคนมารับฟังผู้รับเลือกตั้ง เราจะช่วยกันดูว่าพรรคการเมืองใดมีนโยบาย (ในเรื่องผู้หญิง) ที่เข้าท่าที่สุด เราจะทะเลาะแค้นเสียให้ฟรี โดยไม่ต้องมาเสียเงินเสียทอง เพื่อเลือกคนดีที่สุดเป็นตัวแทนท้องถิ่น ดังนั้นกำนันผู้ใหญ่บ้านตลอดจนผู้นำสตรีท้องถิ่นจะมีบทบาทสำคัญต่อการเลือกตั้งที่จะมาถึง และพรรคการเมืองก็ไม่จำเป็นต้องใช้แผ่นปลิวมากมายทำให้สิ้นเปลืองงบประมาณและทำลายสภาพแวดล้อมของหมู่บ้านด้วย ชาวบ้านเขาฝากมาบอก ... ขอสรุปว่า สตรีกับการพัฒนาประชาธิปไตยนั้น ถ้าให้ได้ผลจะต้องช่วยกันหลายฝ่าย ไม่ใช่ให้ผู้หญิงทำฝ่ายเดียว จะต้องมีการรณรงค์ประสานความร่วมมือกันระหว่างผู้นำท้องถิ่น พรรคการเมืองและหน่วยงานราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และใครขอเรื่องอย่างหนึ่งว่า การทำงานต้องทำอย่างต่อเนื่อง ไม่ใช่ว่ารัฐบาลชุดนี้ทำติดอยู่แล้ว พอรัฐบาลชุดใหม่มาก็โยกทิ้ง บางทีโครงการทำไปกว่าครึ่งหนึ่งแล้ว ทำให้ชาวบ้านเบื่องานพัฒนาเบื่อรัฐบาล และเบื่อการเมือง จนไม่อยากไปใช้สิทธิใช้เสียง"

แหล่งข้อมูล: สัมภาษณ์และประมวลและสรุปจากสถาบันวิจัยบทบาทหญิงชายและการพัฒนา 2539, 2534, สุริยา ทอมสัน และเมทินี พงษ์เวช 2539, The Center for Asia-Pacific Women in Politics 1994

เอกสารอ้างอิง

กมล สุขพานิช-ขันทปราบ. "ปัญหาและอุปสรรคในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีไทย." *บทความวิชาการในการประชุมผู้หญิงกับการเมือง* ณ ห้องประชุม จีระ บุญมาก สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. 6 กรกฎาคม 2535.

กรมการปกครอง. *สถิติเกี่ยวกับผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง*. กรุงเทพฯ: 2538.

คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (กสส.). *นโยบายและแผนงานหลักสตรีระยะยาว (พ.ศ. 2535-2554)*. 2537.

มูลนิธิผู้หญิงเพื่อการพัฒนาประชาธิปไตย. *ความเป็นมา*. เอกสารโรเนียว. 20 สิงหาคม 2538.

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ. 8 กุมภาพันธ์ 2539, หน้า 28.

สำรวจแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 และ 7 และสัมภาษณ์ ศรีวัฒนา กุลชาติ ผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (กสส.). 25 เมษายน 2539.

สถาบันผู้หญิงกับการเมือง. *แผนงานสถาบันผู้หญิงกับการเมือง*. เอกสารโรเนียว. 15 มกราคม 2539.

สถาบันวิจัยบทบาทหญิงชายและการพัฒนา. *สตรีผู้นำการเปลี่ยนแปลง: ก้าวไปสู่สังคมที่มีความเท่าเทียมระหว่างหญิงชาย*. กรุงเทพฯ: 2537.

สถาบันวิจัยบทบาทหญิงชายและการพัฒนา. *ทำเนียบสตรี ผู้นำการเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ: 2539.

สถาบันวิจัยบทบาทหญิงชายและการพัฒนา. *นโยบายพรรคการเมืองเรื่องสตรี*. กรุงเทพฯ: 2534.

สถาบันวิจัยบทบาทหญิงชายและการพัฒนา. *ผู้หญิงไทย: สถานภาพและบทบาทที่เปลี่ยนแปลง*. เอกสารสำหรับคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งเอเชียแปซิฟิก (เอเอสแคป). กรุงเทพฯ: 2538.

สำนักนายกรัฐมนตรี. *นโยบายรัฐบาล*. กรุงเทพฯ. 2538.

สุธีรา ทอมสัน และ ชีลา สุนธา ทอมสัน. *ผู้หญิงกับการเมือง: ทางเลือกสำหรับช่วงทศวรรษ 2533-2543*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยบทบาทหญิงชายและการพัฒนา. 2536.

สุธีรา ทอมสัน และ เมทินี พงษ์เวช. *ประเด็นสตรีบนเวทีการเมืองไทย*. สถาบันวิจัยบทบาทหญิงชายและการพัฒนา. กรุงเทพฯ: 2539.

- Gender and Development Research Institute. "Women in Decision-Making Positions: Politics and Administration." Submitted to the *ESCAP Expert Group Meeting of LDCs on the Implementation of the Jakarta Declaration for the Advancement of Women in Asia and the Pacific*. United Nations Conference Centre. Bangkok. 21–23 June, 1995.
- Juree, Vichit–Vadakan. "women in Politics in Thailand." in *Women in Politics: Australia, India, Malaysia, Philippines, Thailand. Bangkok: Social and Human Sciences in Asia and the Paacific*. RUSHSAP Series on Monographs and Occasional Papers No. 36. 1993.
- Ruengrawee, Ketphol. The Asia Foundation, Thailand. *The Women in Politics Program (WIP) and Related TAF Activities*, Status Report, June 27, 1995. (Mimeographed).
- Tantiwiranond, Darunee and Pandey, Shashi Ranjan. *By Women, for Women: A Study of Women's Organizations in Thailand*. Singapore. Institute of Southeast Asian Studies, Research Notes and Discussion Series No. 72.
- The Beijing Declaration and Platform for Action*. August 1995. Mimeographed.
- The Center for Asia–Pacific Women in Politics. *The First Asia–Pacific Congress of Women in Politics*. Hotel Nikko–Manila Garden. Makati, Metro Manila, Philippines, June 21–23, 1994.
- Thomson, Suteera. "GenderWathch Group: Mainstreaming Women's Issues into the National Decision-making Arena." in *Women National Coalition, Ensuring Gender Eaulity in the New South Africa*. Compilation of Papers Submitted by Foreign Experts for the Johannesburg Conference, 1993.
- UN/ESCAP. *Jakarta Declaration for the Advancement of Women in Asia and the Pacific*. Second Asian and Pacific Ministerial Conference on Women in Development. Jakarta, 7–14 June, 1994.
- Wells, Andrew, and Eleanor Smal. "Women's Attitudes Towards Women in Politics." in Jacquette, ed. *Women in Politics*, 54–72. New York: John Wiley, 1974.
- Wimolsiri, Jamnarnwej. "Women and the Law in Thailand." paper presented at the LAWASIA Seminar, Kuala Lumpur, 29 April–1 May, 1983.

การทำกิจกรรมด้านสาธารณประโยชน์
ขององค์กรเอกชนในประเทศไทย
(Corporate Philanthropy in Thailand)

การทำกิจกรรมด้านสาธารณประโยชน์ขององค์กรเอกชนในประเทศไทย
(Corporate Philanthropy in Thailand)

บทคัดย่อ

ผศ. ดร. กลิ่นแก้ว จินกานนท์

ผศ. ดร. จีรพรรณ ภักดีบุตร

งานวิจัยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาถึงประวัติความเป็นมาของการทำกิจกรรมด้านสาธารณ-
ประโยชน์ขององค์กรเอกชนในประเทศไทย ศึกษาถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีส่วนทำให้องค์กรเอกชนเข้ามา
มีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ให้แก่สังคม อุปสรรคและความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน

ในประเทศไทย ศาสนามีส่วนสำคัญในการเป็นแรงผลักดันให้คนทำบุญ แต่การช่วยเหลือ
สังคมยังมุ่งไปที่วัดมากกว่าการพัฒนาสังคมในแง่ปรับปรุงความเป็นอยู่ของมนุษย์ และสิ่งแวดล้อมของ
สังคมให้ดีขึ้น โดยที่สังคมไทยเป็นลักษณะของสังคมชนบท การช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์จะเป็นไป ใน
ลักษณะของบุคคล ญาติมิตรในครอบครัว หรือในชุมชน ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงของระบบ
เศรษฐกิจ ผู้คนหันมาใช้ชีวิตแบบทำงานนอกบ้าน บทบาทขององค์กรเอกชนสาธารณประโยชน์
(เอ็น จี โอ) ก็เริ่มมีมากขึ้น และเมื่อความช่วยเหลือจากต่างประเทศที่ให้องค์กรเอกชนสาธารณ-
ประโยชน์ลดลง องค์กรธุรกิจก็มีบทบาทมากขึ้น ในระยะแรกของช่วงพุทธศักราช 2378 พวกมิชชัน-
นารีจะเริ่มเข้ามามีอิทธิพลมาก ต่อมาเป็นกลุ่มของคนจีนซึ่งรวมตัวกันในยุคของก่อนสงครามโลกครั้งที่
สอง เพื่อช่วยเหลือกันเอง อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากนโยบายการกีดกันคนจีนของรัฐบาลใน ยุคนั้น

งานวิจัยที่เกี่ยวกับ “Corporate Philanthropy in Thailand” ยังอยู่ในระยะการเริ่มต้น เริ่มจากการ
ประชุม “International Symposium on Organized Private Philanthropy in East and South east Asia”
เมื่อเดือนสิงหาคม 2532 ที่จัดประกายให้มีการทำวิจัยด้านนี้มากขึ้น

จากการสำรวจข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูง ของบริษัทที่จัดอยู่ในระดับแนว
หน้าของการทำประโยชน์ให้แก่สังคม ได้ข้อสรุปในประเด็นสำคัญๆ ดังนี้

- สาเหตุสำคัญในการจูงใจให้องค์กรเอกชนเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาสังคม ต้องได้รับความ
สนับสนุนและการริเริ่มจากผู้บริหารระดับสูง
- ประโยชน์จากการหักลดภาษีจากทางราชการ เป็นเรื่องที่องค์กรเอกชนให้ความสำคัญน้อย
แต่ต้องการให้รัฐบาลแก้ไขกฎระเบียบ และเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานให้มากขึ้น

- องค์การเอกชน ให้ความสำคัญแก่กิจกรรมในการช่วยเหลือสังคม 5 อันดับแรก คือ การศึกษา กิจกรรมทางสังคม/การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การพัฒนาชุมชน การบริการสาธารณสุข และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

- องค์การเอกชนต้องการให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีความเข้าใจในบทบาทของภาคเอกชน ว่าสามารถมีส่วนร่วมในการแบ่งเบาภาระงานของทางราชการได้มากหากมีการร่วมมือกัน

- องค์การเอกชนเห็นประโยชน์ในการร่วมมือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันระหว่างภายในภาคเอกชนกันเอง และควรมีองค์กรกลาง เช่น มหาวิทยาลัย ในการรวบรวมข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมด้านสาธารณประโยชน์ในประเทศไทย

การทำกิจกรรมด้านสาธารณประโยชน์ขององค์กรเอกชนในประเทศไทย (Corporate Philanthropy in Thailand)

ผศ. ดร. กลิ่นแก้ว จินตกานนท์

ผศ. ดร. จีรพรรณ ภักดีบุตร

1. บทนำ

ในช่วงระยะเวลา 10 กว่าปีที่ผ่านมา เมื่อเราพิจารณาบทบาทของบุคคล สถาบัน และองค์กรต่างๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับงานด้านสาธารณประโยชน์แล้ว เป็นที่ปรากฏชัดว่า ได้มีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับทัศนคติ ความเชื่อถือในการทำประโยชน์ให้กับสังคม รูปแบบของกิจกรรมด้านสาธารณประโยชน์ การมีบทบาทมากขึ้นในสังคมขององค์กรที่ไม่ได้แสวงหากำไร (nonprofit sector) เช่น องค์กรเอกชนสาธารณประโยชน์ (เอ็น จี โอ) ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 ได้ระบุว่ารัฐบาลมีนโยบายที่จะส่งเสริมและสนับสนุนองค์กรเอกชนสาธารณประโยชน์ ให้มีบทบาทมากขึ้นในการพัฒนาประเทศ นอกจากนี้การที่ประเทศไทยมีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจถึงระดับที่ไม่จำเป็นต้องรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศ ทำให้แหล่งเงินทุนจากต่างประเทศหด หรือลดความช่วยเหลือที่เคยให้แก่องค์กรที่ไม่ได้แสวงหากำไร ทำให้องค์กรเหล่านี้ต้องหันมามองหาแหล่งเงินทุนภายในประเทศ เช่น จากบุคคล มูลนิธิ และองค์กรเอกชนมากขึ้น

1.1) วัตถุประสงค์ของการวิจัย

งานวิจัยนี้จะศึกษาถึง ประวัติความเป็นมาของการทำกิจกรรมด้านสาธารณประโยชน์ ขององค์กรเอกชนในประเทศไทย ศึกษาถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีผลทำให้องค์กรเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ ให้แก่สังคมในด้านต่างๆ อุปสรรคและความร่วมมือระหว่างภาครัฐ และภาคเอกชน การเปรียบเทียบแนวความคิด รูปแบบ และการบริหารกิจกรรมด้านสาธารณประโยชน์ระหว่างองค์กร เอกชนในประเทศไทย กับในต่างประเทศขนาดขององค์กรเอกชนในการทำงานด้านนี้ ความร่วมมือระหว่างองค์กรเอกชนในประเทศ และความร่วมมือระหว่างประเทศในการทำประโยชน์ให้แก่สังคมของตน และในภูมิภาคต่างๆ ของโลก ตลอดจนข้อเสนอแนะเกี่ยวกับงานวิจัยในอนาคต ที่จะป็นประโยชน์ต่อการศึกษาเกี่ยวกับการทำกิจกรรมด้านสาธารณประโยชน์ของภาคเอกชนในประเทศไทย

1.2) วิธีการศึกษา

ข้อมูลส่วนหนึ่งเป็นข้อมูลปฐมภูมิ ที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงขององค์กรธุรกิจที่ทำกิจกรรมด้านสาธารณประโยชน์ให้แก่สังคมไทย และข้อมูลอีกส่วนหนึ่งเป็นข้อมูลทุติยภูมิ ที่ได้จากเอกสารและงานวิจัยที่ได้ตีพิมพ์ และเผยแพร่แล้วทั้งในและนอกประเทศ เนื่องจากงานวิจัย ในเรื่องกิจกรรมด้านสาธารณประโยชน์ของภาคเอกชนในประเทศไทยยังอยู่ในระยะเริ่มต้น ดังนั้นเอกสาร

และข้อมูลที่เผยแพร่ต่อสาธารณชนในเรื่องเกี่ยวกับ ประวัติความเป็นมา การบริหารงาน การ ประเมิน และประมวณผลงานของกิจกรรมต่างๆ ด้านสาธารณประโยชน์ ของภาคเอกชนทั้งในเชิง คุณ ภาพ และปริมาณ ทั้งในภาพรวม และกรณีศึกษาในเชิงลึก จึงมีอยู่จำกัดมาก นอกจากนี้แล้วยังเป็น การยากลำบากมากในเชิงปฏิบัติ ในการประสานงานกับหน่วยราชการ ภาคเอกชน และผู้รับที่จะได้ ข้อมูลด้านการเงินที่ภาคเอกชนให้ความช่วยเหลือแก่สังคม

ด้วยข้อจำกัดต่างๆ ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ประกอบกับข้อจำกัดในเวลาของผู้วิจัยศึกษาเรื่องนี้ จึงไม่สามารถรวบรวมรายละเอียดของข้อมูลในเชิงปริมาณที่จะให้ภาพรวมของภาคเอกชนในเรื่องการ ทำงานด้านกิจกรรมสาธารณประโยชน์ เช่น การจำแนกประเภทของผู้ให้ ผู้รับ รายละเอียดของกิจ กรรมต่างๆ แหล่งที่มาของงบประมาณ ค่าใช้จ่ายและเงินอุดหนุนต่างๆ (จากภายในและต่างประเทศ) ความช่วยเหลือทั้งในรูปการลดหย่อนภาษี และรูปอื่นๆ จากรัฐบาลเป็นต้น ตลอดจนข้อมูลในเชิงคุณ ภาพ เช่น การบริหารงานภายในของภาคเอกชน ความร่วมมือระหว่างองค์กรธุรกิจกันเอง เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้ผู้วิจัยตั้งเป้าหมายสำคัญไว้เป็นงานที่อยู่ในขั้นต้นของการศึกษาเกี่ยว กับรูปแบบของกิจกรรมด้านสาธารณประโยชน์ที่ปฏิบัติอยู่ แนวโน้มในอนาคต และการศึกษาทัศนคติ ความคิดเห็นของผู้บริหารของภาคเอกชนในเรื่องนี้^{1/} ด้วยการจำกัดเวลาของการวิจัย และความ ลำบากในทางปฏิบัติที่จะได้รายละเอียดจากภาคธุรกิจ โดยเฉพาะข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งที่มาและปริมาณ เงินในเรื่องรายรับ รายจ่าย ทำให้ไม่สามารถเสนอรายงานในเชิงกว้างของภาพรวมของกิจกรรมด้านสา รณประโยชน์ ของภาคเอกชนในประเทศไทยได้^{2/}

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมสาธารณประโยชน์ของภาคเอกชน

ถึงแม้ว่าภาคเอกชนจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมไทย มาเป็นเวลานานแล้วก็ตาม แต่งาน วิจัยส่วนใหญ่จะมุ่งไปที่กิจกรรมขององค์การเอกชนสาธารณประโยชน์อื่นๆ (Nongovernment Organizations-NGO) กับทั้งยังไม่มีกรรวมตัวของภาคเอกชนในการเรียกร้อง หรือการทำกิจกรรมที่ให้ ประชาชนส่วนใหญ่หันมาสนใจ ตลอดจนข่าวสารที่ปรากฏออกมา มักเป็นการประชาสัมพันธ์กิจกรรม สาธารณประโยชน์ของธุรกิจ ซึ่งไม่ค่อยจะเป็นไปในลักษณะของการสร้างเสริมให้ประชาชนมีความเข้า ใจอันดีต่อธุรกิจ และความเป็นมาของโครงการต่างๆ รวมถึงผลกระทบที่มีต่อการพัฒนาสังคม

^{1/} ข้อมูลที่เปิดเผยได้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารขององค์กรเอกชน จะเป็นข้อมูลรวมและไม่สามารถ เจาะจงเป็นรายบุคคลได้

^{2/} งานวิจัยนี้จะมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับงานวิจัยที่ควรทำต่อไปในอนาคต ในบทสุดท้าย

2.1) การประชุม “International Symposium on Organized Philanthropy in East and Southeast Asia” (August 1989)

สำหรับงานวิจัยที่กล่าวถึง การทำกิจกรรมด้านสาธารณประโยชน์ “Philanthropy” ในประเทศไทยและครอบคลุมถึงการเกี่ยวข้องกับภาคเอกชนในประเทศไทย โดยมีจุดเริ่มต้นจากการประชุมในเดือนสิงหาคม 2532 “The August 1989 International Symposium on Organized Private Philanthropy in East and Southeast Asia” ซึ่งจัดโดย “East Asian Institute of Columbia University” สนับสนุนโดย The Rockefeller Brothers Fund Ford และ Rockefeller Foundations

จุดประสงค์ของการสัมมนา เพื่อศึกษาปัจจัยที่ผลักดันให้เกิดศักยภาพในขนาดของการทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ในประเทศดังกล่าว นอกจากนี้การสัมมนายังมุ่งศึกษาหาวิธีการที่จะสร้างความร่วมมือระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องใน “Philanthropies” ต่างๆ ซึ่งจะต้องเกิดจากความเข้าใจในเรื่องราวรูปแบบและวิธีการปฏิบัติภายใต้กรอบประเพณี วัฒนธรรมของแต่ละประเทศ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงมากในช่วงระยะ 30 ปีที่ผ่านมา นอกจากนี้แล้วยังมีความแตกต่างอย่างมากระหว่างองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานสาธารณประโยชน์ (Philanthropic institutions) ซึ่งการร่วมมือกันแบบเป็นทางการ คงยังไม่สามารถทำได้ในขณะนั้น แต่ที่ประชุมเห็นพ้องกันว่าทุกประเทศควรหันมากระตุ้นให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ระดับชาติให้มากขึ้น (รวมทั้งกระตุ้นให้มีการวิจัยมากขึ้น) โดยที่การร่วมมือระดับภูมิภาคก็ควรจะต้องให้มีขึ้นเป็นระยะๆ โดยการจัดให้บุคคลและสถาบันที่มีความคิดเห็นคล้ายๆ กันมาร่วมประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน โดยผู้เข้าประชุมมีข้อเสนอแนะที่สำคัญดังต่อไปนี้^{1/}

- ควรมีการสร้างเครือข่ายระหว่างผู้ที่สนับสนุนมูลนิธิ และกิจกรรมสาธารณประโยชน์ของภาคธุรกิจ (foundation and corporate grantmakers) ของแต่ละประเทศ เพื่อหาช่องทางในการทำโครงการที่ต้องอาศัยความร่วมมือของหลายๆ ฝ่าย โดยเป็นตัวแทนของภาคสาธารณประโยชน์ (Philanthropic sector)

^{1/} Innovation and Future Directions in East Asian Philanthropy : Strengthening The Public - Private Interface by Barnett F. Baron

- การตั้งเครือข่ายของภาคสาธารณประโยชน์ ควรมีการประสานงานกับผู้สนับสนุนกิจกรรมด้านนี้ ในเอเชีย และอเมริกา^{1/} เพื่อจะได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิดเห็นกัน นอกจากนี้แล้วยังมีปัญหามากมายที่เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับระดับภูมิภาค และเป็นปัญหาที่หลากหลาย ประเทศประสบ เช่น การรักษาสีงแวดล้อม ปัญหาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ปัญหาเรื่องโรคเอดส์ เป็นต้น

- เนื่องจากประเทศอเมริกา มีการค้าและการทำธุรกิจในประเทศเอเชียมาเป็นเวลานานแล้ว นอกจากนี้แล้วมูลนิธิอเมริกันหลายแห่ง ก็ได้มีบทบาทในการทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ ในประเทศดังกล่าวด้วย ดังนั้นมูลนิธิเหล่านี้สามารถที่จะกระตุ้นให้มีการระดมทุนจากแหล่งเงินของภาคเอกชนได้ (counterpart funding)

- เนื่องจากการทำงานขององค์กรเอกชนสาธารณประโยชน์ขยายตัวมากขึ้น ทั้งองค์กรเอกชนเอง (องค์กรธุรกิจ) ก็จำเป็นต้องปรับหน่วยงานภายใน และประสานงานกับหน่วยงานภายนอกทั้งในและนอกประเทศ ดังนั้นความจำเป็นในแง่การนำความรู้ทางวิชาการในการบริหารมาใช้ในองค์กรเหล่านี้ เกี่ยวกับการจัดการกิจกรรมสาธารณประโยชน์ (รวมทั้งวิธีการระดมทุน) จึงมีมากขึ้น ซึ่งผู้เข้าร่วมประชุมเห็นว่าควรมีการจัดตั้งหน่วยงาน มีศูนย์กลางการค้นคว้าด้านกิจกรรมสาธารณประโยชน์ และมีที่ให้การอบรมในการบริหารที่เกี่ยวข้อง ดังที่กล่าวมาโดยความร่วมมือกับประเทศที่ผ่านประสบการณ์มาแล้ว

2.2) ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมด้านสาธารณประโยชน์ขององค์กรเอกชนในประเทศอื่นๆ

การค้นคว้าเรื่องกิจกรรมสาธารณประโยชน์ องค์กรเอกชนสาธารณประโยชน์ และกิจกรรมสาธารณประโยชน์ขององค์กรธุรกิจ (Corporate Philanthropy) เพิ่งจะเริ่มในช่วง 10 กว่าปีที่ผ่านมามีข้อมูลที่สามารถนำมาเป็นประโยชน์ในการวิจัย ซึ่งองค์กรต่างๆ รวบรวมมี

^{1/} ในประเทศอเมริกา “The Independent Sector (IS)” เป็นการรวมตัวของผู้ให้ (grantmakers) และองค์กรที่ไม่หวังกำไร (nonprofits) ต่างๆ มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนกิจกรรมสาธารณประโยชน์ และการวิจัยด้านนี้ในประเทศอเมริกาจากการสำรวจของ IS ที่เริ่มในปี 2538 โดยการสัมภาษณ์ส่วนบุคคลสำหรับประชาชนผู้ใหญ่ที่มีอายุมากกว่า 18 ปี) พบว่าประชาชนอเมริกันอุทิศเวลา ประมาณ 2.2 ชั่วโมงต่ออาทิตย์ สำหรับกิจกรรมอาสาสมัครประมาณ 75% ของผู้สอบถามบริจาคเงิน ซึ่งข้อมูลเหล่านี้นำมาเป็นเกณฑ์ (yardsticks) ในประเมินเป็นมูลค่าของเงินของการบริการอาสาสมัครได้

ก. ในประเทศสหรัฐอเมริกา

- The Independent Sector
- The Foundation Center
- The Council on Foundations
- The Rockefeller Archive Center
- The Program on Nonprofit Organization (Yale University)

ซึ่งองค์กรในช่วงนี้เริ่มประมาณปี 2513 และเป็นศูนย์ที่ศึกษาเรื่องนี้ระยะแรกๆ เป็นเวลาประมาณ 10 ปี หลังจากนั้นจึงได้เกิดมีการค้นคว้า และการตั้งศูนย์ด้านกิจกรรมสาธารณประโยชน์มากมาย เช่นที่ John Hopkins, Indiana University, Case Western Reserve University และได้มีการรวม 26 สถาบัน The 26 member Nonprofit Academic Centers Council (NACC) ในปี พ.ศ. 2535 โดยได้มีการศึกษางานวิจัยสำคัญๆ เช่น หัวข้อด้านภาษี การบริหาร เป็นต้น

ข. ในทวีปยุโรป

- ประเด็นเรื่องกิจกรรมสาธารณประโยชน์ก็เป็นที่น่าสนใจของกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับงานด้านนี้ โดยเฉพาะในประเทศยุโรปตะวันตก ก่อนที่จะมีการตื่นตัวกันในช่วงประมาณ 20 ปีที่ผ่านมา เช่น pan- Euro-pean groups “The Hague Club” และผู้แทนขององค์กรไม่แสวงหากำไรก่อตั้ง “Interphil,” “The European Foundation Center” ก่อตั้งในปี พ.ศ. 2532 เพื่อเป็นศูนย์กลางในการให้ข้อมูลและส่งเสริมความร่วมมือในกิจกรรมอาสาสมัคร (voluntary sector activities) ของประชาคมยุโรป, “The Volunteer Center U.K.” and “the Prince of Wales Business Leaders Forum” มีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมการช่วยเหลือสังคม กิจกรรมอาสาสมัครภายใน และนอกเครือข่าย “The International Institute for Corporate Responsibility” (ที่ Manchester Business School) ก่อตั้งในปี พ.ศ. 2533 สนับสนุนการขยายตัวของ กิจกรรมด้านสาธารณประโยชน์ของภาคเอกชน ประสานผลประโยชน์ให้แก่มุมชน และสังคมด้วยปัญหาต่างๆ ในสังคมต้องได้รับการแก้ไข เพราะจะมีผลกระทบต่อธุรกิจ ในที่สุด ธุรกิจไม่สามารถดำเนินไปได้หากสังคมและชุมชนไม่ยอมรับ การสร้างภาพพจน์ของการที่ธุรกิจห่วงใย เอื้ออาทร เป็นขบวนการในการสร้างสรรค์สังคมให้คนไทยด้วยกัน (Corporate citizenship) เป็นสิ่งสำคัญมาก ซึ่งเป็นที่น่ายินดีมากที่สุดที่ผู้บริหารระดับสูงของบริษัทชั้นนำของประเทศไทยกำลังไปในแนวทางที่ถูกต้อง มีจิตสำนึกร่วมกันในการให้ความสนใจแก่ความต้องการของสังคม (public interests) และคิดที่จะดำเนินการสร้างเครือข่ายของการแบ่งปันประสบการณ์ ความรู้ ในเรื่องกิจกรรมด้านสาธารณประโยชน์ให้เป็นรูปธรรมมากกว่านี้

3. งานวิจัยด้าน “Corporate Philanthropy in Thailand”

จากการประชุม “International Symposium on Organized Private Philanthropy in East and Southeast Asia” มูลนิธิเอเชียสนับสนุนงานวิจัยของ Thomas Silk ที่เขียนงานเรื่อง “A Proposal For the Reform of Laws and Governmental Policies.”, (May 1991) เพื่อทบทวนกฎระเบียบในการจัดตั้งและจดทะเบียนขององค์การเอกชนสาธารณประโยชน์ และมูลนิธิ และเสนอรูปแบบใหม่ของกฎหมาย (model legislation) ซึ่งงานวิจัยเรื่องนี้มีฐานมาจากการงานวิจัยของ Vitit Muntarbpon “Occidental Philosophy, Oriental Philology : Law and Organized Private Philanthropy in Thailand” นอกจากนี้ทางมูลนิธิเอเชียสนับสนุนให้ ดร. อมรา พงศาพิชญ์ ช่วยงานวิจัย ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับสภาพการณ์ของกิจกรรมสาธารณประโยชน์ในประเทศไทย งานวิจัยอื่นๆ ของ ดร. อมรา พงศาพิชญ์^{1/} ก็มีเรื่อง “Profile of Corporate Funding in Thailand” ในหนังสือเรื่อง Philanthropy, NGO Activities and Corporate Funding in Thailand^{2/} ซึ่งเป็นโครงการต่อเนื่องจากโครงการเดิม ซึ่งโครงการคือ

- โครงการ “Compilation of the Directory of Public - Interest Nongovernment Organization in Thailand” สนับสนุนโดย UNDP และโครงการที่สอง

- “Johns Hopkins Comparative Nonprofit sector” และในการประชุมครั้งนี้ คุณมีชัย วีระไวทยะ ได้เสนอความคิดเกี่ยวกับโครงการธุรกิจเพื่อสังคม “Thailand Business Initiative for Rural Development” (TBIRD)

งานวิจัยอื่นๆ มีงานเขียนเกี่ยวกับโครงการ TBIRD ของสมาคมพัฒนาประชากรและชนบท (Population and Community Development Association) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างกิจกรรม และการบริหารขององค์การ นอกจากนั้นมีบทความของ ไพฑูรย์ วัฒนศิริธรรม เรื่อง “กรณีศึกษาของ กิจกรรมสาธารณประโยชน์ของภาคเอกชนในประเทศไทย มีงานวิจัยของ Sinfah Tunsarawuth และ Jose Jesus F. Ignachan ซึ่งค้นคว้าวิจัยเรื่อง “Corporate Citizenship in Thailand and the Philippines” เป็นการเสนอกรณีศึกษาของธุรกิจในประเทศไทย และประเทศฟิลิปปินส์ สำหรับกรณีศึกษาในประเทศไทยมีงานของ บริษัท สวีเดนมอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด (มหาชน) บริษัท ไทยรัฐ จำกัด บริษัท เจริญโภคภัณฑ์ จำกัด และ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) ในกรณีศึกษาจะให้ข้อมูลเกี่ยวกับ

^{1/} ใน Philanthropy and the Dynamics of Change in East and Southeast Asia. Barnett F. Baron (ed.) Occasional Papers to the East Asian Institute, Columbia University, N.Y. 1991

^{2/} เขียนร่วมกับ Nitaya Kataleeradabhan (เมษายน 2537)

บริษัท และกล่าวถึงกิจกรรมสาธารณประโยชน์ของบริษัท งานวิจัยนี้สนับสนุนโดย “The Sasakawa Peace Foundation”

ในกรณีศึกษาเกี่ยวกับการช่วยเหลือทางการเงินแก่กิจกรรมสาธารณประโยชน์ของภาคเอกชน ของ ดร. อมรา พงศาพิชญ์ สรุปได้ดังนี้ จากแบบสอบถามที่ได้กลับมา 108 บริษัท ประมาณครึ่งหนึ่ง เป็นบริษัทไทย และอีกครึ่งหนึ่งเป็นบริษัทข้ามชาติ

- ธุรกิจยังคงบริจาคให้กับการศึกษา กิจกรรมทางศาสนา และกิจกรรมของชุมชน ซึ่งเป็นไปตาม ประเพณีนิยม เงินอุดหนุนให้ไปสำหรับกิจกรรมต่างๆ เช่น กีฬา ดนตรี ศิลปวัฒนธรรม ศาสนา การศึกษา การสาธารณสุข การอบรมวิชาชีพ การพัฒนาชุมชน การรักษาทรัพยากร การเคลื่อนย้าย เทคโนโลยีการสร้างประชาธิปไตย (demo cratization) และการกระจายความรู้ (information dissemination)

- องค์การเอกชนให้ความสำคัญแก่การศึกษา ประมาณ 65% ของธุรกิจให้การสนับสนุนการศึกษาในรูปของการให้ทุนการศึกษา (และจำนวนธุรกิจต่างๆ กันให้ความช่วยเหลือในเรื่องการวิจัยและ สิ่งตีพิมพ์) ซึ่งความช่วยเหลือส่วนมากมาจากภาคอุตสาหกรรม และสถาบันการเงิน

- องค์การเอกชนให้ความสนับสนุนน้อย ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเมือง วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการทำบุญช่วยเหลือด้านสังคม (social wefare)

- องค์การธุรกิจส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจจริงๆ ถึงสาเหตุและวิธีการที่จะเข้าไปสนับสนุนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคม ส่วนมากการสนับสนุนจะไม่ได้เริ่มต้นจากองค์การเอง แต่มาจากการขอ ร้องแนะนำจากภายนอก ^{1/}

- ประมาณ 67 % ของบริษัท มุ่งให้เงินอุดหนุนไปยังชนบท

- อุปสรรคส่วนใหญ่ที่องค์การธุรกิจประสบคือ การขาดความร่วมมือที่ดีกับหน่วยงานของรัฐ

^{1/} ซึ่งในจุดนี้ก็เปิดโอกาสเหมาะที่องค์การเอกชนสาธารณประโยชน์ที่มีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องเป็นหลัก และมีวิธีการที่เป็นมืออาชีพ และยอมรับของภาคธุรกิจแล้ว เช่น โครงการธุรกิจเพื่อสังคมของสมาคม พัฒนาประชากรและชนบท (PDR) และสมาคมพัฒนาชุมชนและเมือง จะเข้าไปทำหน้าที่ในการเป็น องค์การหลักแนะนำโครงการ และเข้าไปประสานงานได้อย่างดี จะเป็นการช่วยส่งเสริมกิจกรรมสาธารณ ประโยชน์ของบริษัทใหญ่ๆ ให้มีเครือข่ายมากขึ้น นอกจากกิจกรรมหลักๆ ที่วางไว้ตามวัตถุประสงค์ของ บริษัทแล้ว ยังเป็นการช่วยให้บริษัทหลักๆ ที่เริ่มเข้ามาทำงานด้านนี้ได้สัมผัสและเรียนรู้การทำงานอย่าง มีระบบด้วย

- องค์การธุรกิจส่วนมากเน้นความสำคัญของความจำเป็นที่จะต้องมียุทธวิธีการรักษาสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะบริษัทน้ำมัน หรือบริษัทที่ทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องจะเน้นกิจกรรมที่กระตุ้นให้ประชาชนเข้าใจถึงการรักษาสภาพแวดล้อม และความปลอดภัยของท้องถิ่น

- โดยประเพณี บริษัทจะบริจาคเงินให้แก่โครงการหลวง มูลนิธิสายใจไทย และโครงการศิลปาชีพ (The Royal Handicraft Project)

- การให้เงินอุดหนุนและช่วยเหลือกิจกรรมสังคม มี 3 รูปแบบ คือ

- 1.) การบริจาคเงินและสินค้า แก่องค์การสาธารณประโยชน์ เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล แก่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ขอมา แก่องค์กรรัฐบาล และในกรณีที่เกิด
- 2.) การที่บริษัทริเริ่มโครงการขึ้นมาเอง
- 3.) บริษัทสามารถเข้าไปร่วมกับองค์การสาธารณประโยชน์อื่นๆ เช่น โครงการธุรกิจเพื่อสังคม (TBIRD)

4. ประวัติความเป็นมาของ “Corporate Philanthropy” กิจกรรมด้านสาธารณประโยชน์ของภาคเอกชนในประเทศไทย

ได้มีผู้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องนี้มาแล้ว¹¹ ดังนั้นงานวิจัยนี้จะกล่าวถึงประวัติความเป็นมาโดยสังเขป เพื่อความต่อเนื่องของเนื้อเรื่อง และสังเกตความเปลี่ยนแปลง ตลอดจนทิศทางที่คาดว่าจะเป็นไปได้ในอนาคต

4.1) อิทธิพลของศาสนาพุทธ

ศาสนามีส่วนสำคัญมากในการเป็นแรงผลักดันให้คนทำบุญ คือการบริจาคทรัพย์และสิ่งของให้แก่วัด และการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ โดยที่กิจกรรมต่างๆ มักจะเกี่ยวข้องกับศาสนา เช่น การสร้างอุโบสถ การทอดกฐิน เป็นต้น วัดอุทิศประสงค์เพื่อให้ผู้บริจาคได้รับผลตอบแทนในชีวิตนี้ และส่งผลไปยังชีวิตข้างหน้า การทำบุญเป็นสิ่งที่ผูกพันกับชีวิตประจำวันของคนไทยมาตั้งแต่โบราณ ซึ่งเกี่ยวข้องกับพิธีทางศาสนาต่างๆ นอกจากนี้วัดยังเป็นศูนย์กลางที่ชุมชนมาพบปะสังสรรค์กันในพิธีกรรมทางศาสนา และงานสังคมต่างๆ และเป็นสถานศึกษา (โรงเรียน) แห่งแรกของคนไทยด้วย ดังนั้นความผูกพันระหว่างวัด ศาสนา และชุมชนจึงมีประวัติมายาวนาน ถึงแม้ในปัจจุบันคนในเมืองจะมีความผูกพันกับศาสนาและวัดน้อยลง และการศึกษาที่ออกมาอยู่นอกระบบของศาสนามากขึ้นแล้วก็ตาม การยึดถือความเชื่อในการทำบุญให้ศาสนา (แล้วพระสงฆ์ก็จะนำเงินและทรัพย์สินไปทำประโยชน์ให้แก่ศาสนา

¹¹ งานของ ดร. อมรา พงศาพิชญ์ และงานของไพฑูริย์ วัฒนศิริธรรม

และสังคมต่อไป) ก็ยังเหนียวแน่นอยู่ ทั้งในกรุงเทพฯและต่างจังหวัด ขึ้นอยู่กับความมีชื่อเสียงและศรัทธาของประชาชนที่มีต่อพระรูปนั้นๆ แต่เนื่องจากข่าวสาร การคมนาคม สามารถไปถึงประชาชนได้กว้างขวางทั่วถึงกันมากขึ้น พร้อมทั้งมีเรื่องเสียหายที่เกิดขึ้นในศาสนาจากการปฏิบัติประเพณีตนของพระสงฆ์บางรูป ทำให้ประชาชนเริ่มมีวิกฤติศรัทธาในศาสนา ประกอบกับการตื่นตัวในการประชาสัมพันธ์ และการมีบทบาทมากขึ้นขององค์การสาธารณประโยชน์ต่างๆ ทำให้ความคิดเรื่องการทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ เพื่อช่วยเหลือสังคมเป็นที่ยอมรับทราบของประชาชนมากขึ้น

4.2) ลักษณะความเป็นอยู่ของชุมชน

ในอดีตกาลที่ผ่านมา ความเป็นอยู่ของสังคมไทยเป็นลักษณะของสังคมชนบท ความช่วยเหลือที่ผู้คนเกื้อกูลกัน จะเป็นลักษณะของบุคคล ญาติมิตรในครอบครัว หรือในชุมชน หมู่บ้านที่อยู่ใกล้เคียงกัน ทั้งการประกอบอาชีพก็เป็นลักษณะของเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเอื้อต่อการช่วยเหลือในการทำงานและการดำรงชีวิต เช่น การช่วยเหลือในการทำนา การทำงานที่ไม่ใช่อยู่ในระบบโรงงาน การแลกเปลี่ยนสินค้า เป็นต้น ต่อมาเมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงมากขึ้นเป็นสังคมเศรษฐกิจ

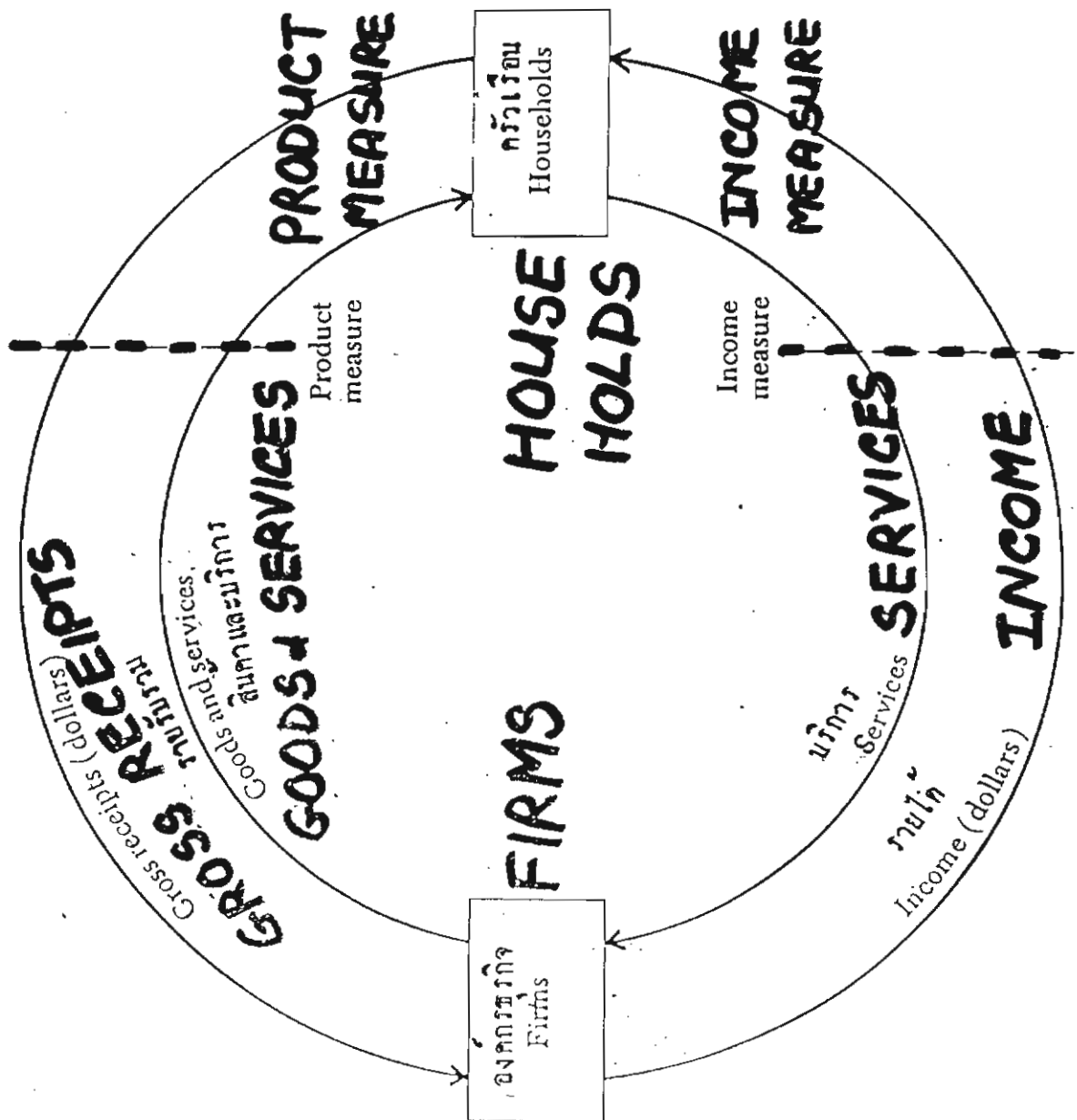
รูปที่ 1 แสดงถึงการแบ่งกลุ่มคนในเมืองออกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มครอบครัว กลุ่มธุรกิจ และรัฐบาล เส้นลูกศรแสดงถึงความสัมพันธ์ของบุคคล/องค์กรทั้งสามในระบบเศรษฐกิจ แต่ละกลุ่มมีการจัดสรรบทบาทของคน ผู้คนขายแรงงานหรือปัจจัยและทรัพยากรที่คนมีอยู่ ให้กับธุรกิจ ซึ่งผลิตสินค้าและบริการต่างๆ ให้แก่ตลาด ส่วนรัฐบาลมีหน้าที่จัดการบริหารประเทศ ดูแลทุกข์สุขของราษฎร โดยจัดเก็บภาษีมาใช้เป็นค่าใช้จ่าย

ด้วยการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจดังกล่าว ซึ่งจะมีมากในเมืองใหญ่ๆ จะมีการโยกย้ายประชากรจากชนบทไปสู่เมืองมากขึ้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจดังกล่าว จะมีการอพยพของผู้คนส่วนหนึ่งจากชนบทไปสู่เมือง และผู้ที่อยู่ตามชนบทก็จะมีชีวิตแตกต่างในความเป็นอยู่มากขึ้นเมื่อเทียบกับผู้ที่อยู่ในเมือง ในขณะเดียวกันความเป็นอยู่ของครอบครัว และชุมชนมีลักษณะใกล้ชิดก็จะน้อยลง ผู้คนจะต้องหันมาพึ่งตนเองและบุคคลในครอบครัวตนเองเท่านั้น ในขณะเดียวกันรัฐและองค์การเอกชนสาธารณประโยชน์ ก็จะมีบทบาทของตนให้เด่นชัดขึ้นด้วย

4.3) อิทธิพลของกลุ่มศาสนาอื่นๆ

- คริสตศาสนามีส่วนในการปูพื้นฐานของการทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ของบุคคลภายนอก ลัทธิคารอลิกเข้ามาเผยแพร่ในประเทศไทย ประมาณช่วงปี พ.ศ. 2110 แต่ไม่มีอิทธิพลต่อสังคมไทยในช่วง 200 ปีแรก มีการทบทวนกลยุทธ์ในการดำเนินงานในช่วงปี พ.ศ. 2502-2508 ที่เปลี่ยนแนวความคิดจากการเน้นในเรื่องความเชื่อ และศาสนา หันมาใช้เครื่องมือในการช่วยเหลือปัญหาสังคม ซึ่งช่วยให้ศาสนานี้ประสานเข้ากับสังคมไทย

วงจรไหลเวียนของกิจกรรมทางเศรษฐกิจระดับมหภาค

- พวกมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ เข้ามาในประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ. 2378 ตามประวัติศาสตร์ช่วงระยะ 50 ปีแรก (2378-2428)^{1/} เป็นช่วงของการค้นคว้าศึกษาหาหนทางขยายตัว มีการก่อตั้ง “London Missionary Society ในประเทศไทย ส่วนกลุ่มคนจีนในกรุงเทพฯ เป็นกลุ่มที่ดูเป้าหมายเป็นกลุ่มแรกที่จะเข้าไปติดต่อก่อน ช่วงปี พ.ศ. 2378-2483 เป็นช่วงเวลาที่พวก “American Presbyterian Mission เข้ามาและเริ่มดำเนินการทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์มาก มีการตั้งคลินิครักษาโรคระบาด และก่อตั้งโรงเรียนขึ้น มีการตั้งโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนในปี พ.ศ. 2444 และ Church of Christ ในปี พ.ศ. 2477 พวกโปรเตสแตนต์ได้ทำงานใกล้ชิดกับคนจีน และชาวเขา (พวกคาเรน-KAREN)

อนึ่ง ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ประเทศไทยมีลัทธิชาตินิยมที่เป็นไปในการต่อต้านคนจีน ประกอบกับในขณะนั้นมีการเปลี่ยนแปลงในประเทศจีน และการแพร่หลายของลัทธิคอมมิวนิสต์ ชาวจีนและคนต่างชาติดังกลุ่มน้อย เช่น ชาวเขา จึงหันมาหาทางพึ่งจากการรวมกลุ่มกันเอง และหาที่พึ่งจากองค์กรอื่น เช่น องค์กรของศาสนาคริสต์นิกายที่ให้ความช่วยเหลือด้านจิตใจและเศรษฐกิจ

4.4) กลุ่มคนจีน

ดังได้กล่าวมาแล้วว่าทัศนคติของรัฐบาลไทยที่เริ่มในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง ด้วยการให้สังคมไทยเป็นคนเชื้อชาติเดียวกัน ถึงแม้ในระดับส่วนตัวของประชาชนจะมีการประสานงานกัน (ทั้งในด้านการกิจกรรม ด้านสังคม และธุรกิจ) และไปมีความต่อต้านกันเหมือนกับทางรัฐบาล กลุ่มสมาคมจีนในขณะนั้น สามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มสำคัญๆ คือ

- กลุ่มสมาคมลับ (Secret Societies) ซึ่งทำการช่วยเหลือสมาชิกในกลุ่ม แต่ถูกกล่าวหาและจัดอยู่ในประเภทผิดกฎหมายสากลรัฐบาล

- กลุ่มช่วยเหลือทางการศึกษา (Speech-group associations) มีบทบาทมากในการขยายการศึกษาของจีนในไทย สำหรับชาวต่างชาติที่มีบทบาทต่อชุมชนคนจีนคือ กลุ่มอเมริกันเพรสไบทีเรียน (ซึ่งก่อตั้งโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียน) และพวกฝรั่งเศสคาทอลิก (ซึ่งก่อตั้งโรงเรียนอัสสัมชัญ) ซึ่งกลุ่มศาสนานี้จะเข้ามามีอิทธิพลและเป็นที่ยอมรับของคนจีน นอกจากกลุ่มคนจีนที่มีอิทธิพลทางการศึกษาจะมีความสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับกลุ่มมิชชันนารีแล้ว พวกคนจีนยังตั้งสมาคมการค้าต่างๆ ซึ่งจะเป็นแหล่งที่สมาชิกสามารถแลกเปลี่ยนข้อมูล รวมตัวกันหาวิธีการปกป้องและแก้ไขสถานการณ์ ซึ่งถูกบีบจากรัฐบาลและช่วยเหลือกันทางการค้า ส่วนใหญ่แล้วสมาคมทางการค้าจะอยู่ในกรุงเทพฯ

^{1/} ปี พ.ศ. 2421 เป็นปีที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ประชาชนชาวไทยมีเสรีภาพในการนับถือศาสนา (The Declarational Freedom of Religion)

และสมาคมลับจะอยู่ในต่างจังหวัด

- กลุ่มสมาคมจีนที่ก่อตั้งเป็นทางการ

เนื่องจากรัฐบาลไทยไม่สามารถให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนในด้านการปรับปรุงความเป็นอยู่ได้ ในช่วงหลักปี พ.ศ. 2460-2480 ปรากฏว่ามีสมาคมจีนที่ก่อตั้งขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือความเป็นอยู่ของคนจีนที่มีฐานะดีและตั้งตัวได้แล้วก็ยื่นมือเข้ามาช่วยพวกที่ด้อยโอกาสกว่า ซึ่งการกระทำนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากวัฒนธรรม และความเชื่อของคนจีน

- กลุ่มสมาคมเพื่อสาธารณกุศล

ตอนแรกก็เป็นไปในรูปแบบของสมาคมที่ช่วยเหลือทางการศึกษา แต่ต่อมาเปลี่ยนรูปแบบมาเป็นการช่วยเหลือด้านสาธารณกุศลมากขึ้น สมาคมที่มีชื่อมากคือ “Pao-te-Shan-t'ang” กิจกรรมที่สำคัญคือ การเก็บและเผาศพที่ไม่มีญาติที่เก็บได้ตามถนนและจากโรงพยาบาล เทียนฮัว (T'ien-hua-Hospital) และการช่วยเหลือผู้ที่ประสบภัยจากอัคคีภัย และน้ำท่วม

หลังจากที่ทัศนคติของรัฐบาลเปลี่ยนแปลงไป และเศรษฐกิจได้เปลี่ยนแปลงในรูปของระบบทุนนิยมมากขึ้น สมาคมคนจีนโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการค้ามีบทบาทมากขึ้น การรวมตัวของคนจีนเป็นตัวอย่างที่ดีของการทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ที่สามารถปรับเปลี่ยนไปได้ตามสถานการณ์ และความต้องการของสังคม^{1/}

5. การสำรวจข้อคิดเห็นเกี่ยวกับงานกิจกรรมสาธารณประโยชน์

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยนี้เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงของบริษัท และองค์กรเอกชนสาธารณประโยชน์ (ที่มีรายได้จากการทำธุรกิจมาใช้จ่ายในกิจกรรมสาธารณประโยชน์) อย่างลึก 6 บริษัท และจากแบบสอบถามที่ได้จากอีก 6 บริษัท องค์กรทั้ง 12 แห่งนี้^{2/} เป็นองค์กรที่จัดได้ว่าเป็นองค์กรขนาดใหญ่ และอยู่ในระดับแนวหน้าของการทำประโยชน์ให้แก่สังคมเป็นอย่างมาก ถึงแม้ว่า

^{1/} ในขณะนี้สมาคมปอเต็กตึงและสมาคมร่วมกตัญญูเองก็ได้เริ่มมีกิจกรรมที่ช่วยเหลือสังคมมากกว่าตัวตัวการดั้งเดิม

^{2/} เป็นองค์กรธุรกิจที่อยู่ในภาคอุตสาหกรรม 8 แห่ง ภาคบริการ 2 แห่ง การค้า 1 แห่ง และองค์กรเอกชนสาธารณประโยชน์ 1 แห่ง

จำนวนองค์กรธุรกิจจะน้อย แต่ผู้บริหารของทุกองค์กรที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ ได้ให้ความสำคัญแก่การพัฒนาสังคมเป็นอย่างมาก การทำธุรกิจจะประสบผลสำเร็จต้องมีกำไร แต่ธุรกิจเป็นส่วนหนึ่งของสังคมดังนั้นควรมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคม

5.1 นโยบาย สาเหตุ กิจกรรมที่ทำและการมีส่วนร่วมของพนักงาน

- องค์กรเอกชนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ควรมีบทบาทในการพัฒนาสังคมและกระทำในกิจกรรมที่สังคมยังขาดอยู่ ถือว่าเป็นการคืนกำไรให้กับประชาชน นอกจากนี้แล้วองค์กรเอกชนต้องมีส่วนในการทำนุบำรุง และรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชนด้วย
- กิจกรรมสาธารณประโยชน์ที่ท่าจะมีส่วนในการส่งเสริมการดำเนินงานขององค์กรเอกชน และช่วยในการสร้างภาพพจน์ที่ดีของธุรกิจ ทำให้ชุมชนยอมรับการดำเนินงานขององค์กร
- สาเหตุสำคัญมากในการจูงใจให้องค์กรเอกชนอยากเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาสังคม นั้น ต้องมาจากความริเริ่มและการสนับสนุนของผู้บริหารระดับสูง ประโยชน์จากการสร้างภาพพจน์ที่ดีขององค์กร และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างองค์กรกับประชาชน

ส่วนเรื่องประโยชน์จากการหักลดภาษีจากทางราชการเป็นเรื่องที่องค์กรให้ความสำคัญค่อนข้างน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับสาเหตุอื่น สำหรับแรงจูงใจของผู้บริหารนั้น ส่วนหนึ่งจะเป็นแรงผลักดันจากประสบการณ์ในชีวิตที่เมื่อตนได้บรรลุถึงความสำเร็จในชีวิตระดับหนึ่งแล้ว ก็มีความปรารถนาดีต้องการตอบแทนแก่ผู้ด้อยโอกาสในสังคม และมีส่วนผลักดันหรือร่วมในกิจกรรมที่จะทำให้สังคมมีการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น แรงผลักดันอีกด้านหนึ่งก็อาจจะเป็นมาจากประสบการณ์ การเกิดจิตสำนึกและการเข้าใจถึงกลยุทธ์ และบทบาทของการปรับตัวขององค์กรธุรกิจภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมและโลก ซึ่งแรงจูงใจของผู้บริหารบางคนจะเป็นส่วนผสมของทั้งสองปัจจัย

อนึ่งงานวิจัยนี้ไม่ได้รวมถึงกรณีที่มีการทำผลประโยชน์จากการทำธุรกิจที่ผิดกฎหมาย มาแปรสภาพเป็นการบริจาคให้กับกิจกรรมสาธารณประโยชน์ หรือการฟอกเงิน “การไถ่บาป” ของเจ้าของเงิน ประเด็นนี้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความถูกต้องในด้านจริยธรรม กฎหมาย ปรัชญาของการทำประโยชน์ให้กับสังคม ซึ่งอยู่นอกเหนือขอบเขตการวิจัยนี้ แต่เป็นเรื่องที่ควรได้รับการพิจารณาจากผู้ที่เกี่ยวข้อง และเป็นงานวิจัยที่น่าสนใจเรื่องหนึ่ง

- ในการจัดอันดับความสำคัญของกิจกรรมองค์กรเอกชนให้ความสำคัญ ดังต่อไปนี้
 1. การศึกษา
 2. การบริการสังคม/การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
 3. การพัฒนาชุมชน

4. การบริการสาธารณสุข
5. ศิลปวัฒนธรรม
6. การกีฬา
7. การศาสนา
8. วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

เป็นที่น่าสังเกตว่าองค์กรเอกชนให้ความสำคัญน้อยมากกับความช่วยเหลือกิจกรรมด้านศาสนา ทั้งนี้ เพราะองค์กรธุรกิจมุ่งที่จะมองเห็นประโยชน์อย่างชัดเจนที่จะได้จากกิจกรรมต่างๆ ที่จะส่งผลให้การพัฒนาสังคมดีขึ้น กับทั้งข่าวสารที่ปรากฏออกมาจากสื่อมวลชน ในเรื่องการใช้เงินที่ผู้บริจาคให้กับศาสนาไปในทางผิดวัตถุประสงค์ไม่ได้สร้างสรรค้ให้กับการพัฒนาสังคม

อย่างไรก็ตาม การบริจาคให้กับศาสนาก็ยังเป็นสิ่งที่ประชาชนไทยทำเป็นประจำอยู่แล้ว ดังนั้น ด้วยสาเหตุต่างๆ ที่กล่าวมา ทำให้ภาคเอกชนให้ความสำคัญน้อยกับการช่วยเหลือโครงการต่างๆ ด้านศาสนา

- องค์กรเอกชนเห็นความสำคัญในการปลูกฝังให้พนักงานมีจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมทำประโยชน์ให้กับสังคม ดังนั้น จะใช้เวลาแก่พนักงานในการเข้าร่วมกิจกรรมที่องค์กรสนับสนุน เพราะจะเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างพนักงานกับชุมชน

5.2) นโยบายภาษีของรัฐ และอุปสรรคในการดำเนินงาน

- องค์กรเอกชนเห็นประโยชน์ในการหักลดหย่อนภาษีของกิจกรรมด้านสาธารณประโยชน์ แต่ก็ มีบางบริษัท ที่ต้องการให้รัฐบาลเพิ่มอัตราการหักลดหย่อนมากกว่านี้¹¹ และขยายประเภทของกิจกรรม (ที่ทำแล้วเกิดประโยชน์แก่สังคม) ให้มากกว่านี้ เช่น การสร้างศูนย์เลี้ยงเด็กแก่ชุมชน ที่โรงงานมีธุรกิจอยู่ ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่คนงานและชุมชนที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียง

- องค์กรเอกชนลำดับความสำคัญของอุปสรรคในการทำกิจกรรมด้านสาธารณประโยชน์ ดังนี้

1. การขาดความสนับสนุนจากผู้บริหารระดับสูง

เหตุผลข้อนี้สนับสนุนข้อคิดเห็นที่ว่า การสนับสนุนจากผู้บริหารระดับสูงจะเป็นแรงผลักดันสำคัญให้ธุรกิจมีส่วนในการพัฒนาสังคม แต่ในขณะเดียวกันถึงแม้ผู้บริหารจะให้ความ

¹¹ ผู้วิจัยเสนอข้อคิดเห็นเพิ่มเติมในภายหลัง

สนับสนุนในด้านการผลักดันให้เกิดโครงการสาธารณประโยชน์ต่างๆ ด้านการเงิน และทรัพยากรอื่นๆ แล้วก็ตาม สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะมีผลต่อความสำเร็จของโครงการคือ พนักงานที่เกี่ยวข้อง ต้องการให้ผู้บริหารระดับสูงของบริษัทมีเวลาลงไปเกี่ยวข้อง และสัมผัสกับโครงการ เพื่อจะได้ทราบถึง ปัญหา อุปสรรค และเข้าใจถึงการดำเนินงานกิจกรรมจริงๆ

2. การขาดความร่วมมือระหว่างองค์กรกับหน่วยงานของรัฐ

ปัญหานี้เป็นปัญหาที่สำคัญมาก เนื่องจากกฎระเบียบที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงานให้เป็นไปอย่างรวดเร็วแล้ว เจ้าหน้าที่ของรัฐควรมีความเข้าใจในบทบาทของภาคเอกชนว่าสามารถมีส่วนร่วมในการแบ่งเบาภาระงานของทางราชการได้ หากมีการร่วมมือกัน

3. ปัญหาทางการเงิน และการขาดการประสานงานที่ดีภายในองค์กร

4. การขาดการวางกลยุทธ์ และการวางแผนของโครงการต่างๆ

5. การขาดแคลนบุคลากร

6. การขาดความร่วมมือจากกลุ่มเป้าหมายของกิจกรรมสาธารณประโยชน์

ปัญหาข้อ 4 และปัญหาข้อ 5 มีความเกี่ยวข้องกัน เนื่องจากองค์กรส่วนมากยังฝากงาน กิจกรรมสาธารณประโยชน์อยู่กับงานประชาสัมพันธ์ของบริษัท และรายงานต่อผู้บริหารระดับสูง ประกอบกับเป็นสายงานที่ใหม่ และได้มีกิจกรรมที่ต่อเนื่องเป็นกิจกรรมหลักๆ อย่างอื่นของบริษัท เช่น การผลิต การตลาด เป็นต้น การทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์มีความเกี่ยวข้องกับการประชาสัมพันธ์ และสร้างภาพพจน์ที่ดี ดังนั้นจึงมีความเกี่ยวข้องมากกับงานประชาสัมพันธ์ ข้อดีคือผู้บริหารระดับสูงมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจเกี่ยวกับการอนุมัติโครงการต่างๆ โดยไม่ต้องผ่านขั้นตอนต่างๆ แต่ก็มีข้อเสียที่ว่าผู้บริหารมักไม่มีเวลาลงมาสัมผัสกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น กับการบริหารงานด้านนี้จำเป็นต้องมีการบุคลากรที่มีความรู้ ทั้งในด้านธุรกิจที่จำเป็นต้องประสานงานกับหน่วยงานภายในขององค์กร แล้ว จำเป็นต้องติดต่อกับหน่วยงานรัฐบาล บุคคลภายนอก และองค์กรสาธารณประโยชน์ด้วย ดังนั้นเมื่อปริมาณงานขยายตัว และมีความยุ่งยากซับซ้อนมากขึ้นองค์กรธุรกิจก็มีความจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ ความสามารถดูแลเรื่องนี้โดยเฉพาะ

5.3) การบริหารงานภายในขององค์กร และการร่วมมือระหว่างองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานสาธารณประโยชน์

เป็นที่น่ายินดีว่าขณะนี้ได้มีการตื่นตัวกันในเรื่อง บทบาทของภาคเอกชนในการมีส่วนร่วมช่วยเหลือสังคมไทยพัฒนา ได้มีการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างไม่เป็นทางการระหว่าง ผู้บริหารงานด้านนี้ขององค์กรธุรกิจ ซึ่งได้มีโอกาสพบปะกันในระหว่างการประชุมนานาชาติ และงานในหน้าที่ซึ่ง

เป็นที่หวังว่าการรวมตัวกันจะก่อให้เกิดความคิดริเริ่มในโครงการใหม่ๆ ทั้งจะเป็นแรงผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการทำกิจกรรมด้านสาธารณประโยชน์ด้วย

องค์กรมีความเห็นว่าควรมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และประสานงานกันในภาคเอกชน (แต่ให้เป็นไปโดยความสมัครใจ) และควรมีองค์กรกลาง (เช่น มหาวิทยาลัย) ในการรวบรวมข้อมูล ข่าวสาร เกี่ยวกับกิจกรรมด้านสาธารณประโยชน์ในประเทศไทย ซึ่งในขณะนี้องค์กรเอกชนสำคัญๆ ได้เริ่มดำเนินการแล้วในการพบปะ และพยายามดึงกลุ่มทางธุรกิจที่มีความเห็นร่วมกันในการทำประโยชน์ให้กับสังคมไทย

6. ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมด้านสาธารณประโยชน์ในประเทศไทย

หน่วยงานที่รับผิดชอบของภายในองค์กร

เนื่องจากการทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ขององค์กรธุรกิจมีความสัมพันธ์อย่างมากกับการสร้างภาพพจน์ที่ดีของบริษัท เป็นการกระทำที่มุ่งประสานประโยชน์ทางธุรกิจกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม ช่วยเหลือสังคมด้วย โดยหลักการแล้วจะไม่เป็นการดำเนินการเพื่อหวังกำไร ดังนั้นงานประเภทนี้จึงฝากอยู่กับงานประชาสัมพันธ์ ไม่ว่าบริษัทนั้นเป็นบริษัทขนาดใดก็ตาม ควรมีเจ้าหน้าที่และคณะทำงานที่มีความรู้และประสบการณ์มาทำงานด้านนี้ได้ เพื่อผลักดันโครงการต่างๆ ให้เกิดขึ้น ควรมีความรู้ ความเข้าใจในวัตถุประสงค์ โครงสร้าง แผนงาน และกิจกรรมของบริษัทอย่างดี สามารถประสานงานกับงานในองค์กร สำหรับการติดต่อกับหน่วยงานภายนอกนั้น ควรมีบุคลากรที่สามารถประสานงานระหว่างธุรกิจกับหน่วยงานของรัฐ ระหว่างองค์กรเอกชนด้วยกัน และระหว่างองค์กรสาธารณประโยชน์อื่นๆ

เมื่อบริษัทขยายงานด้านกิจกรรมสาธารณประโยชน์ให้มากขึ้นแล้ว การจัดการขององค์กรสามารถแยกงานด้านนี้ออกมาเป็นหน่วยงานต่างหากได้ ซึ่งมีบริษัทใหญ่ๆ ในประเทศไทยแบ่งรูปออกมาในรูปของงานสาธารณประโยชน์ ที่เป็นหน่วยงานหนึ่งขององค์กร และอีกองค์กรหนึ่งเป็นรูปของมูลนิธิ ซึ่งกิจกรรมสาธารณประโยชน์ในส่วนที่เป็นหน่วยงานของบริษัทก็จะทำกิจกรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานของบริษัท มีผลในการสร้างภาพพจน์ให้ชุมชนเกิดความเข้าใจที่ดีต่อการดำเนินงานของบริษัท เช่น การรักษาสภาพแวดล้อมของพื้นที่ที่บริษัทเข้าไปตั้งโรงงาน เป็นต้น ในส่วนที่เป็นมูลนิธิก็จะเป็นกิจกรรมที่ช่วยเหลือสังคมโดยทั่วไป

6.1) การทำกิจกรรมร่วมกับองค์กรเอกชนสาธารณประโยชน์

ถึงแม้บริษัทจะมีบุคลากร และทรัพยากรในด้านต่างๆ ที่พร้อมจะดำเนินงานช่วยเหลือสังคมตามเป้าหมายของแต่ละบริษัทก็ตาม การที่ธุรกิจต่างๆ ในประเทศไทยจะได้มีโอกาสระดมทรัพยากร

มาช่วยพัฒนาชนบทนั้น นับเป็นมิติใหม่ของการทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ของภาคเอกชน คือ การเข้าร่วมโครงการธุรกิจเพื่อสังคม (TBIRD) ของสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน แนวคิดพื้นฐาน^{1/} คือ เพื่อเปิดโอกาสให้ภาคธุรกิจเอกชนได้มีโอกาสช่วยพัฒนาชนบท โดยให้แต่ละบริษัทรับอุปการะ หมู่บ้านหนึ่งหมู่บ้าน ให้ชาวชนบทมีโอกาสเรียนรู้ทักษะเชิงธุรกิจ เกิดการมีงานทำในหมู่บ้าน ลดการย้ายถิ่นและเปิดโอกาสการตลาดสำหรับสินค้าที่ผลิต ทำให้ชาวบ้านมีคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น ซึ่งความคิดนี้เป็นความคิดที่บริษัทสามารถช่วยสังคมได้อย่างดี ในการประสานงานธุรกิจของบริษัท เข้ากับกิจกรรมสาธารณประโยชน์

ทางสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชนมีประเภทของโครงการนี้^{2/} เสนอให้ 3 รูปแบบ ทั้งนี้ขึ้นกับความพร้อมของบริษัท เช่น บริษัทเล็กหลายบริษัท หรือ “ผู้สนับสนุน” ที่ประสงค์จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทที่สามารถจัดหาหมู่บ้าน และคัดเลือกกิจกรรมให้ ซึ่งการสนับสนุนอาจอยู่ในลักษณะของ ทุนดำเนินการ การจ้างงาน สิ่งของ ฯลฯ ระยะเวลาอาจเป็นระยะสั้นคือ 1 ปี หรือระยะยาว การให้การสนับสนุนกิจกรรมก็อาจให้มากกว่าหนึ่งหมู่บ้านก็ได้

6.2) การประสานกิจกรรมสาธารณประโยชน์กับงานของบริษัท

แนวความคิดใหม่แบบนี้เป็นแนวความคิดที่กำลังได้รับความนิยมในประเทศสหรัฐอเมริกา คือ การทำกิจกรรมให้กับสังคม แต่สอดคล้องกับการปฏิบัติงานของบริษัท เช่น ในเรื่องของการตลาด เมื่อมีการขายสินค้าก็จะบริจาคเงินส่วนหนึ่งจากการขายสินค้าและบริการให้แก่กิจกรรมสาธารณประโยชน์ ในเรื่องของสินค้าและบริการแทนที่จะบริจาคโดยตรงให้กับผู้รับหรือองค์กรต่างๆ ก็จะสามารถแทรกการโฆษณาไปกับกิจกรรมได้ เช่น การใช้ “logo” ของสินค้าบนป้ายที่สนับสนุนงานการแสดง ศิลปวัฒนธรรมไปด้วย

ในการบริหารทรัพยากรบุคคล องค์กรธุรกิจสามารถทำประโยชน์ให้แก่สังคม และได้ประโยชน์ตอบแทนด้านธุรกิจในขณะเดียวกัน เช่น การสร้างศูนย์เลี้ยงเด็กให้แก่คนงาน การจ้างคนพิการไปทำงานกับบริษัท IBM การให้ทุนการศึกษาและอบรมแก่นักศึกษาที่จะเป็นพนักงานของบริษัทในอนาคต

^{1/} แนวคิดนี้เริ่มขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2528 โดยผู้บริหารงานของสมาคม (นายมีชัย วีระไวทยะ) ในช่วงที่ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม

^{2/} รายละเอียดอยู่ในโครงการธุรกิจเพื่อสังคม โดย ดร.กวี จิตกุล (สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน)

ความคิดในการประสานงานของธุรกิจกับการได้มีส่วนร่วมพัฒนาสังคม ที่องค์กรเอกชนไทยนำมาปฏิบัติใช้ และประสบความสำเร็จอีกรูปแบบหนึ่งคือ กรณีของบริษัท บางจากปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน) โดยที่บริษัทฯ มีนโยบาย “พัฒนาธุรกิจแบบยั่งยืนควบคู่ไปกับสิ่งแวดล้อมและสังคม” และให้ชุมชนแข็งแกร่ง สามารถมีอาชีพพึ่งพาตนเองได้ เนื่องจากชาวชนบทไม่สามารถจะพึ่งรายได้จากเกษตรได้ การช่วยให้คนเหล่านี้มีอาชีพเสริมที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต ก็ช่วยให้ครอบครัวไม่ต้องพลัดพรากจากกันเป็นการส่งเสริมให้สถาบันครอบครัวมั่นคง และผู้คนสามารถที่จะเลือกดำรงชีวิตในท้องถิ่นชุมชนที่คนปรารถนาจะอยู่ด้วย

วิธีการของบริษัทคือ

1. บริษัทส่งเสริมให้องค์กรชุมชนเข้ามาเป็นเจ้าของสถานที่บริการน้ำมันที่เหมาะสม แล้วค่อยๆ ขยายกิจการขึ้นไปตามลำดับความเหมาะสม เมื่อได้เกิดการเรียนรู้ในการจัดการในขนาดต่างๆ โดยบริษัทเป็นผู้จัดการด้านตลาดและภาพลักษณ์ และกลุ่มจัดการด้านการบริการลูกค้า และความสะอาด

2. บริษัทส่งเสริมให้แล้วมีการค้าของแบบอื่นๆ ด้วย เป็นการเสริมรายได้ เช่น การเปิดกิจการร้านอาหาร การพัฒนาเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร โดยรับสินค้าชนบท เกษตรปลอดสารพิษ มาจำหน่ายที่มินิมาร์ “เลมอนกรีน” การรับผลิตสินค้า ที่บริษัทส่งไปให้ ซึ่งแนวความคิดที่สำคัญคือ การทำให้เกิดการผลิตในชนบทเพื่อส่งไปขายแก่ผู้ที่อยู่ในเมืองที่มีกำลังซื้อมากกว่า

ซึ่งบริษัทมีความเห็นว่าหากแนวความคิดดังกล่าวขยายไปในวงกว้าง และสามารถประสานความร่วมมือกันระหว่างรัฐบาล นักวิชาการ และองค์กรเอกชนในอุตสาหกรรมอื่นๆ แล้ว ก็จะมีผลดีทางเศรษฐกิจแก่เกษตรกรและชุมชนที่มีฐานะด้อยทางเศรษฐกิจให้มีส่วนร่วมในกระบวนการซึ่งกระบวนการดังกล่าวที่ครอบคลุมการจัดการ การประสานงานเพื่อประโยชน์ในกลุ่ม จะก่อให้เกิดการสร้างวัฒนธรรมที่ทำให้ชุมชน มีความผูกพัน และความรัก ความห่วงใยในเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

6.3.) การสร้างจิตสำนึกภายในองค์กร

การที่บริษัทจะมีกิจกรรมด้านสาธารณประโยชน์ให้สำเร็จนั้น ความสำเร็จจากภายนอกมาจากการรู้จักระดมทรัพยากรจากบุคคล องค์กร และมูลนิธิอื่นๆ การรู้จักใช้เครือข่ายต่างๆ ให้เป็นประโยชน์แก่ ความสำเร็จส่วนหนึ่งมาจากการบริหารภายใน ผู้บริหารระดับสูง และพนักงานเอง บริษัทต้องมีจิตสำนึกอย่างแท้จริงในการช่วยเหลือพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น ไม่ใช่ทำไปเพราะความนิยมของสังคม หรือการทำเพื่อเพียงสร้างภาพพจน์ของผู้บริหาร และของบริษัทเท่านั้น สิ่งเหล่านี้ควรมีเองในตัวผู้บริหาร และพนักงาน สร้างบรรยากาศให้เกิดจาก “บ้าน” ภายในของตนเองก่อน แล้วขยายไปยังชุมชนถึง

สังคมที่ตนอยู่ บริษัทอาจสนับสนุนให้มีโครงการ “social service leave” แก่พนักงานเป็นระยะเวลา 6 เดือน - 1 ปี (หรือมากกว่านี้) โดยมีข้อตกลงกันในเรื่องเงินเดือน ซึ่งหากไม่ได้รับเงินเดือนเต็มหรือบางส่วน ทางรัฐบาลควรพิจารณาให้การสนับสนุนในเรื่องอัตราภาษี และการหักค่าลดหย่อนต่าง ๆ ให้ได้สิทธิพิเศษมากขึ้นแก่พนักงาน

6.4) ข้อเสนอแนะในเรื่องการลดหย่อนภาษี

ถึงแม้ว่าการลดหย่อนภาษีจะมีใช่เป็นปัจจัยสำคัญมากในการเป็นแรงสนับสนุนให้ภาคเอกชนทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ต่างๆ แต่ก็มีส่วนช่วยเสริม ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์ต่างๆ ทางด้านภาษี จะเป็นประโยชน์โดยตรงแก่องค์กรธุรกิจ ซึ่งจะมาเกี่ยวข้องกับงานด้านนี้ของบริษัท ก็นับว่าจะช่วยให้ภาคเอกชนเข้ามาช่วยรัฐบาลในการพัฒนาสังคมด้วย

- ควรขยายกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวกับการได้รับการยกเว้นการเสียภาษี 2% ให้ครอบคลุมกิจการอื่นๆ มากขึ้น นอกเหนือจากการศึกษาและกีฬา
- คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ควรลดข้อกำหนดเกี่ยวกับเงินกองทุน (required endowment) ของมูลนิธิใหม่ที่ประสงค์จะจดทะเบียน
- การยกเว้นภาษี และค่าธรรมเนียมต่างๆ สำหรับการโยกย้ายทรัพย์สินที่เคลื่อนที่และย้ายไม่ได้ เช่น ที่ดินของมูลนิธิ และสมาคมที่ได้รับการยกเว้นภาษี (tax exemption status)

7. ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยในอนาคต

เนื่องด้วยข้อจำกัดในข้อมูลและระยะเวลา ดังได้กล่าวมาแล้ว งานวิจัยนี้จึงเป็นเพียงงานวิจัยเบื้องต้นที่ค้นคว้าให้พื้นความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของกิจกรรมสาธารณประโยชน์ของภาคเอกชนในประเทศไทย ความรู้สึกนึกคิดของบริษัทชั้นนำที่ทำกิจกรรมด้านนี้ และการคาดคะเนของผู้วิจัย อย่างไรก็ตามงานวิจัยด้านนี้เป็นสิ่งจำเป็นมาก เมื่อคาดถึงบทบาทที่ควรจะเป็น และศักยภาพความสามารถของภาคเอกชนที่มีส่วนเข้ามาอุดช่องว่างต่างๆ ที่ภาครัฐ บุคคล และองค์การสาธารณประโยชน์ กำลังทำในบทบาทของแต่ละคน และหน่วยงานในการพัฒนาเศรษฐกิจ ขณะที่สังคมและโลกกำลังมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

7.1) ควรมีการศึกษาในเชิงกว้างที่จะทำให้ทราบถึงภาพรวมของการทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ในประเทศไทยของภาคเอกชน ว่ามีการทำโครงการอะไรบ้าง งบประมาณที่ใช้จ่ายไปในด้านนี้ แหล่งที่มาของเงิน อุปสรรคที่ภาคเอกชนประสบการทำงานอาทิเช่น การประสานงานกับ

เจ้าหน้าที่ของรัฐ มีกฎระเบียบใดบ้างที่ขัดขวางการทำงาน และเครือข่ายการทำงานของเอกชนทั้งกับหน่วยงานภายในและนอกประเทศ

สำหรับกฎเกณฑ์ของรัฐที่ภาคเอกชนอยากให้มีการปรับปรุงสำคัญมากอันหนึ่ง คือ กฎระเบียบเกี่ยวกับการหักลดหย่อนทางภาษี ถึงแม้โดยทั่วไปแล้วภาคเอกชนสามารถลดหย่อนภาษีได้ 2 % จากเงินได้ส่วนรวม และอีก 2% สำหรับกิจกรรมกีฬา ที่สนับสนุนแล้ว การหักลดหย่อนให้มากกว่านี้อาจเป็นไปได้ยากในทางปฏิบัติ แต่รัฐสามารถเลือกกิจกรรมที่คิดว่ามีความสำคัญมากในขณะใดขณะหนึ่ง เช่น นโยบายการสนับสนุนทางการศึกษา ในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อผลิตคนออกมาทำงานด้านนี้ในสาขาอุตสาหกรรมต่างๆ ซึ่งก็เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าประเทศไทยขาดแคลนบุคลากรในด้านนี้ และใช้มาตรการทางภาษี สนับสนุนให้ภาคเอกชนระดมความช่วยเหลือ ซึ่งวิธีการนี้เป็นมาตรการที่ยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์ และสามารถเลือกปฏิบัติได้ตามสถานที่ เช่น นโยบายสนับสนุนกิจกรรมในชนบทอาจได้รับการลดหย่อนภาษีมากกว่า กิจกรรมประเภทเดียวกันในตัวเมือง เป็นต้น นอกจากนี้แล้วภาคเอกชนยังต้องการให้รัฐมีการแนะนำให้ทราบถึงสิทธิประโยชน์ของภาษี และวิธีการที่ได้มาให้ชัดเจนมากกว่านี้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นประโยชน์มากแก่ธุรกิจขนาดกลางและเล็กที่มีศักยภาพกำลังริเริ่ม หรือได้ทำกิจกรรมด้านสาธารณประโยชน์ไปบ้างแล้ว

อนึ่ง การปรับปรุงที่ลดขั้นตอนและเงื่อนไขในการได้รับสิทธิยกเว้นภาษีในปัจจุบันก็จะเป็นกำลังใจให้ภาคเอกชนด้วย เช่น การจัดตั้งมูลนิธิต้องใช้เวลาพอสมควร นอกจากนี้แล้วยังต้องรออีก 3 ปี พร้อมทั้งเงื่อนไขอีกมากมายก่อนที่จะได้รับสิทธิการยกเว้นภาษี ซึ่งหากรัฐแก้ไขในจุดนี้ได้ก็จะมีมูลนิธิที่จะได้รับความช่วยเหลือจากทางธุรกิจมากขึ้น ในการศึกษาถึงภาพรวมของกิจกรรมด้านสาธารณประโยชน์ขององค์กรเอกชนในประเทศไทย จะทำให้ทราบถึงศักยภาพของธุรกิจทราบว่ายังมีกิจกรรมใดบ้างที่ควรเข้าไปมากกว่านี้ เปิดโอกาสให้มีการประสานงานระหว่างภาคต่างๆ ของสังคมที่ทำงานด้านนี้ นอกจากนี้แล้วจะเป็นการช่วยให้องค์กรธุรกิจด้วยกันเองร่วมมือได้มากกว่านี้ ใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ในขณะเดียวกันขยายกิจกรรมให้ครอบคลุมพื้นที่ และมีผู้รับประโยชน์มากขึ้น ยกตัวอย่างเช่น บริษัทต่างๆ ในอุตสาหกรรมยานยนต์สามารถประสานกัน แบ่งความรับผิดชอบในการใช้ทรัพยากรของตนรณรงค์ให้ประชาชนช่วยกันรักษาความปลอดภัยในการใช้ยานยนต์และถนน เป็นต้น

7.2) ควรมีการศึกษาในเชิงลึก^{1/} (กรณีศึกษา) เพื่อให้ทราบถึงรูปแบบต่างๆ ของกิจกรรมสาธารณประโยชน์ในประเทศไทย ทราบถึงปัญหาในทางปฏิบัติงานของธุรกิจ ศึกษาถึงศักยภาพของธุรกิจที่แตกต่างกันไปตามประเภทของอุตสาหกรรม และขนาดของบริษัท ปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดความสำเร็จ เชิงข้อมูลเหล่านี้เป็นประโยชน์มาก เพราะประเทศไทยยังประกอบด้วยธุรกิจขนาดย่อมอีกมาก ธุรกิจเหล่านี้จะมีส่วนช่วยให้เขาได้สัมผัสอย่างใกล้ชิดกับชุมชนที่เขาทำธุรกิจอยู่ และต่อไปเมื่อธุรกิจเหล่านี้เติบโตขึ้น จากประสบการณ์ที่สะสมไว้ และความพร้อมขององค์กรในด้านต่างๆ ก็จะทำให้เขาสามารถช่วยเหลือในสังคมวงกว้างมากขึ้น สิ่งหนึ่งที่จะช่วยให้สิ่งดังกล่าวเกิดขึ้นได้ก็ต้องอาศัยความร่วมมือ และการสร้างเครือข่ายของธุรกิจกันเอง บริษัทชั้นนำในแต่ละอุตสาหกรรมจะเป็นตัวกระตุ้นให้สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นได้

ในการศึกษาควรกล่าวถึงประวัติความเป็นมาภายใต้กรอบของสังคมและการเมือง มีความพยายามในการสร้างโปรแกรม พนักงาน และฐานของสมาชิกเครือข่ายของผู้บริจาคอย่างไร และมีพัฒนาการเป็นสถาบัน / หน่วยงานขององค์กรธุรกิจอย่างไร

ในขณะนี้ได้เริ่มมีการศึกษาและเผยแพร่แก่สาธารณชนถึงการทำงานด้านนี้ เป็นบางบริษัทบ้างแล้ว ดังปรากฏในงานวิจัยเรื่อง “Corporate Citizenship in Thailand and the Philippines” ของ Sinfah Tunsarawath และ Jose Jesus F. Ignacio ซึ่งสนับสนุนโดย “The Sasakawa Peace Foundation” เขียนถึงงานของบริษัท สวีเดน มอเตอร์ แห่งประเทศไทย (วอลโว่) บริษัท หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ บริษัท เครือเจริญโภคภัณฑ์ และบริษัทในเครือ (มหาชน) ธนาคารกรุงเทพ (มหาชน) บริษัท บางกอกกลาส

7.3) การเผยแพร่งานบริการสังคมของธุรกิจให้สาธารณชนมีความเข้าใจดีกว่านี้

เป็นที่ยอมรับว่าสื่อสารมวลชนมีบทบาทสำคัญในการให้ข้อมูลแก่สาธารณชน ความนึกคิดของคนส่วนใหญ่ในแง่ของธุรกิจ จะเป็นเรื่องของการค้ากำไร ควรหาประโยชน์ให้แก่เจ้าของและองค์กรเอง แต่ธุรกิจก็เป็นส่วนหนึ่งของสังคมเศรษฐกิจปัจจุบัน ดังนั้นการลงข่าวสารเป็นครั้งเป็นคราว เมื่อธุรกิจ

^{1/} ในขณะนี้ได้เริ่มมีการศึกษาและเผยแพร่แก่สาธารณชนถึง การทำงานด้านนี้เป็นรายบริษัทบ้างแล้ว ดังปรากฏในงานวิจัย เรื่อง “Corporate Citizenship in Thailand and the Philippines” ของ Sinfah Tunsarawath และ Jose Jesus F. Ignacio ซึ่งสนับสนุนโดย The Sasakawa Peace Foundation ซึ่งเขียนถึงงานของบริษัท สวีเดน มอเตอร์ แห่งประเทศไทย (วอลโว่) บริษัทหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ บริษัท เครือเจริญโภคภัณฑ์ และบริษัทในเครือ (มหาชน) ธนาคารกรุงเทพ (มหาชน) บริษัท บางกอกกลาส

มีกิจกรรมสาธารณประโยชน์ และไม่ต่อเนื่องจะมีประโยชน์ในระยะสั้น (ไม่นับรวมทั้งสามารถสร้างภาพพจน์ในทางไม่ดีว่าเป็นการประชาสัมพันธ์แบบไม่จริงใจอีกด้วย เพราะยังมีบุคคลบางกลุ่มที่มองเห็นว่าการทำความดีไม่จำเป็นต้องมีการเปิดเผยแสดงตัว) ดังนั้นสื่อมวลชน ทั้งภาครัฐ และเอกชน คงต้องมีการศึกษารูปแบบและวิธีการประชาสัมพันธ์ในลักษณะที่เป็นการให้ข้อมูลที่สร้างสรรค์และยั่งยืน กระตุ้นให้บุคคล และหน่วยงานอื่นๆ เช่น มูลนิธิทางองค์การเอกชนสาธารณประโยชน์ และแม้แต่ธุรกิจอื่นๆ อยากเข้ามาทำด้วย

ข้อคิดเห็นดังกล่าว จะโยงกับความจำเป็นของการมีศูนย์กลางที่รวบรวมเอกสารและข้อมูลเกี่ยวกับงานสาธารณประโยชน์ของภาคเอกชนในประเทศไทย เพื่อที่บุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ใช้เป็นแหล่งในการค้นคว้างานทางด้านนี้

7.4) ควรมีการศึกษาติดตามความคืบหน้าของการรวมกลุ่มของตัวแทนของภาคสาธารณประโยชน์^{1/} (philanthropic sector) ศึกษาดูในแง่องค์กร อุปสรรค วิธีการดำเนินงาน ศักยภาพ ตลอดจนข้อเสนอแนะเรียกร้อง (advocacy) ต่างๆ ที่จะเป็นประโยชน์ต่อสังคม ซึ่งตัวแทนของภาคนี้ในประเทศไทยได้มีการประสานงานกับกลุ่มดังกล่าวในประเทศอื่นๆ ในเอเชียและอเมริกา ซึ่งจะเป็นการกระชับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างประเทศในกลุ่มเอเชียตะวันออก และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

7.5) การศึกษาในเชิงเศรษฐศาสตร์ถึงผู้ที่ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมสาธารณประโยชน์^{2/} ในด้านต่างๆ ซึ่งจะมีประโยชน์ในแง่ของการจัดสรรทรัพยากรไปในกิจกรรมต่างๆ

^{1/} ซึ่งเป็นข้อเสนอแนะจากการประชุม “the August 1989 International Symposium on Private Organized Philanthropy in East Asia”

^{2/} ในประเทศอเมริกา มีงานวิจัยเรื่อง Who Benefits from the Noprofit Sector ? (1992) โดย Charles Clotfelter, Duke University’s Center for the Study of Philanthropy and Voluntarism.

พระสงฆ์ วัด และกิจกรรมด้านสาธารณประโยชน์

พระสงฆ์ วัด และกิจกรรมด้านสาธารณประโยชน์

บทคัดย่อ

รศ. ดร. จุรี วิจิตรวาทการ

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเบื้องต้นถึงบทบาทของพระสงฆ์และวัดที่มีชื่อเสียงบางแห่งที่มีศักยภาพและความสามารถในการระดมพลังสนับสนุนทางสังคม ซึ่งรวมถึงการระดมทุนจากการบริจาคของประชาชนด้วย การสำรวจเบื้องต้นนี้ศึกษาถึงประวัติ ความเป็นมา เหตุผล แนวปฏิบัติและการบริหารจัดการของพระในการดำเนินกิจการสาธารณประโยชน์ ทั้งนี้ได้รวมการศึกษาแบบลึกเกี่ยวกับชีวิตแนวความคิด และผลงานของหลวงพ่อวิริยงค์ สรินธโร พระผู้มีโครงการพัฒนาสังคมหลายโครงการเพื่อหวังจะใช้กรณีศึกษานี้เป็นรูปแบบในการชักจูงและโน้มน้าวให้พระและฆราวาสในสังคมไทยเข้าใจและยอมรับการดำเนินกิจการด้านสาธารณประโยชน์ของพระสงฆ์

ในแง่ทฤษฎีและการศึกษาสังคมไทย งานศึกษาในแนวนี้น่าจะสามารถชี้ให้เห็นถึงข้อแตกต่างของสังคมไทยจากพัฒนาการของสังคมตะวันตก กล่าวคือ คนในสังคมเมืองมิได้ยึดหลักวิทยาศาสตร์และเหตุผลมากกว่าคนในชนบท ความสลับซับซ้อนและแรงกดดันของชีวิตในเมืองอาจมีส่วนผลักดันให้ คนในเมืองแสวงหาศาสนาในรูปแบบและลักษณะใหม่ๆ เพื่อสนองตอบความต้องการนานัปการของ คนไทยยุคปัจจุบัน

พระสงฆ์ วัด และกิจกรรมด้านสาธารณประโยชน์

รศ. ดร. จรี วิจิตรวาทการ

ศาสนา มีบทบาทและความสำคัญในสังคมไทยตั้งแต่อดีตกาล นอกจากจะเป็นหลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจของประชาชนชาวไทยแล้วศาสนายังได้ทำบทบาทอื่นๆ อีกมากมาย อาทิ เช่น เป็นศูนย์กลางของชุมชนโดยวัดได้เคยเป็นสถาบันทางสังคมที่สำคัญที่สุดสถาบันหนึ่ง เพราะวัดเคยให้บริการต่างๆ ต่อชุมชน โดยทำหน้าที่ทางด้านการศึกษาทางธรรมและการศึกษาสามัญทั่วไป เป็นที่รักษาพยาบาลผู้เจ็บไข้ได้ป่วย เป็นที่พบปะสังสรรค์และประชุมของชาวบ้าน เป็นที่ให้ความบันเทิงเพราะมีการจัดงานวัด เป็นต้น วัดเคยเป็นศูนย์กลางของชุมชนและพระสงฆ์ในฐานะที่เป็นผู้จรรโลงศาสนา เคยได้รับความเคารพและยกย่องจากประชาชนทั่วไป

นอกจากนี้แล้วหลักปรัชญาและคำสอนของศาสนาพุทธหลายเรื่องยังได้มีอิทธิพลต่อระบบ ค่านิยมและความเชื่อของประชาชนชาวไทยโดยผ่านกระบวนการหล่อหลอมและกลมเกลียวทางสังคม จากวัยเด็กถึงผู้ใหญ่ จึงไม่เป็นที่น่าแปลกใจว่าในระดับพฤติกรรม แนวปฏิบัติ ทัศนคติ และการแสดงออกทางด้านสังคมของคนไทยมีส่วนสัมพันธ์และเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับความเชื่อทางศาสนา ตัวอย่างเช่น ความเชื่อเกี่ยวกับการทำบุญทำกุศลนั้นถือว่าการถวายเงินให้วัดและพระสงฆ์นั้นเป็นเรื่องดีเปรียบเสมือนเป็นการลงทุนในชาตินี้และสำหรับชาติหน้าต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งยังมีความเชื่อว่ามนุษย์ควรจะสร้างสมบุญอย่างเพียรพยายามและจริงจัง เพราะเป็นสิ่งดีงามและประเสริฐด้วยเหตุผลนี้วัดและพระสงฆ์จึงได้มีหน้าที่และบทบาทรับสนองศรัทธาของประชาชนที่ต้องการจะทำบุญ ดังนั้นวัดและพระสงฆ์โดยเฉพาะเจ้าอาวาสจึงมีศักยภาพที่จะรับการสนับสนุนและจุนเจือจากประชาชนได้เป็นอย่างดี

นักวิชาการชาวต่างประเทศ อาทิเช่น Robert Redfield เชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากสังคมชนบทมาเป็นสังคมเมืองนั้นนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงหลายด้าน เนื่องจากว่าลักษณะพิเศษของสังคมชนบทว่าด้วยเรื่องความเป็นประเพณีนิยมมีความเชื่อและความศรัทธาทางศาสนานั้นจำเป็นจะเปลี่ยนไปเมื่อสังคมเมืองเกิดขึ้น ทั้งนี้เป็นเพราะว่าความสลับซับซ้อนและความทันสมัยของสังคมเมืองจะละลายและล้มล้างความเชื่อดั้งเดิมจากชีวิตในสังคมชนบท ดังนั้นสังคมเมืองจะยึดหลักวิทยาศาสตร์แทนหลักไสยศาสตร์ คนในเมืองจะยึดหลักเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ซึ่งจะทำให้ลดความศรัทธาในศาสนา เป็นต้น

อย่างไรก็ตามแนวความคิดดังกล่าวที่สรุปในข้อความเบื้องต้นไม่สามารถจะนำมาอธิบายสภาพความเป็นจริงในสังคมไทยได้ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าความเจริญต่างๆ ในสังคมเมืองของประเทศไทยมิได้นำมาซึ่งการใช้หลักวิทยาศาสตร์ในด้านพฤติกรรมและชีวิตประจำวันของคนไทย

ในทำนองเดียวกันจะเห็นว่าคนไทยทั้งในเมืองและชนบทมิได้ลดความเชื่อและการปฏิบัติทางด้านไสยศาสตร์ ดังจะเห็นได้ว่าพระเครื่องและเครื่องรางของขลังเป็นที่นิยม เป็นที่ไว้วางใจและปรารถนาของคนไทยจำนวนมากทั้งในเมืองและชนบท หมอदुทุกชนิดและประเภทยังคงมีบทบาทในสังคมไทยสามารถจะได้ลูกค้า เพราะมีผู้มาแสวงหาคำแนะนำ ทำนาย และปรึกษาอย่างไม่ขาดวัน

การศึกษาขั้นต้นเรื่องนี้ได้แบ่งเป็น 2 ส่วน ในส่วนที่หนึ่งคือการพิจารณาพระสงฆ์และวัดที่มีชื่อเสียงบางแห่งในลักษณะการสำรวจเบื้องต้น โดยมุ่งหวังว่าข้อมูลเบื้องต้นนี้จะประโยชน์ในโอกาสต่อไป เพราะอาจนำประเด็นหลักที่สามารถจะสรุปได้จากการศึกษาขั้นต้นนี้มาใช้เป็นโจทย์และกรอบของการวิจัยและศึกษาในเชิงลึกต่อไป

ในส่วนที่สองของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือส่วนสำคัญของการศึกษาเพราะเป็นส่วนที่ได้ข้อมูลจากการเก็บข้อมูลขั้นปฐมภูมิ (primary data) กล่าวคือ ผู้เขียนได้ลงมือเก็บข้อมูลเอง โดยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ในเชิงลึก

งานวิจัย เรื่อง **พระสงฆ์ วัด และกิจกรรมด้านสาธารณประโยชน์** เป็นการศึกษาเบื้องต้นของหัวข้อที่ใหญ่และมีความสลับซับซ้อนมาก วัตถุประสงค์หลักของงานวิจัยในขั้นนี้คือ ทบทวนข้อมูลและวรรณกรรมเกี่ยวกับประเด็นที่จะศึกษา และทดลองเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อนำมาสร้างแนวความคิดและกรอบในการทำวิจัยใหญ่ ที่หวังว่าจะครอบคลุมประเด็นต่างๆ ของหัวข้อนี้ได้อย่างสมบูรณ์มากขึ้น ด้วยเหตุผลดังกล่าว การเสนอรายงานวิจัยนี้จึงถือว่าเป็นการเสนอข้อคิดเบื้องต้น เพื่อนำข้อคิดและประเด็นต่างๆ เหล่านี้มาเสนอให้เป็นโครงร่างของภาพใหญ่เปรียบเสมือนให้เห็นร่างของแบบแปลนที่จะนำไปดำเนินการเติมความเข้มของลวดลายและสีสันทให้เป็นภาพที่ชัดเจนและสวยงามขึ้นในภายหลัง

ความเดิม

งานวิจัยส่วนนี้เน้นถึงบทบาทของศาสนาในการสร้างสรรค์และพัฒนาทางด้านสังคม กล่าวคือ กิจกรรมสาธารณประโยชน์ทางสังคมมีหลากหลายรูปแบบ โดยมีบุคคล กลุ่มบุคคล หรือคณะ และองค์การต่างๆ เป็นผู้ริเริ่มและดำเนินการ ศาสนาพุทธโดยพระสงฆ์ยังมีบทบาททางด้านบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ในสังคมปัจจุบัน ทั้งนี้เป็นบทบาทจากอดีตกาลถึงแม้ว่าปัจจุบันนี้บทบาทของวัดทางด้านการศึกษา การสาธารณสุข การขึ้นชุมชน การบันเทิง และการสันถนาการจะลดน้อยลงเนื่องจากสถาบันอื่นๆ ทางสังคมได้มีบทบาทหลักในกิจกรรมเหล่านี้ แต่วัดบางแห่งโดยเฉพาะพระสงฆ์บางรูปยังคงมีบทบาทสำคัญในการระดมประชาชนให้มารวมตัวกันเพื่อก่อกิจร่วมกันตามศรัทธาที่พระสงฆ์จะได้รับจากประชาชน มองจากอีกมุมหนึ่งพระและวัดที่มีชื่อเสียงที่ประชาชนนับถือ

ยังคงเป็นจุดรวมของพลังสนับสนุนและพลังศรัทธาจากประชาชน ซึ่งรวมถึงการสนับสนุนทางด้านทุนทรัพย์จากประชาชนอีกด้วย นอกจากนี้แล้วจะเห็นว่าความคิดตามประเพณีและวัฒนธรรมเดิมของไทยที่ส่งเสริมการทำบุญให้วัดเพื่อผลบุญในชาตินี้และชาติหน้ายังหยั่งรากฝังบอในจิตใจและความเชื่อของคนไทยจำนวนมาก ดังนั้นการบริจาคเงินเพื่อทำบุญโดยประชาชนทั่วไปยังคงหลั่งไหลสู่วัด พระสงฆ์และกิจกรรมทางศาสนาอย่างไม่ขาดเว้น โดยผู้บริจาคได้รับความสุขทางใจจากการบริจาค แต่ไม่จำเป็นต้องสงสัย ไม่จำเป็นต้องพิจารณาหรือติดตามสอบถามว่า เงินที่ให้ไปนั้นถูกใช้จ่ายไปในกิจใด ตามวัตถุประสงค์หรือไม่

การระดมทุนจากภายในประเทศเพื่อกิจกรรมด้านสาธารณประโยชน์ซึ่งมีงบประมาณจากรัฐบาลเป็นเรื่องที่จำเป็นและสำคัญต่อการพัฒนาสังคมไทยในปัจจุบันและโดยเฉพาะในอนาคต ดังนั้นการศึกษาเรื่องการทำบุญทางศาสนาจึงเป็นประเด็นที่สำคัญและควรแก่การพิจารณาอย่างยิ่ง จำนวนเงินที่หมุนเวียนต่อปีเฉพาะจากการเช่าซื้อวัตถุมงคล จากการถวายพระและวัดที่มีชื่อเสียงมีมากมายมหาศาล จำนวนเงินที่ประชาชนบริจาคเพื่อทำบุญทอดผ้าป่า ทอดกฐินและถวายสร้างศาสนสถานและศาสนิกชนนั้น เป็นจำนวนที่ยังประมาณไม่ได้แต่ควรแก่การศึกษาติดตามต่อไป

ตามนัยดังกล่าว งานวิจัยภาคสนามของหัวข้อนี้จึงเป็นการติดตามและศึกษาชีวิตและผลงานของพระท่านหนึ่ง ซึ่งมีความสามารถทั้งในการระดมหาทุนทรัพย์และในการนำทุนทรัพย์ที่ได้มาเพื่อดำเนินโครงการและกิจกรรมทางด้านพัฒนาสังคม การศึกษาวิเคราะห์ประสบการณ์ แนวความคิด สิ่งกระตุ้นและจิตใจหลวงพ่อท่านนี้ให้บริจาคเพื่อสังคมมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะนอกจากจะช่วยให้เราเข้าใจเหตุผลความเป็นมาและวิธีดำเนินงานด้านสังคมของพระสงฆ์ได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นแล้ว ยังมีประเด็นสำคัญว่าการจรจรประสบการณ์ของท่านให้เป็นรูปแบบและเยี่ยงอย่างทางสังคมต่อพระสงฆ์อื่นๆ ทั่วไปนั้น จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมในภาพรวมต่อไป นอกจากนี้แล้วการเผยแพร่ความคิดของพระสงฆ์เกี่ยวกับการพัฒนาสังคมและการทำกิจกรรมทางด้านสาธารณประโยชน์น่าจะมีผลในการโน้มน้าวหรืออย่างน้อยช่วยกระตุ้นให้ประชาชนชาวไทยทั่วไปได้คิดว่าการทำบุญนั้นมิจำเป็นต้องทำงานด้านศาสนวัตถุเป็นหลัก เพราะพระสงฆ์เองยังทำกิจกรรมด้านสังคมโดยบริจาคเงินให้สถานศึกษา โรงพยาบาล โครงการพัฒนาเด็ก เป็นต้น

1. พุทธทาสภิกขุ และสวนโมกข์ ^{1/}

ท่านพุทธทาสได้อุทิศชีวิตเพื่อศาสนา บวชเป็นพระและปฏิบัติธรรมเกินกว่า 60 ปี โดยมีจิตแน่วแน่ในการศึกษาธรรมะอย่างจริงจังแบบลุ่มลึกและแตกฉาน ชีวิตของท่านพุทธทาสในวัยเด็กได้รับการหล่อหลอมกลมกล่อมเกลามาจากมารดาผู้ซึ่งมีอิทธิพลต่อชีวิตของท่านในหลายด้าน อาทิเช่น ได้

ปลูกฝังให้มีความซื่อสัตย์สุจริต ความสะอาด ความประหยัด ความอ่อนน้อม ถ่อมตน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความสนใจและศรัทธาในพุทธศาสนา เป็นต้น

ด้วยเหตุผลที่ท่านพุทธทาสมีความรู้ดีในด้านภาษาหลายภาษาและมีจิตใจใฝ่ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ จึงได้ศึกษาพุทธศาสนาอย่างจริงจังและศึกษาวิทยาศาสตร์นิยามหายานและอื่นๆ เพื่อสามารถจะเปรียบเทียบศาสนาอย่างถ่องแท้ การเรียนรู้ในเชิงเปรียบเทียบทำให้ท่านเกิดความเข้าใจหลักพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้งและแตกฉาน ท่านพุทธทาสเน้นเรื่องของการอยู่แบบเรียบง่าย การฝึกธรรมะจากพื้นฐานของความเข้าใจหลักศาสนาอย่างแท้จริง มากกว่าการแสดงศรัทธาผ่านการบริจาค เพื่อเสริมสร้างศาสนวัตถุและศาสนสถาน แนวทางการเผยแผ่และสอนศาสนาของท่านพุทธทาสได้เน้นความเรียบง่ายในการดำเนินชีวิตแบบไม่ยึดติดกับวัตถุทุกชนิด เน้นเรื่องใฝ่รู้ทางธรรมะโดยต้องศึกษาและเผยแผ่ธรรมะ พร้อมทั้งเน้นเรื่องการดูแลรักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชีวิตประจำวัน สอนโมกข์คือตัวอย่างของการผสมผสานสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติเข้ามาในชีวิตประจำวัน ร่มรื่นร่มเย็นด้วยต้นไม้ธรรมชาติ

ชื่อเสียงและศรัทธาในตัวท่านพุทธทาสเริ่มขยายมากขึ้นหลังจากที่ผู้สนใจหลักศาสนาและธรรมะอย่างแท้จริงได้รับการสนองตอบจากภูมิปัญญาทางธรรมของท่าน ในสังคมที่พระสงฆ์ส่วนหนึ่งเน้นพิธีกรรมเป็นหลักของศาสนกิจ และพระสงฆ์อีกส่วนหนึ่งเน้นพุทธพาณิชย์โดยบริการเครื่องรางของขลังหรือการดูดวงทำนายชะตาชีวิต ท่านพุทธทาสได้เป็นรูปแบบและตัวอย่างว่าศาสนาคือการเรียนรู้และการปฏิบัติตนตามหลักและแก่นสารของปรัชญาและหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าอย่างเคร่งครัดและจริงจัง ด้วยเหตุผลนี้ทั้งพระสงฆ์และฆราวาสไม่น้อยในสังคมไทยได้ทยอยกันเข้าหาท่านพุทธทาสที่สวนโมกข์เพื่อได้เรียนรู้และเข้าใจธรรมะและหลักศาสนาอย่างลึกซึ้ง ในบรรดาพระสงฆ์ที่เคยเข้าหาท่านพุทธทาสและฝากตัวเป็นศิษย์นั้น มีพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำทางด้านศาสนกิจที่มีชื่อเสียงในลักษณะต่างๆ กัน ในเวลาต่อมาพระสงฆ์บางรูปได้เพิ่มเติมและขยายภารกิจทางศาสนา โดยรวมกิจกรรมทางด้านพัฒนาสังคม พระสงฆ์บางรูปได้ยึดแนวทางด้านสั่งสอนและเผยแผ่ธรรมะตามแนวเดิมของท่านพุทธทาส แต่ก็มีพระสงฆ์บางรูปที่ได้อาศัยธรรมะที่เรียนรู้จากสวนโมกข์และความสัมพันธ์และบารมีที่เกิดจากความใกล้ชิดกับท่านพุทธทาสและสวนโมกข์มาเป็นฐานของการสร้างบารมีและชื่อเสียงของตนเองให้เกิดบิوارและลูกศิษย์อย่างมากมายต่อไป

2. หลวงพ่อธัมมชโย และวัดพระธรรมกาย²¹

หลวงพ่อธัมมชโย เจ้าอาวาสวัดพระธรรมกายเกิดในตระกูลราชการ ได้เข้าเรียนในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ต่อมาในปี 2512 ได้บวชเป็นพระที่วัดปากน้ำภาษีเจริญ ได้เรียนรู้และเผยแผ่วิชาธรรมกายตามแนวทางการค้นพบของหลวงพ่อดาวพิกุลปากน้ำภาษีเจริญ เมื่อปี พ.ศ. 2459

เนื่องจากหลวงพ่อรัญมขโยได้เผยแพร่หลักปฏิบัติธรรมให้สาธุชนได้อย่างดี จึงมีผู้คนหลั่งไหลมาฝึกปฏิบัติกับท่านและเกิดความศรัทธาอย่างแรงกล้า ต่อมาเมื่อลูกศิษย์ถวายที่ดินให้ท่านสร้างวัดเพื่อให้สาธุชนได้มีโอกาสมาฝึกปฏิบัติธรรม วัดพระธรรมกายจึงได้เกิดขึ้นตามกฎหมายเมื่อปี พ.ศ. 2520

หน่วยราชการหลายหน่วย อาทิเช่น กรมชลประทาน กองพันทหารช่างกองทัพบก กรมช่างโยธาทหารอากาศ กรมโยธาธิการ ได้มีส่วนช่วยดำเนินการสร้างศาสนสถานแห่งนี้ นอกจากนี้แล้วภาคเอกชน นิสิตนักศึกษาและประชาชนทั่วไปล้วนแต่มีส่วนร่วมช่วยสนับสนุนการก่อสร้างวัดพระธรรมกายแห่งนี้

พิจารณาจากประวัติของหลวงพ่อรัญมขโย พบว่าจากวัยรุ่นท่านได้แสดงภาวะผู้นำและสนใจการศึกษาธรรมะ ได้ค้นคว้าตำราทางด้านอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์รวมทั้งเรื่องประหลาดมหัศจรรย์ต่างๆ และได้เรียนรู้แนวทางฝึกสมาธิจากตำราฤาษีแห่งเทือกเขาหิมาลัย เมื่ออายุเพียง 15 ปี ได้ก่อตั้งชุมชนมยุรพุทธเพราะได้ศึกษาและมีความรู้ในเรื่องต่างๆ ดังกล่าวมากมาย

ความศรัทธาในแนวสอนปฏิบัติธรรมและการฝึกสมาธิของท่านรัญมขโยเป็นประเด็นหนึ่งของความสำเร็จในการรณรงค์ความร่วมมือจากประชาชนและหน่วยงานต่างๆ เพื่อสร้างวัดพระ - ธรรมกาย แต่ความสามารถในด้านการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์บทบาทภารกิจและศักยภาพของวัดพระธรรมกายเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้วัดพระธรรมกายได้ประสบความสำเร็จด้านขยายกิจกรรมและดึงดูดผู้แสวงบุญและแสวงธรรมะในวงกว้างยิ่งขึ้น นอกจากนี้แล้ววัดพระธรรมกายยังมีวิธีการและระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและทันสมัยเพื่อช่วยให้ผู้ที่เข้ามาปฏิบัติธรรมในวัดได้รับความสะดวกสบายและประทับใจ ในส่วนของวัดก็สามารถได้รับการสนับสนุนทางด้านทุนทรัพย์จากผู้เข้ามาปฏิบัติธรรมได้อย่างเต็มที่

โครงการต่างๆ ของวัดพระธรรมกายทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคตล้วนแต่น่าสนใจและสมควรแก่การติดตามศึกษาและวิเคราะห์ในแนวลึก โครงการตัวอย่างมีดังนี้ โครงการธรรมทายาทและอุปสมบทหมู่ โครงการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมแก่เยาวชน โครงการอบรมต่างๆ โครงการรุดงค์วันสำคัญทางพุทธศาสนา

ในระยะเวลาที่ผ่านมาเริ่มตั้งแต่การก่อตั้งวัดพระธรรมกายได้มีการพยายามขยายบริเวณวัดให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เนื่องจากชนชั้นกลางโดยเฉพาะนักศึกษาในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาจำนวนไม่น้อยได้มาฝึกปฏิบัติธรรมที่วัดพระธรรมกาย โดยเฉพาะในช่วงฤดูร้อนตอนปิดเทอมใหญ่ทางวัดจึงมีความพยายามจะขยายพื้นที่เพื่อให้มีการฝึกธุดงค์ ปลูกต้นไม้ให้เป็นป่า ให้มีความเขียว

และมีโอกาสบริสุทธิ์ของธรรมชาติเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้ผู้ที่มาปฏิบัติธรรมและอุดงค์ได้ประสบกับบรรยากาศของธรรมชาติที่สดใสอย่างเต็มที่

หลวงพ่อดมขโยให้ความหมายคำว่า “อุดงค์” ดังนี้ “การขัดเกลากาย วาจา ใจให้บริสุทธิ์ โดยเจียบปล้น การอุดงค์คือการชำระกิเลส ขจัดสิ่งที่เป็นมลทินออกจากใจ”

ผู้วิจัยคิดว่า ความหมายดังกล่าวเป็นแรงจูงใจที่สำคัญต่อประชากรในชุมชนเมือง ในกลุ่มที่มีระดับฐานะทางเศรษฐกิจในเกณฑ์ดี กล่าวคือ เป็นชนชั้นกลางหรือสูงกว่าให้เข้าวัดพระธรรมกาย เพื่อปฏิบัติธรรม ฝึกสมาธิและอุดงค์ อาจเป็นเพราะว่าชีวิตในสังคมเมืองปัจจุบันมีการแข่งขัน จึงดีชิงเด่น มีแรงกดดันจากหน้าที่การงาน การเงินรวมทั้งสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรม มลภาวะเป็นพิษและจราจรรติดขัด พร้อมทั้งมีสภาพของความอ่อนตัวลงของความสัมพันธ์ทางครอบครัวและความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ความต้องการยึดเหนี่ยวหรือมีที่พึ่งทางจิตใจของประชาชนจึงมีแนวโน้มสูงมากขึ้น การได้มาปฏิบัติธรรมอาจช่วยให้คลายเครียด ตัดกิเลส มองปัญหาได้ทะลุปรุโปร่งขึ้น ทำให้เกิดความรู้สึกว่ามีพลังทั้งทางจิตและกายที่จะต่อสู้และเผชิญกับชีวิตและสังคมที่สับสนและยุ่งยากได้ดีมากขึ้น

3. พระพยอม และวัดสวนแก้ว ^{3/}

พระพยอมแห่งวัดสวนแก้ว เป็นพระที่มีชื่อเสียงเพราะมีบุคลิกภาพลักษณะการทำงาน โดยเฉพาะวิธีเผยแผ่ธรรมะที่ผิดแปลกจากพระสงฆ์รูปอื่นๆ นอกจากนี้แล้วพระพยอมยังมีความกล้าหาญที่จะแสดงจุดยืนที่ชัดเจนเกี่ยวกับพระสงฆ์รูปอื่นที่ได้ปฏิบัติตนอย่างไม่เหมาะสม การใช้คำพูดในการเผยแผ่ธรรมะนั้น พระพยอมจะใช้คำพูดที่ตรงๆ และถือว่าเป็นภาษาของชาวบ้าน คืออาจมีคำที่ไม่สุภาพหรือปิดบังแต่อย่างใด การเทศน์ของพระพยอมจะเป็นการปาฐกถาธรรมหรือการสนทนาธรรมมากกว่าแนวการเทศน์ในอดีต เนื่องจากการเปรียบเทียบหรือการยกตัวอย่างของท่านมีทั้งตลกและเร้าใจผู้ฟัง ต่อมาจึงมีการออกเทปของท่านโดยวัดสวนแก้วเพื่อนำรายได้มาพัฒนาเด็กและดำเนินโครงการและกิจกรรมต่างๆ เพื่อสังคมที่พระพยอมได้ริเริ่มและดำเนินการ

ประวัติส่วนตัวของพระพยอมนั้น เกิดจากครอบครัวยากจน บิดาและมารดามีอาชีพทำนาทำสวน ในวัยเด็กพระพยอมได้เผชิญกับความยากลำบาก มีมารดาที่ทำงานหนักเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อ เลี้ยงลูก ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจให้พระพยอมเป็นเด็กขยัน ใฝ่รู้ และต่อสู้เพื่อช่วยเหลือครอบครัว โหชะของบุญและเหล่าเป็นที่ประทับใจพระพยอมจากชีวิตช่วงที่ยังเป็นเด็กและวัยรุ่น ต่อมาเมื่ออายุ 20 ปี ได้บวชตามประเพณี แต่พอได้เรียนเป็นนักธรรมตรีและได้ฝึกการเทศน์และอ่านคัมภีร์จากใบลานจนสามารถออกเทศน์ได้ ปรากฏว่าเทศน์แล้วเป็นที่ประทับใจและพอใจของ

ชาวบ้าน ชาวบ้านจึงได้ร่วมกันขอให้บวชต่อเพราะอยากรักษาพระดีไว้ ประจวบเหมาะกับการถูกเกณฑ์ทหารของพระพยอม ชาวบ้านจึงขอให้ยกเว้นเรื่องการเกณฑ์ทหาร โดยสัสดีได้ตั้งเงื่อนไขว่าจะยกเว้นให้หากบวชครบ 10 ปี พระพยอมได้ไปศึกษานักธรรมโทและนักธรรมเอกต่อ เนื่องจากพระพยอมยึดมั่นในวินัยสงฆ์อย่างเคร่งครัด ญาติโยมประทับใจและพอใจอย่างยิ่งจึงได้ช่วยกันให้เงินท่านไปศึกษาต่อที่วัดสวนโมกข์ ในช่วงที่อยู่สวนโมกข์พระพยอมได้ฝึกเรียนธรรมะจากท่านพุทธทาส และได้มีชื่อเสียงในการเทศน์มากยิ่งขึ้น จนได้รับการนิมนต์มาเทศน์ที่กรุงเทพฯ บ่อยๆ การเดินทางมากรุงเทพฯ บ่อยครั้งทำให้พระพยอมเห็นว่าน่าจะได้ตั้งศูนย์กลางที่กรุงเทพฯ ต่อมาได้ทราบข่าวว่าวัดสวนแก้วที่ถนนพหลโยธินเป็นวัดร้าง สามารถจะฟื้นฟูเป็นวัดได้ ยิ่งไปกว่านั้น คือ วัดสวนแก้วอยู่ในส่วนมีต้นไม้มากมายบรรยากาศจะคล้ายคลึงกับสวนโมกข์ในลักษณะของความร่มรื่นและความเป็นธรรมชาติ พระพยอมจึงได้ขอลาท่านพุทธทาสเพื่อเดินทางมาก่อตั้งวัดสวนแก้วในปี พ.ศ. 2523

วัดสวนแก้วได้มีโครงการช่วยสงเคราะห์คนยากจนและยากลำบากหลายอย่าง อาทิเช่น ช่วยเหลือคนอพยพย้ายถิ่นจากภาคอีสาน มาหางานทำในกรุงเทพฯ ความยากจนและลำบากของชาวอีสานเป็นที่ทราบดี พระพยอมเชื่อว่าถ้าปล่อยให้ไม่มีงานทำ ไม่มีเงินจะสร้างปัญหาให้สังคมมากมาย พระพยอมจึงให้ผู้ย้ายถิ่นมาอาศัยอยู่ที่วัดช่วยงานวัดโดยได้รับอาหาร เครื่องใช้และยังได้รับการอบรมจิตใจ โครงการนี้ช่วยทำให้บริษัทนายจ้างเห็นว่าบุคคลที่ผ่านการขัดเกลาจากวัดสวนแก้วมีคุณค่าจึงได้รับไปทำงาน

พระพยอมได้ตั้งทุนรางวัลให้คนดีที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม เพื่อให้กำลังใจแก่คนดีพร้อมทั้งเป็นการยกตัวอย่างของคนดีให้สังคมรับทราบอีกด้วย

ขุปเปอร์มาเก็ตคนจน เป็นอีกกิจกรรมหนึ่งของพระพยอมที่เป็นการช่วยเหลือผู้ยากจน โดยมูลนิธิสวนแก้วรับของบริจาคจากประชาชนแล้วมาจำหน่ายในราคาถูก คนไม่มีเงินก็ซื้อของได้ แต่ต้องทำงานให้วัดเพื่อชดเชยกับค่าของของ เงินที่ได้จากกิจกรรมนี้ถูกนำเข้ามามูลนิธิสวนแก้ว เพื่อสาธารณประโยชน์อื่นๆ ต่อไป กิจกรรมแบบนี้อาจเป็นเรื่องแปลกใหม่สำหรับประเทศไทย แต่เป็นงานสงเคราะห์ที่โบสถ์และกลุ่มศาสนาชาวฝรั่งได้ดำเนินมาเป็นเวลานาน โครงการนี้ทำได้ดีมีความเจริญดี

พระพยอมมีนโยบายให้วัดสวนแก้วสะอาด สวยงาม ร่มรื่นและสงบ เพื่อให้ประชาชนที่มาวัดเกิดความสบายใจและกาย วัดไม่เน้นเรื่องวัตถุหรือความโอ้อำของสถานที่ แต่เน้นความสบาย สะดวก เช่น วัดลงทุนสร้างห้องน้ำให้อย่างดีเพื่อให้คนมาวัดได้ใช้ห้องน้ำด้วยความสบายใจ ความสงบร่มรื่นจะช่วยให้คนมีจิตใจสบาย คลายเครียดและสามารถจะรับฟังหลักธรรมได้ดีขึ้น

ลักษณะของการถ่ายทอดธรรมะ โดยมีการพูดเล่นที่จริงหรือเล่าเรื่องประกอบ มีการเปรียบเทียบเปรียบเปรยกับเหตุการณ์ของสังคมปัจจุบัน หรือการใช้ถ้อยคำและโวหารในแบบฉบับของพระพยอมที่ตรงไปตรงมา ล้วนเป็นเอกลักษณ์ประจำตัวพระพยอม ซึ่งมีทั้งผู้ชอบฟังและผู้ที่ไม่ชอบฟัง เพราะรู้สึกว่าการถ่ายทอดธรรมะไม่เหมือนภาพลักษณ์ของพระที่สำรวมและวางตนห่างไกลจากเรื่องทั่วๆ ไปในชีวิตของมนุษย์ปุถุชน

อย่างไรก็ตามพระพยอมเป็นพระที่พร้อมและยินดีจะมีส่วนร่วมทางสังคม โดยมีบทบาทในการปรับปรุงและพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ของผู้ด้อยโอกาสทางสังคมและเศรษฐกิจ ตลอดจนมีบทบาทชำระล้างความสกปรกโสโครกและผิวนิยสงฆ์ของพระสงฆ์ที่ประพฤติมิชอบด้วย

4. หลวงพ่อดูณ ปรีสุทโธ และวัดบ้านไร่ ⁴¹

หลวงพ่อดูณ เป็นพระที่มีชื่อเสียงในจังหวัดนครราชสีมาและใกล้เคียง ได้พัฒนาและสร้างวัดบ้านไร่ให้เป็นวัดที่มีอาคารและสถานที่ที่น่าอยู่ มีสระน้ำไว้ใช้ ชื่อเสียงของหลวงพ่อดูณได้ดังไปทั่วประเทศ เมื่อปี 2536 จากเหตุการณ์ 2 เรื่อง คือ โศกนาฏกรรมไฟไหม้โรงงานเคเดอร์ที่มีคนงานเสียชีวิต 200 คน แต่มีคนรอดพ้นจากความตายอย่างไม่น่าเชื่อที่ไปประกาศว่ามีเหรียญหลวงพ่อดูณปกป้องคุ้มกัน เช่นเดียวกับเมื่อมีเหตุการณ์ตึกถล่มที่โคราช ผู้หนีตายในเหตุการณ์เชื่อว่าเพราะเป็นบารมีของหลวงพ่อดูณ เหตุการณ์ดังกล่าวและอื่นๆ ทำให้หลวงพ่อดูณกลายเป็นเกจิอาจารย์ผู้ทรงบารมี อิทธิฤทธิ์และความศักดิ์สิทธิ์อย่างหาผู้เทียบเคียงยากในระดับชาติ

หลวงพ่อดูณรับเงินบริจาคจากผู้มีศรัทธา โดยได้บอกว่าถ้าเขามีศรัทธาก็จะสนองตอบให้สมดุลกับศรัทธา แต่หลวงพ่อดูณไม่ถือว่าเงินทองที่บริจาคให้ท่านเป็นเงินของท่าน หลวงพ่อดูณบอก เล่าว่าเงินบริจาคคือเงินที่ฝากท่านเพื่อให้ท่านได้นำไปทำสาธารณประโยชน์ต่อไป หลวงพ่อดูณได้บริจาคเงินจำนวนมหาศาลเพื่อพัฒนาสังคม เช่น ให้โรงพยาบาล ช่วยสร้างวัด สร้างโรงเรียน ทำถนน ขุดสระเพื่อให้มีน้ำใช้ ฯลฯ หลวงพ่อดูณถือว่าการรับฝากเงินจากประชาชนแล้วนำไปทำ กิจกรรมด้านสาธารณประโยชน์เป็นสิ่งที่ดี เพราะได้ช่วยผ่อนเบาภาระของรัฐบาลที่มีงบประมาณจำกัด หลวงพ่อดูณเปรียบเสมือนสื่อกลางหรือคนกลางที่จะคอยรับเงินบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธาต่อท่านเพื่อผ่านไปให้กิจกรรมด้านสาธารณประโยชน์สารพัดเรื่อง เมื่อพระเจ้าอยู่หัวเสด็จวัดบ้านไร่ ซึ่งตรงกับวันเกิด 72 ปีของหลวงพ่อดูณ หลวงพ่อดูณได้ถวายเงิน 72 ล้านบาท จำนวนเงินต่างๆ ที่ หลวงพ่อดูณได้บริจาคให้กับสาธารณกุศลในเวลา 10 ปี ที่ผ่านมาน่าจะประมาณได้น้อย 400 ล้านบาทเฉพาะรายการใหญ่ๆ ยังมีรายการบริจาคเล็กๆ ประจำวันที่เรายังมีอาจประมาณได้ จึงเห็นได้ว่าจำนวนเงินที่หลวงพ่อดูณได้รับบริจาคมานั้นมากมายมหาศาลขนาดไหน ภารกิจของหลวงพ่อดูณมีมากมาย ผู้คน บริษัท ห้างร้านจะนิมนต์ท่านไปทำพิธีกรรมทางศาสนาเพื่อให้เป็นสิริมงคล การถวายเงินจากผู้มีศรัทธาหลังไหลเข้ามา

ในหลายรูปแบบทุกวัน ที่วัดบ้านไร่ผู้คนหลังไหลมาเฝ้าหลวงพ่อบุญโดยการเช่าซื้อวัตถุมงคลและเครื่องรางของขลังเป็นจำนวนมากมาทุกวัน ยิ่งในวันสุกสัปดาห์จะมีผู้คนมาให้หลวงพ่อบุญเคาะศิระเพื่อเอาโชค หรือให้พรมน้ำมนต์หรือให้ฝังตะกรุดทองในแขน เป็นต้น กิจกรรมทุกอย่างจะตามมาด้วยการบริจาคเงินเข้าวัด ทางธนาคารจะส่งเจ้าหน้าที่มารับเงินรายได้จากวัดเป็นประจำทุกๆ วัน ไม่เว้นวันใดเลยทุกสัปดาห์

ก่อนหลวงพ่อบุญเกิด มารดาได้ฝันเป็นนิมิตถึงบุตรชายที่จะมาเกิดเป็นผู้จรรโลงศาสนา ต่อมาได้ตั้งครรภ์และมีลูกชายคือ หลวงพ่อบุญ ซึ่งเป็นเด็กฉลาดมีน้ำใจเป็นที่รักใคร่ของตา คือ ผู้ใหญ่ หลอด ซึ่งมีความรู้ทางด้านคาถาอาคมมาตั้งแต่หนุ่ม ตาหลอดได้ถ่ายทอดวิชาอาคมให้หลานรักตั้งแต่วัยเยาว์ ต่อมาเมื่อพ่อแม่ได้เสียชีวิตลง หลวงพ่อบุญได้บวชเป็นพระและฝากตัวเป็นศิษย์ของหลวงพ่อบุญแดงซึ่งเป็นพระนักปฏิบัติอย่างเคร่งครัดพร้อมทั้งยังเป็นพระเกจิอาจารย์ที่เรืองวิทยาคมเป็นอย่างยิ่ง หลวงพ่อบุญแดงเป็นผู้ที่มีลูกศิษย์มาก เป็นที่เลื่อมใสของคนจำนวนมาก

หลักคำสอนของหลวงพ่อบุญแดง ที่หลวงพ่อบุญยึดถือเสมอมาคือ “คล้ายกำหนด ย่อมใจปราศจากทุกข์ ไม่สั่งสมกองกิเลส สร้างความยากอันน้อย มีความสันโดษ หลีกเว้นจากหมู่คณะ มีความเพียรและมีความอยู่ง่าย” หลวงพ่อบุญคงได้นำคำสอนมาปรับใช้กับชีวิต จึงมีลักษณะเด่นประจำตัวดังนี้

1. พูดจาตรง ไม่อ้อมค้อม ใช้ภาษาแบบชาวบ้านโดยไม่คิดจะเปลี่ยนภาษาให้สุภาพ หรือให้เหมือนคนในเมือง
2. มีทำนองแบบยองๆ
3. มีความเป็นอยู่สมถะ เรียบง่าย โดยไม่สวมรองเท้า ไม่ถือยศศักดิ์ ให้ความเสมอภาคแก่ผู้คนที่มาจะยากดีมีจน ไม่มีพิธีรีตอง
4. ทำวัตถุมงคลเพื่อให้เช่าซื้อ หรือทำให้ตามผู้ที่มาหาทุนมาขอ
5. มีความเป็นอยู่อย่างธรรมดา ไม่ยอมซื้อสมบัติส่วนตัว
6. ไม่เคยไปต่างประเทศ และไม่ได้แสดงอาการปรารถนาอยากจะไปแต่ประการใด

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับหลวงพ่อบุญคงต้องทำต่อไปอย่างเจาะลึก โดยต้องพิจารณาเรื่องบริหารจัดการด้านการเงินและการจัดระเบียบในวัดบ้านไร่ ซึ่งมักจะมีแขกหรือมาเยี่ยมพบ บางวันเป็นพันเป็นหมื่นคน นอกจากนี้แล้วควรจะมีการศึกษาเจาะลึกหลวงพ่อบุญเพื่อให้ทราบถึงแนวความคิดของท่านเกี่ยวกับการบริจาคเพื่อสาธารณประโยชน์ให้มากขึ้น เท่าที่ได้ฟังจากการสัมภาษณ์หลวงพ่อบุญไม่เคยอวดอ้างถึงอิทธิฤทธิ์หรือสรรพคุณของเครื่องรางของขลังของท่าน เพียงแต่บอกว่าเมื่อประชาชนเลือกจะบูชาและศรัทธาเองคงจะได้ผลในด้านการให้กำลังใจ เปรียบเสมือนว่าหลายสิ่ง

และหลายอย่างที่หลวงพ่อกำลังทำไปนั้น เพื่อให้ประชาชนสบายใจให้มีที่พึ่งทางใจหรือให้เกิดเชื่อมั่นในตัวเอง โดยที่หลวงพ่อกำลังมีได้ไปชวนเชื่อหรือห่อหุ้มประชาชนเกี่ยวกับสรรพคุณของวัตถุมงคลเหล่านั้น ดูเหมือนว่าหลวงพ่อกำลังเข้าใจดีว่าท่านมีหน้าที่ต้องตอบสนองในสิ่งที่ประชาชนยังขาดแคลนอยู่ ซึ่งอาจจะอนุมานได้ว่าสิ่งที่ประชาชนขาดแคลนคือ ความเชื่อมั่นในตัวเอง ความหวัง ความต้องการหลักประกันทางอารมณ์และจิตใจให้เกิดความเข้มแข็งทางจิต ฯลฯ

การศึกษาหลวงพ่อกำลังในเชิงลึกต่อไป ต้องศึกษาถึงระบบบริหารจัดการวัดและการเงินของวัด เพราะเป็นเรื่องใหญ่ รวมทั้งต้องศึกษาบุคคลที่ใกล้ชิดหลวงพ่อกำลังที่ทำการหน้าที่ขององค์กรฯ ที่ปรึกษา ผู้ช่วยและอื่นๆ เพราะล้วนแต่เป็นผู้ที่มีบทบาทช่วยกำหนดทิศทางและกิจกรรมของหลวงพ่อกำลังและวัดบ้านไร่

บทวิเคราะห์

การสำรวจประวัติความเป็นมา บทบาท กิจกรรมและผลกระทบของพระที่มีชื่อเสียง 4 รูป ต่อสังคมนั้นเป็นเพียงการสำรวจเบื้องต้น อย่างไรก็ตามข้อมูลเบื้องต้นที่ได้มานี้ เมื่อนำมาศึกษาในเชิงเปรียบเทียบแล้ว ช่วยให้เราได้เห็นประเด็นบางอย่างดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง

บทบาท ภารกิจ กิจกรรมและความสามารถเฉพาะของพระทั้ง 4 รูปนี้แตกต่างกันค่อนข้างมาก **ท่านพุทธทาส** เป็นพระที่สอนหลักศาสนา เผยแพร่พระธรรมโดยให้ปัญญาและความรู้ทางธรรมแก่ผู้เป็นศิษย์และผู้ที่ยศานา คุณประโยชน์ที่ท่านพุทธทาสได้ให้กับประชาชน คือ ความรู้และความเข้าใจทางด้านศาสนา เพื่อช่วยให้ตัดกิเลส ให้จิตใจปลอดโปร่ง เพื่อเตรียมความพร้อมที่จะบรรลุทางจิตต่อไป

พระพยอม มีบทบาททางด้านสังคมอย่างมาก ได้ริเริ่มและสนับสนุนโครงการต่างๆ เพื่อให้ผู้ที่ยากไร้และด้อยโอกาสทางสังคมได้มีชีวิตใหม่ การอบรมคนเป็นเป้าหมายหลักอันหนึ่งของวัดสวนแก้ว พระพยอมเป็นพระนักพัฒนาและพระนักเทศน์ ซึ่งมีบทบาทและภารกิจผิดจากพระอื่นๆ

วัดพระธรรมกาย เป็นวัดที่มุ่งให้ประชาชน โดยเฉพาะเยาวชนที่มีการศึกษามาปฏิบัติธรรมฝึกสมาธิและธุดงค์ วัดนี้มีวิธีบริหารและจัดการแบบสมัยใหม่ ได้รับความอนุเคราะห์จากประชาชนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีและมีการศึกษาในเกณฑ์สูง

หลวงพ่อกำลัง มีบทบาททางด้านคุ้มครอง สนับสนุนผู้ที่เข้าหาและเข้าพบ การใช้วัตถุมงคลและวิธีการด้านเครื่องรางของขลัง คาถาอาคม น้ำมันต้นนั้น ช่วยให้ประชาชนเกิดศรัทธาและความ

พึงพอใจ ที่ได้รับของวิเศษจากหลวงพ่อกับเพื่อปกป้องคุ้มครองตน ครอบครัว และผู้ที่ใกล้ชิดและสนิทสนม กล่าวคือ ผู้ที่ไปหาหลวงพ่อก่อนได้ความสบายใจเพราะเชื่อว่าตนได้ของดีจากหลวงพ่อก่อน

จะเห็นว่าความสามารถและความเชี่ยวชาญเฉพาะตัวของพระแต่ละรูป มิได้ก่อให้เกิดข้อขัดแย้งหรือการแข่งขันกันของพระแต่ละรูป ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าพระแต่ละรูปมีผู้ศรัทธาติดตามนับถือและบูชาที่ไม่เหมือนกัน กล่าวคือ ประชาชนมีหลายกลุ่มหลายพวก ทำให้มีความต้องการที่แตกต่างกันอย่างมาก พระทั้ง 4 รูป แต่ละรูปสามารถจะสนองตอบความต้องการของประชาชนที่แตกต่างกัน มีความต้องการที่ไม่เหมือนกัน แต่ละกลุ่มจำเป็นต้องแยกหาแนวทางและวิธีการที่จะได้มาซึ่งสิ่งที่พึงปรารถนา ฉะนั้นความหลากหลายของสังคมจึงถูกสะท้อนโดยความแตกต่างของผู้นำทางศาสนาที่มีกลุ่มเป้าหมายแตกต่างกัน พร้อมทั้งมีบทบาท ภารกิจ กิจกรรมและความสามารถที่ไม่เหมือนกัน

ประเด็นที่สอง

พระสงฆ์ทั้ง 4 รูป ได้วิวัฒนาการเป็นผู้นำทางด้านศาสนาด้วยเหตุผลที่คล้ายคลึงกันในหลายด้าน อาทิเช่น

ก.) มีความสามารถพิเศษเป็นคนเก่ง มิใช่คนธรรมดาตั้งแต่วัยเด็ก กล่าวคือ ประวัติความเป็นมาในอดีตชี้ให้เห็นว่า ผู้นำได้มีแววเก่งและโดดเด่นตั้งแต่เยาว์วัย

ข.) ความเชี่ยวชาญและความสามารถเฉพาะตัว เป็นจุดดึงดูดพิเศษที่ก่อให้เกิดศรัทธาจากประชาชนจนมีลูกศิษย์และผู้ติดตามที่สมัครเป็นสาวก ตามที่ได้เกริ่นไปแล้ว ท่านพุทธทาสมีความสามารถพิเศษในการอธิบายพระธรรม หลวงพ่อธัมมชโยเชี่ยวชาญเรื่องการฝึกสมาธิตามแนวพระธรรมกาย พระพยอมเทสก์เก่งและพัฒนาสังคมเก่งโดยมีคำคมการเปรียบเทียบเปรียบเทียบที่ประชาชนฟังแล้วรู้สึกตื่นเต้นและสะใจ ส่วนหลวงพ่อก่อนนั้นเปรียบเสมือนเป็นผู้วิเศษ สามารถให้คาถาอาคมและการหลุดพ้นจากภัยอันตรายทั้งปวงแก่ชาวบ้านและลูกศิษย์ลูกหา เป็นต้น นอกจากนี้แล้วหลวงพ่อก่อนยังเป็นนักบรจาค โดยให้เงินมากมายแก่กิจด้านสาธารณประโยชน์

ค.) ภาวะผู้นำ (Leadership) โดยเฉพาะภาวะผู้นำในเชิง CHARISMATIC leadership ของผู้นำทางศาสนานั้นสำคัญยิ่ง การที่ผู้นำทางศาสนาได้รับการยกย่อง เคารพนับถือและบูชานั้น ปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ ความศรัทธาในตัวผู้นำว่ามีลักษณะพิเศษที่เหนือมนุษย์ธรรมดา เพราะความไม่ธรรมดานั้นคือพื้นฐานของความยิ่งใหญ่พิเศษและวิเศษ จะเห็นว่าบ่อยครั้งผู้นำทางศาสนาจะได้รับการยกย่องจากสาวกและลูกศิษย์ว่าเป็นพระอรหันต์บ้างหรือเป็นผู้ศักดิ์สิทธิ์บ้าง เมื่อเดินไปไหนจะมีผู้เอาผ้ามาให้เหยียบเพื่อเก็บไปบูชา เวลาบัสสวามีผู้ขอเข้าไปดื่ม เป็นต้น

ง.) พระผู้นำทางศาสนาทุกท่านได้ผ่านการฝึกเรียนธรรมะ ปฏิบัติธรรมและฝึกสมาธิมาแล้วทั้งนั้น กล่าวคือ ผู้นำทางศาสนาต้องเรียนรู้ศาสนาเป็นขั้นแรก ส่วนต่อไปจะมีการฝึกความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านหรือจะมีความแตกฉานในด้านอื่นๆ ก็สุดแล้วแต่กรณี แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นพระที่เป็นผู้นำทางศาสนามักต้องมีความพร้อมทางด้านธรรมะ สามารถจะสอน เทศน์และอธิบายธรรมได้โดยดี

ชีวิตแนวความคิดและผลงานของหลวงพ่อวิริยงค์ สรินธโร

การได้มาซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับหลวงพ่อวิริยงค์ นั้น ได้มาจากการสัมภาษณ์หลวงพ่อบแบบเจาะลึก และการทำชีวประวัติของหลวงพ่ (in-depth interviews และ life history) เป็นสำคัญ ซึ่งผู้เขียนต้องกราบขอพระคุณหลวงพ่เป็นอย่างยิ่งที่ได้กรุณาสละเวลาของหลวงพ่ให้ผู้เขียนได้สัมภาษณ์ และรับฟังชีวิตท่านหลายครั้งหลายหน ครั้งละไม่ต่ำกว่า 3 ชั่วโมง นอกจากนี้แล้วผู้เขียนยังได้อ่านหนังสือที่ท่านได้เขียนเกี่ยวกับชีวิตท่านเอง รวมทั้งผู้อื่นได้บันทึกเหตุการณ์ความเป็นมาที่ได้สร้างพระหยกขึ้น ที่วัดธรรมมงคล และเหตุการณ์อื่นเกี่ยวกับวัดธรรมมงคลและหลวงพ่อวิริยงค์ ชื่อ **พระพุทธรูปหยกเขียวใหญ่ที่สุดในโลก**

ในระยะเวลา 4-5 ปีที่ผ่านมา นับตั้งแต่ผู้เขียนได้รู้จักหลวงพ่และประสานงานกับหลวงพ่ ผู้เขียนได้มีโอกาสสังเกตหลวงพ่ในมิติต่างๆ ดังนี้ พฤติกรรม วาจา กริยา การตัดสินใจและการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ข้อมูลจากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมดังกล่าว (participant observation) ได้เป็นประโยชน์สำหรับการพิจารณาวิเคราะห์และตีความการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ด้วย

อย่างไรก็ดี ในส่วนของการวิเคราะห์และตีความ (interpretation) ข้อมูลนั้นผู้เขียนต้องรับผิดชอบเนื้อหาและสาระเพียงผู้เดียว หากการวิเคราะห์หรือตีความของผู้เขียนแตกต่างจากของหลวงพ่หรือจากของท่านผู้อื่น ผู้เขียนขอยืนยันด้วยสัจจะและศักดิ์ศรีของนักวิจัยว่า ผู้เขียนมิได้ทำการไปด้วยอคติหรือความตั้งใจจะบิดพลิ้วหรือบิดเบือนเนื้อหาสาระแต่ประการใด เพราะการศึกษาทางด้านวิชาการแบบวิเคราะห์เชิงพรรณนา (descriptive analysis) นั้น ย่อมจะมีการวิเคราะห์และตีความข้อมูลในเชิงแตกต่างกันได้ ทั้งนี้ผู้เขียนได้ทำด้วยความบริสุทธิ์ใจเพื่อหวังผลเชิงวิชาการเพียงอย่างเดียว

วัยเด็ก

จากคำบอกเล่าของหลวงพ่ หลวงพ่เกิดที่จังหวัดสระบุรี บิดาของหลวงพ่ (มีบรรดาศักดิ์เป็นขุน) ทำงานรถไฟ มีพี่น้องทั้งหมด 7 คน หลวงพ่เป็นคนพี่ 5 ชีวิตในวัยเด็กมีการโยกย้ายที่อยู่อาศัยตามการโยกย้ายสถานที่ทำงานของบิดา หลวงพ่ได้เรียนหนังสือระดับประถมและมัธยมต้นที่จังหวัดอุบลราชธานี ต่อมาครอบครัวได้อพยพมาอยู่ที่อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา เพราะบิดาและมารดาได้ซื้อที่ดินไว้ ณ แห่งนี้ และบิดาได้ออกจากราชการเนื่องจากมีการปรับลดจำนวนข้าราชการ

สมัยนั้นพ่อแม่ได้มายึดอาชีพเกษตรกรรม โดยต้องทำงานหนักเพราะมีที่ดิน 300-400 ไร่และโยมพ่อแม่ตั้งใจให้ลูกเรียนดี เรียนสูงจะได้มีอาชีพดี

หลวงพ่อกับแม่ไม่นึกสนุกหรือสนใจกับการเรียนเป็นพิเศษ กลับรู้สึกสงสารและเห็นใจพ่อแม่ที่ต้องทำงานหนักแต่ขาดคนช่วยเหลือเพียงพ่อ หลวงพ่อจึงสมัครใจลาออกจากโรงเรียนมาช่วยพ่อแม่ทำงาน โดยมีมานะและความแน่วแน่ว่าจะช่วยให้ดีที่สุด ในวัยเด็กนั้น หลวงพ่อเป็นเด็กผู้ชายที่ซนและแก่นเหมือนเด็กธรรมดาทั่วไป ตอนที่เด็กวัดได้เห็นแต่ความไม่ดีไม่งามของผู้ที่อาศัยอยู่ในวัดซึ่งมีความอิจฉาริษยา มีการใส่ร้ายให้โทษกันโดยเด็กวัดที่อายุน้อยกว่า อย่างเช่น หลวงพ่อจะถูกเด็กวัดที่โตกว่าเขาเบียดและกล่าวหาในเรื่องที่หลวงพ่อกับแม่ไม่ได้ผิดและไม่ได้ทำ เหตุการณ์เหล่านี้มีส่วนทำให้หลวงพ่อบริสุทธิ์ใจกับการเรียนไปช่วยพ่อแม่ทำไร่นา

เหตุการณ์แรก - สัมผัสกับความทุกข์อย่างมหัศจรรย์ทางธรรม

หลวงพ่อกับแม่ได้สนิทชิดชอบกับผู้หญิงที่เป็นรุ่นพี่ หลวงพ่อกับแม่ได้คิดมากไปกว่าการเป็นเพื่อนสนิทกัน วันหนึ่งผู้หญิงคนนั้นชวนให้หลวงพ่อไปวัดด้วยตอนกลางวัน ไปฟังธรรม ฟังพระเทศน์ หลวงพ่อกับแม่ได้สนใจหรืออยากไปแต่อดเกรงใจการขอร้องของผู้หญิงไม่ได้จึงไปเป็นเพื่อน ด้วยตั้งใจว่าไปส่งแล้วจะกลับก่อน คนอื่นที่ไปนั้นได้ตอบทสวดมนต์จากพระ เนื่องจากหลายคนอ่านหนังสือไม่ออกต้องตอบทสวดด้วยปาก พอถึงวัดต้องผ่านป่าช้าหลวงพ่อกับแม่จึงต้องเลิกเล่นความตั้งใจที่จะกลับก่อน หลวงพ่อกับแม่นั่งบนในใจว่าวันหน้าวันหลังจะไม่มาด้วยอีก นั่งไปสักพักหนึ่งมีความรู้สึกแปลกประหลาดที่ไม่เคยรู้สึกมาก่อน มีลมเย็นสบายพัดเข้ามาสัมผัสเข้าถึงหัวใจทำให้รู้สึกสบายอย่างหาที่เปรียบไม่ได้ พร้อมกับเห็นกายตัวเองลอยเหมือนได้ถอดออกจากตัวลอยขึ้น และเห็นภาพของกายที่ นั่งอยู่พร้อมผู้อื่น ความคิดอย่างเดียวคือพุทธศาสนามีอะไรที่ขนาดนี้หรือพอรู้สึกตัวอีกทีได้ยินเสียงสวดมนต์จากไกลจนถึงใกล้ก็รู้ตัวว่าได้นั่งอยู่เป็นเวลา 4 ชั่วโมง ด้วยความอยากรู้และเข้าใจหนุ่มน้อยวิริยงค์ซักถามพระอาจารย์ว่ามีอะไรเกิดขึ้นกับตนเอง พระอาจารย์ท่านบอกว่ามีประสบการณ์แบบนี้ โดยไม่ต้องฝึกฝนเป็นเวลานานเพราะเป็นการทำสมาธิโดยไม่ต้องฝึกเรียน

ประสบการณ์นี้ทำให้หนุ่มน้อยวิริยงค์ อายุประมาณ 13 ปี อยากไปรู้เรียนพระธรรมนึกเลื่อมใสในศาสนาพุทธ และเริ่มเข้าหาอาจารย์งมาเพื่อเรียนธรรมะจากท่าน วิริยงค์ขอเงินบิดามารดาทำบุญ แต่ถ้าพ่อแม่ไม่ให้ก็จะยกยอกเงินจากการขายแตงโมโดยถือว่าเป็นค่าแรงเพื่อนำไปทำบุญ ครั้งหนึ่งสะสมเงิน 12 บาท จนได้ซื้อจิว 5 ผืนๆ ละ 2 บาท และจ่ายค่ารถไปซื้อจิวอีก การเฝ้านทางธรรมทำให้หนุ่มวิริยงค์เปลี่ยนอุปนิสัย และความชอบที่เคยมีในอดีต เช่น ไม่สามารถจะตกเบ็ดได้อีก พอถูกใช้ให้ฆ่าไก่ก็ทุกข์ทรมานมากจนถึงปัจจุบันได้เลิกฉนเนื้อไก่เพราะสงสารและรู้สึกบาปที่ต้องฆ่าไก่ตามคำสั่งของพ่อ

เหตุการณ์ที่สอง การป่วยและการรักษา

จากการทำงานหนักในวัยที่ยังเป็นเด็กหนุ่มเพราะมีความกตัญญูต่อพ่อแม่ และเพราะทำงานหนักเพื่อหาเงินพิเศษไปทำบุญวิริยงค์ตราครุฑมาก จนถึงคืนหนึ่งได้เหนื่อยมาแล้วทั้งวันพอลงมาถึงบ้านแม่บอกว่าข้าวหมด วิริยงค์จึงตำข้าวโดยใช้ครกตำหมด 1 ครกแล้วรู้สึกเหนื่อยเพลียอย่างยิ่ง แต่ก็คิดว่าไหนๆ ตำแล้วควรตำเผื่อไว้ทานนานหน่อย จึงตำต่อหลังจากนั้นได้ล้มฟาดลงกับพื้นเพราะหน้ามืดสลบไปประมาณครึ่งชั่วโมงเห็นจะได้ มีคนหามไปในบ้าน รุงเช้าตื่นขึ้นมาทำอะไรไม่ได้ ควบคุมประสาทบังคับอริยาบทไม่ได้ เหมือนเป็นอัมพาตได้นอนอยู่ 20 วัน พี่ชายที่เป็นหมอเดินทางมาจากต่างจังหวัดมาตรวจและบอกพ่อแม่ว่าหมดหวังเพราะระบบสั่งการประสาทเสียแล้ว ชีวิตนี้คงไม่กลับคืนมาอีก พ่อแม่เสียใจมาก ตัววิริยงค์ทุกข์หนัก กลุ้มใจ เพราะชีวิตจะมีอะไรอีก หมดหวัง แคมยังต้องเป็นภาระแก่ผู้อื่น ต้องให้คนอื่นดูแล จึงนึกได้ว่าให้ตั้งสมาธิอธิษฐานในใจโดยบอกว่าขอให้ร่างกายเป็นประโยชน์ต่อพุทธศาสนา หากมีใครมารักษาให้หายได้จะอุทิศชีวิตนี้ให้แก่พุทธศาสนาตลอดไป การรักษาเริ่มตั้งแต่ป่วยนั้นมิได้ผลแต่ประการใด 5 วันหลังจากที่ได้ตั้งคำอธิษฐาน มีตาผ้าขาวเดินมาหาพ่อและอาสาคะรักษาลูกให้ พ่อก็อนุญาต ตาผ้าขาวถามวิริยงค์ว่าเคยตั้งใจจะอุทิศตนให้ศาสนาถ้าหาย ใช่หรือไม่ พ่อวิริยงค์ตอบว่าใช่ตาผ้าขาวก็ให้พูดดังๆ ให้ฟังเพื่อความแน่ใจ จากนั้นตาผ้าขาวก็ให้เอาสมุนไพรสี่เหลี่ยมชนิดหนึ่งมาเคี้ยวในปากแล้วพ่นเป่าใส่ตัววิริยงค์จนตัวเหลืองไปหมดทั้งตัว หลังจากนั้น 5 ชั่วโมง ตาผ้าขาวก็จากไปปักกลดใต้ต้นมะขามในวัด ส่วนวิริยงค์นอนพักอยู่ระยะหนึ่งจึงรู้สึก ตัวเบาหายดีขึ้น จากนั้นได้ตามหาตาผ้าขาวซึ่งก็ถูกทวงสัญญาวิริยงค์ถูกเตือนให้จำคำมั่นสัญญา แม้จะใส่บาตรให้อาหารตาผ้าขาวก็ต้องทวงคำสัญญาก่อน ประสบการณ์ป่วยนี้ทำให้วิริยงค์อยู่บ้านไม่ได้รู้สึกร้อนไปหมดต้องไปนอนวัดและเริ่มเตรียมตัวจะบวช แต่พ่อแม่ไม่เห็นชอบเพราะขาดความศรัทธาในพระเพราะเคยพบพระสงฆ์ที่ไม่น่าเลื่อมใส ในที่สุดพ่อก็ขอให้พี่ชายพาตำรวจมาเอาตัววิริยงค์กลับบ้าน พอมาถึงบ้านวิริยงค์ใช้เหตุและผลได้ตอบกับพ่อแม่ถึงความจำเป็น (คำสัญญา) และความต้องการจะบวชเรียน โดยชี้แจงให้เห็นว่าตนมิได้ออกตัญญู มิได้จะหนีพ่อแม่ไปไหนเพียงแต่ตั้งใจเป็นพระเป็นเณรไปแล้ว พ่อแม่จะรังตัวไว้ก็เปล่าประโยชน์ ฟังดังนั้นแล้วพ่อน้ำตาไหลพราก อนุญาตให้บวชบวชได้ 1 เดือนก็ตามอาจารย์กงมาเข้าป่าและธุดงค์ 8 ปี หลังจากนั้นได้ติดตามหลวงปู่มั่นต่อไปอีก 4 ปี

ประสบการณ์ตอนเป็นเณร และพระหนุ่ม - ศิษย์ของท่านอาจารย์กงมาและหลวงปู่มั่น

8 ปีที่ติดตามอาจารย์กงมา อาจารย์ท่านแรกนั้นเต็มไปด้วยความลำบากทุกข์ทรมานทางกาย เมื่อยามออกป่าธุดงค์ เพื่อฝึกฝนจิตและกาย ครั้งแรกที่ธุดงค์ไปดงพญาเย็นซึ่งมีสัตว์ป่า ภูพิช สัตว์ร้าย ใช้ป่า รวมทั้งโจรผู้ร้ายอีกด้วย ทั้งนี้อาจารย์กงมาและต่อมาอาจารย์มั่นซึ่งมาจากสายวัดป่า และเน้น

เรื่องการปฏิบัติธรรมจากการรุดงค์สอนให้เชื่อว่าการรุดงค์เป็นการฝึกทรมานกิเลสเพื่อหาจุดสงบ เมื่อได้พักภาวนาในป่าห่างไกลจากมนุษย์และความสบายทุกอย่าง พลังจิตจะถูกเพิ่มมูล เพราะการอยู่ในวัดในที่เดียวอย่างจำเจทำให้จิตอ่อนแอไม่เข้มแข็งแถมยังก่อให้เกิดความเคยชิน และย่อหย่อนต่อความพยายาม การเข้าป่ารุดงค์นั้นพร้อมทั้งเดินจงกรมทุกวัน นั่งสมาธิและปฏิบัติธรรม ปักกลดไกลจากกันนั้นช่วยให้เกิดความกระตือรือร้นทั้งในจิตและกาย เปรียบเสมือนธรรมชาติรอบข้างที่ไม่เคยหยุดนิ่งและเฉยเมย

ถึงแม้ความสุขทางกายจะขาดแคลนเป็นอย่างยิ่งแต่หลวงพ่อวิริยงค์จำความว่าเป็นช่วงที่ได้เรียนรู้และซาบซึ้งในธรรมะอย่างยิ่ง การอยู่ใกล้อาจารย์กงมาและต่อมาอาจารย์มั่นเป็นโอกาสที่ได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติธรรมอย่างดีเลิศ ท่านอาจารย์ถ่ายทอดความรู้ให้ด้วยหลากหลายวิธี โดยท่านอาจารย์ทั้งสองเป็นตัวอย่างที่ดี มีความขยันหมั่นเพียร ใฝ่รู้ หมั่นฝึกการปฏิบัติธรรมอย่างไม่มีการละเว้นแม้ยามเจ็บป่วยเป็นไข้หรือเหน็ดเหนื่อยอ่อนเพลีย ท่านอาจารย์ยึดมั่นในวินัยสงฆ์ไม่หย่อนหรือยกเว้นแต่ประการใด ท่านอาจารย์สอนหลวงพ่อทั้งทางตรงและทางอ้อม มีการเปรียบเปรยยกตัวอย่างให้เห็นเสมอ พร้อมทั้งได้กระตุ้นให้หลวงพ่อได้สติและไม่ประมาท การทำทุกอย่างให้ตั้งอยู่ในสติ ให้มีความเหมาะสม ให้ทำทุกอย่างอย่างพอเหมาะพอควร โดยให้ทำอะไรนั้นต้องรู้จักควบคุมสติให้มั่นคง หลวงพ่อเล่าว่าในวัยที่กำลังเป็นหนุ่ม บางครั้งก็รู้สึกลำบากเพราะมีความต้องการทางธรรมชาติของมนุษย์ แต่ท่านอาจารย์ของหลวงพ่อให้ระมัดระวังตัวไม่ให้เกิดกิเลสความอยาก โดยสอนไม่ให้สบตาหรือมองหน้าผู้หญิงโดยเฉพาะเมื่อสนทนาด้วย นอกจากนี้แล้วการฝึกสมาธิและเดินจงกรมอย่างเหมาะสมก็สามารถจะช่วยให้ได้ด้วย หลวงปู่มั่นเคยเตือนหลวงพ่อว่า “การหลงมานานเกินไปนั้นจะทำให้ตกไปสู่โมหะ การพิจารณาวิปัสสนาเกินไปนั้นจะตกไปสู่ความฟุ้งซ่าน ควรทำแต่พอดีพอเหมาะอย่าให้มากเกินไป อย่าให้น้อยนัก”

หลวงพ่อวิริยงค์ได้เล่าว่า ตนเองปฏิบัติรับใช้ท่านอาจารย์อย่างดีเลิศด้วยความเต็มใจและรู้สึกภูมิใจ เพราะเป็นบุญกุศลที่ได้อยู่ใกล้ชิดรับใช้ท่านอาจารย์กงมาและหลวงปู่มั่น ความใกล้ชิดทำให้ได้เรียนรู้พระธรรมและแนวความคิดตลอดจนวิธีปฏิบัติและวิธีอธิบายปัญหาของท่านอาจารย์ ประสบการณ์และการเรียนรู้ในช่วง 12 ปี คือการฝึกความแกร่งทางจิตและกาย การเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นผู้นำทางศาสนา การสะสมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมและศาสนาเพื่อการเผยแผ่ต่อไป

หลวงพ่อวิริยงค์เรียนรู้จากท่านอาจารย์ทั้งสองว่า การปลดกิเลสและการกำจัดกิเลสเป็นเรื่องสำคัญ แต่ในเวลาเดียวกันหลวงพ่อวิริยงค์ก็ได้รับอิทธิพลจากความคิดของหลวงปู่มั่นว่า การสอนศาสนาและพระธรรมนั้น จะประสบความสำเร็จต่อเมื่อประชาชนมีสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจในเกณฑ์ที่พออยู่ได้ ดังนั้นถ้าได้มีการพัฒนาเศรษฐกิจให้อยู่ในระดับพอมีกินมีอยู่ ประชาชนจะซาบซึ้ง

และเข้าใจศาสนาดีจะสามารถปฏิบัติและเทิดทูนศาสนาได้ดีมากขึ้นกว่าเดิม หลวงพ่อวิริยังค์เล่าว่า สภาพของวัดที่หลวงปู่มั่นอยู่ครั้งแรกที่ได้พบท่านน่าประทับใจยิ่ง วัดสะอาดเรียบร้อยร่มรื่นน่าอยู่ ทุกอย่างมีระเบียบและวินัย มีตม่น้ำโองน้ำที่สะอาดเพื่อกักเก็บน้ำฝนเป็นแกวถึงแม้หลวงปู่มั่นจะไม่ยึดวัตถุ ละกิเลสเพราะปลดกิเลส ไม่เชื่อเรื่องเครื่องรางของขลัง แต่สภาพชีวิตประจำวันของวัดและพระสงฆ์เป็นแบบอย่างของการพัฒนาที่ดีให้ฆราวาสในสมัยนั้นที่ยังอยู่ห่างไกลความเจริญและการพัฒนาได้เรียนแบบ

ผลงาน : การพัฒนาศาสนาและสังคม

1. พัฒนาหมู่บ้านยากจน

หลวงปู่มั่นให้พระวิริยังค์พิสูจน์ตัวเองว่าพร้อมที่จะเป็นอิสระไปเผยแพร่ศาสนาตามลำพังได้หรือยัง โดยให้ไปสอนศาสนาที่หมู่บ้านหนึ่งในจังหวัดสกลนครซึ่งมีสภาพด้อยโอกาส ด้อยพัฒนาและยากจน ชนกลุ่มน้อยที่อยู่ในหมู่บ้านนี้เป็นคนทะราดกันหมด พระวิริยังค์เข้าสู่หมู่บ้านเพื่อทำงานโดยใช้หลักการพัฒนาเศรษฐกิจ (ปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของประชาชน) เป็นตัวชี้้นำการเปลี่ยนแปลง หลวงพ่อใช้วิธีต่างๆ รวมทั้งระบบความเชื่อของชาวบ้านเป็นตัวสร้างศรัทธาก่อน อาทิเช่น ช่วยไถ่ผีและแสดงอิทธิฤทธิ์และอำนาจให้เกรงใจและเกรงกลัว พอได้นักเลงที่ต่อต้านหลวงพ่อบ่มน้ำตาย ชาวบ้านจึงเริ่มเชื่อว่าหลวงพ่อก็ไม่ใช่คนธรรมดาแต่มีบุญบารมี หลวงพ่อได้จัดแบ่งที่ดินให้แปลงละ 10 ไร่ ให้ช่วยกันถางป่าเพื่อปลูกอ้อยและถั่ว พอได้ผลผลิตดินหลวงพ่อก็เข้าเมืองเรียนรู่วิธีทำบและกลับมาสาธิตวิธีหีบอ้อยให้เป็นบตอกลางคืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลวงพ่อบอกสอนให้ชาวบ้านรวมสินค้าเพื่อต่อรองให้ได้ราคาในการขายโดยห้ามให้ขายเป็นรายย่อยเพราะจะทำให้ขาดพลังในการต่อรอง ทั้งนี้ชาวบ้านต้องอดทนต้องสร้างโกดังกักตุนเก็บของเพื่อรอจังหวะที่ดี ทั้งหมดนี้ไม่ใช่เรื่องง่าย ในที่สุดพ่อค้าจากต่างจังหวัดมาซื้อในราคาดี 5 สตางค์ ต่อกิโลแทน 2 สตางค์ที่เคยมีผู้เสนอให้ชาวบ้านจึงได้เงินมากบ้านละ 200 บาท หลวงพ่อก็ได้จังหวะมงคลให้นำเงินมาพัฒนาหมู่บ้านให้ช่วยกันสร้างโรงเรียน ตัดถนน สร้างศาลาเพื่อบูรณะวัด พร้อมทั้งให้เจ้าครูใหญ่มาช่วยสอนหนังสือให้เด็ก โดยให้เงินเดือนเดือนละ 6 บาท หลังจากนั้นหลวงพ่อก็นำมารักษาโรคที่เป็นกันทั้งหมู่บ้านแบบไม่หายโดยไปขอซื้อยาจากสาธารณสุขจังหวัด เนื่องจากเป็นช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ขาดแคลนยามาก ยามีแค่ 1 กระปุก หลวงพ่อบอกจึงประกาศว่ามีน้ำมนต์พิเศษที่จะแก้โรคได้โดยให้ชาวบ้านมาชุมนุมอาบน้ำมนต์ทั้งหมด นำอัฐจรรยิยงที่หายจากโรคคุดทะราดทั้งหมู่บ้าน พอชาวบ้านจะทำเชือกกันน้ำก็มีอุปสรรคทุกครั้งเพราะชาวบ้านเชื่อว่าพญานาคไม่ยินดีให้ทำ หลวงพ่อบอกจึงทำพิธีไล่พญานาคและแนะนำให้ทำฝายน้ำล้นแบบเหมืองของชลประทาน ชาวบ้านมีชีวิตดีขึ้นและมีอารมณ์จิตใจจะทำบุญ

และเรียนรู้ศาสนาตลอดจนประกอบศาสนกิจดังที่หลวงพ่อดำหวังไว้ ขณะนั้น หลวงพ่อก็อายุได้เพียง 24 พรรษา ถึงแม้ว่าเป็นโครงการแรกของหลวงพ่อก็ได้ประสบความสำเร็จด้วยดี

2. 17 ปีที่จันทบุรี - สร้างวัด พัฒนาชุมชนและเผยแผ่ศาสนา

เนื่องจากหลวงพ่อดำเคยกับจันทบุรี ตอนเป็นเณรเคยติดตามท่านอาจารย์งมา เคยไปอยู่ที่จันทบุรีหลายครั้ง หลวงพ่อก็ตั้งใจจะไปเผยแผ่ธรรมที่จังหวัดนี้ แห่งแรกๆที่ไปคือหมู่บ้านในภูเขา เป็นที่สงบ ชาวบ้านไม่ยากจนแต่ก็ไม่ร่ำรวย ลักษณะพิเศษคือชาวบ้านชอบทะเลาะกัน มีบ้านล่างและบ้านบนที่ขัดแย้งกันแก่งและวิวาทกันตลอด เศรษฐกิจการปลูกผลไม้คือเงาะและทุเรียนให้รายได้พอประมาณ แต่ได้เท่าไรจะเล่นการพนันจนหมด หลวงพ่อก็พิจารณาแล้วเห็นว่าชาวบ้านต้องเลิกทะเลาะกัน ต้องเลิกเล่นการพนัน ต้องพัฒนาปรับปรุงอาชีพให้ดีกว่าเดิม โดยให้มีผู้ใหญ่บ้านเพียง 1 คน ให้ยุบ 1 ตำแหน่ง และเทศน์ให้ฟังว่าการถอนต้นไม้ของคนอื่นจะตกนรก นอกจากนี้แล้วหลวงพ่อดำตระหนักดีว่า พันธุ์ของผลไม้ที่ปลูกกันนั้นไม่ดีพอที่จะขายผลผลิตในราคาสูงจึงไปกรุงเทพฯ ไปนนทบุรี บางเขน ไปหาพันธุ์ทุเรียนที่ดี เช่น หมอนทอง ชะนี ก้านยาว พร้อมทั้งหาเงาะพันธุ์โรงเรียนและพันธุ์ดีไปให้ชาวบ้านปลูกแทนพันธุ์โบราณ เมื่อ 7 ปีผ่านไป ผู้ที่หันมาใช้พันธุ์ใหม่สามารถขายผลไม้ในราคา 10 เท่าของเดิม หลายคนร่ำรวยเป็นเศรษฐี แต่พวกเขาก็ยังคงเล่นอยู่บางที่เข้าไปเล่นในตลาด หลวงพ่อก็บอกให้ตำรวจจับพวกเขาเล่นการพนันซึ่งทำให้ผู้ถูกจับโกรธและไม่พอใจหลวงพ่อดำ อย่างไรก็ตามการจับกุมได้ผลคือคนที่โกรธหลวงพ่อดำจะเลิกโกรธทีหลังเพราะขาดกับการถูกจับและฐานะของครอบครัวก็ดีขึ้น มีบ้านช่องเป็นหลักฐาน ต่อมาหลวงพ่อดำยังช่วยขอให้ทางราชการ ทำถนนถึงที่ให้รถยนต์เข้าไปรับผลไม้ได้สะดวก เศรษฐกิจก็ดีขึ้นอีกเพราะสามารถส่งขายกรุงเทพฯ โดยตรง

หลวงพ่อดำได้สร้างวัด 3 แห่งในจังหวัดจันทบุรี ช่วงออกพรรษาหลวงพ่อดำจะออกธุดงค์ เทศนาเผยแผ่พระธรรมไปตามจังหวัดใกล้เคียง เช่น ที่ตราดและระยองหลวงพ่อดำจะมีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จัก หลวงพ่อดำได้เล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาของเด็ก จึงได้ร่วมช่วยสร้างโรงเรียนประชาบาลในจังหวัดจันทบุรีที่ขาดแคลนงบประมาณอีกด้วย

3. ย้ายเข้ากรุงเทพฯ - สร้างวัดธรรมมงคล

เมื่อหลวงพ่อดำเริ่มคิดจะย้ายเข้ามาอยู่กรุงเทพฯ เพื่อดำเนินศาสนกิจ หลวงพ่อดำรู้สึกที่ตนเองได้มีประสบการณ์และความพร้อมที่จะมาปฏิบัติงานในกรุงเทพฯ ทั้งนี้เพราะหลวงพ่อดำได้สร้างวัดมาแล้ว 3 แห่ง มีลูกศิษย์และผู้สนับสนุนและติดตามพ่อดำมีชื่อเสียง มีฐานะจากจันทบุรี สามารถจะระดมคนและความช่วยเหลือได้ แต่หลวงพ่อดำก็ตระหนักดีว่าถ้ามาอยู่โดยไม่มีฐานในกรุงเทพฯ รองรับ การทำงานจะไม่เกิดผลเท่าที่ต้องการกล่าวคือ หากไม่ได้เป็นเจ้าของวัด ไม่มีวัดของตัวเอง ต้องอาศัยเจ้าอาวาส

วัดอื่น คงจะลำบาก ทั้งนี้หลวงพ่อก็ได้พบเห็นพระในกรุงเทพฯ ที่ไม่เอื้ออาทรต่อกัน ใจจิตใจดำ ขนาดใส่กุญแจห้องส้วมของกุฏิวัดไม่ให้คนอื่นใช้

วันหนึ่งหลวงพ่อก็เข้ามากรุงเทพฯ และนั่งรถเมล์ชาวตามถนนสุขุมวิท เห็นป้ามะขามเทศและดูสงบจึงลงไปปักกลดและสร้างส้วมก่อนอื่น คือนั่นฝนตกหนักต้องหนีฝนอยู่ในส้วม ณ จุดที่หลวงพ่อก็เลือกมาปักกลดนั้นก็ได้อิเหนาซึ่งเป็นเรื่องยาว โดยสรุปคือ หลวงพ่อก็เชื่อว่าวัดต้องอยู่ที่ปักกลด ประจวบเหมาะที่ตรงนี้ มีโยมคนหนึ่งที่หนึ่งที่เป็นเจ้าของที่ดินได้มั่งมันจะถวายที่ดินสร้างวัดมานานแล้ว แต่ไม่สำเร็จสักทีเมื่อเห็นหลวงพ่อก็ปักกลดจึงรีบมาถวายที่ดินให้ 6 ไร่เพื่อสร้างวัด หลวงพ่อก็มั่นใจว่าจะสร้างวัดได้ดีเพราะมีนิมิตพร้อมทั้งโยมก็ช่วยเหลือและตั้งใจจะให้วัดในที่จริงๆ หลวงพ่อก็จึงรับที่ดินไว้ ต่อมาที่มีการถวายที่ดินอีกโดยผู้ถวายครั้งแรกและบุคคลอื่นที่มีที่ดินติดต่อกัน บริเวณที่ดินของวัดธรรมมงคลจึงขยายเป็นประมาณ 10 ไร่ ในระยะแรก

วัดธรรมมงคลเป็นวัดป่าในขั้นแรก มีความร่มเย็นเงียบสงบ มีชาวต่างประเทศมาฝึกปฏิบัติธรรม ประชาชนใกล้เคียงพอใจมากที่มีวัดและให้การสนับสนุนอย่างอบอุ่น

เนื่องจากหลวงพ่อก็เป็นพระพัฒนาจึงมิได้มุ่งที่การสร้างศาสนวัตถุเพียงอย่างเดียว ตั้งแต่แรกเริ่มของการสร้างวัดหลวงพ่อก็ได้จัดวางโครงการ เช่น การศึกษา การส่งเสริมหรือฟื้นฟูการปฏิบัติธรรมทั้งในและต่างประเทศ การสร้างยุวชนให้ควรแก่การเป็นผู้รับศาสนทายาท การตั้งศูนย์การศึกษาและปฏิบัติธรรม

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศให้วัดธรรมมงคลเป็นวัดถูกต้อง ณ วันที่ 26 เมษายน 2508

4. จัดการศึกษาให้เด็กยากจน รับบวชเณรและรับอุปการะเด็กยากจน

เมื่อวัดธรรมมงคลได้ดำเนินไปได้ระยะหนึ่ง สภาพแวดล้อมรอบวัดเริ่มเปลี่ยนแปลง มีคนอพยพย้ายถิ่นเข้ามากรุงเทพฯ เพื่อหาเงินหางานทำ มาบุกรุกที่ดินสาธารณะอยู่ตามบริเวณคลอง ประชาชนเริ่มแออัด ความยากจนด้วยโอกาสของคนรอบข้างทำให้เกิดการปะทะกันระหว่างเณรในวัดและเด็กยากจนนอกวัดถึงขนาดตีกันเพราะเด็กจะแย่งข้าวจากบาตรของเณร หลวงพ่อก็ได้คิดว่าปัญหาเกิดจากต้นเหตุคือความหิวโหยและความด้วยโอกาสของคนที่ถูกสังคมมองข้ามและละเลย หลวงพ่อก็คิดจะมีส่วนช่วยแก้ปัญหาบ้าง พร้อมทั้งในขณะนั้น ทั้งสังคมไทยและประเทศเพื่อนบ้านเริ่มมีความขัดแย้งทางการเมือง มีวิกฤตศรัทธาเกี่ยวกับศาสนา เพราะถูกทำลายจากปรัชญาทางการเมืองที่ปฏิเสธความเชื่อทางศาสนา หลวงพ่อก็จึงดำริให้มีโครงการรับบวชเณรโดยให้ทั้งการศึกษาและอาหารการกิน โดยเป็นการอุปการะเลี้ยงดูเด็กยากจนแบบครบวงจร โครงการนี้จะรับเด็กจากชนบท ช่วงต่อมาจะรับอุปการะลูกของ ผกค. หลวงพ่อก็เชื่อว่า การให้การศึกษา ข้าวปลาอาหาร และธรรมะแก่เด็ก

เด็กนั้นเป็นเรื่องที่ถูกต้องและควรกระทำเพราะเด็กดีคือพลังสร้างสรรค์สังคมในอนาคต เด็กที่ขาดโอกาสและมีปัญหาคือผู้ที่สร้างปัญหาให้กับสังคมในอนาคตต่อไป

หลวงพ่อกเคยได้รับคำอธิบายจากชาวเยอรมันตอนไปดูงานต่างประเทศว่า ถ้าจะให้เด็กโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพจำเป็นต้องให้การพัฒนาเด็กตั้งแต่เยาว์วัย เด็กเล็กต้องให้มีอาหารสมบูรณ์ ให้ความรักความอบอุ่น และต้องให้อาหารทางสมองแก่เด็กเล็กด้วย การหล่อหลอมกลมเกลียวในวัยก่อนเข้าโรงเรียนเป็นหัวใจของการเสริมสร้างทรัพยากรมนุษย์ในสังคม หลวงพ่อบอกว่าความคิดนี้ได้จุดประกายความตั้งใจจะพัฒนาเด็กเล็กตั้งแต่ปี 2510 แต่ตอนนั้นหลวงพ่อยังไม่พร้อมด้วยสาเหตุทั้งปวงจึงต้องชะลอโครงการพัฒนาเด็กเล็กไว้ก่อน

อย่างไรก็ตาม โครงการให้การศึกษานอกระบบ-เด็กยากจน ได้ดำเนินการโดยมุ่งที่กลุ่มเป้าหมายคนจนในสลัมใกล้วัดก่อนและได้ขยายผลถึงลูกหลาน ผกค. ดังที่ได้เกริ่นไว้แล้ว เด็กที่ได้โอกาสการศึกษาจากโครงการนี้ได้ประสบความสำเร็จไปหลายคน ทั้งนี้หลวงพ่อนุญาตให้เกริ่นเมื่อใดขึ้นเพื่อไปเรียนหลักสูตรอื่นต่อไป เช่น หลักสูตรของตำรวจ หรือ ปวช. ปวส. เป็นต้น

5. การสร้างเจดีย์ที่สูงที่สุดในประเทศไทย

โครงการนี้เป็นโครงการใหญ่ที่เกิดขึ้นเนื่องจากหลวงพ่อดีเคยอธิษฐานไว้ว่าหากได้รับพระบรมสารีริกธาตุครบ 5 องค์ หลวงพ่อก็จะสร้างเจดีย์เพื่อประดิษฐานให้ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ต่อมาหลังจากต้องผจญภัย บากบั่น ฝ่าฟันอุปสรรคมากมาย หลวงพ่อก็ได้รับพระบรมสารีริกธาตุครบ 5 องค์ ในวันที่ 27 พฤศจิกายน 2517 และได้เริ่มสร้างเจดีย์ในปี พ.ศ. 2518 โดยต้องจัดซื้อที่ดินเพิ่ม 5 ไร่ และออกแบบเจดีย์ โดยวางแผนกำหนดให้ใช้ประโยชน์จากทุกๆ ชั้นของเจดีย์นี้ และเมื่อเจดีย์สร้างเสร็จหลวงพ่อยังได้ทำตามความตั้งใจและอธิษฐานเดิมว่าจะไปทำสมาธิปฏิบัติธรรมที่อินเดีย แต่ต้องเผชิญกับการเจ็บป่วยอย่างแสนสาหัสในอินเดีย เริ่มต้นจากท้องเสียจนเกือบจะทุพพลภาพ ในที่สุดหลวงพ่อก็และคณะญาติโยมที่ติดตามไปช่วยเหลือและดูแลหลวงพ่อก็ได้กลับมาเมืองไทยโดยสวัสดิภาพ

6. การเผยแพร่พระธรรมในต่างแดน

หลวงพ่อวิริยงค์ได้เริ่มปฏิสัมพันธ์กับชาวต่างประเทศตั้งแต่ก่อตั้งวัดธรรมมงคล ในระยะแรกสภาพแวดล้อมของวัดยังเป็นธรรมชาติมีต้นไม้เป็นป่ามะขามเทศ ชาวต่างชาติหลายชาติต้องการศึกษาระยะได้มาขอศึกษาจากหลวงพ่อก็เพราะมีข่าวว่า หลวงพ่อกเป็นพระสายป่าที่ได้ออกธุดงค์ตั้งแต่เป็นเณรและเคยเป็นศิษย์ติดตามหลวงปู่มั่นและท่านอาจารย์กงมา

หลวงพ่อวิริยงค์ต้องฝึกเรียนภาษาต่างชาติเพื่อเผยแพร่ธรรมะ ท่านฝึกเรียนการสนทนากับชาวต่างชาติ ฝึกการอ่านและการเขียนจากหนังสือและตำราในยามเช้าตรู่ เนื่องจากหลวงพ่อก่อนมีความจำที่ดีเลิศพิเศษในวัยเด็ก การเรียนรู้อะไรใหม่จึงไม่เป็นเรื่องยากเกินกำลังความสามารถ พอได้รู้จักคุ้นเคยกับชาวต่างชาติหลวงพ่อวิริยงค์ได้เห็นความจำเป็นที่ต้องเดินทางไปเยี่ยมดูสังคัมและประเทศอื่นเพื่อขยายโลกทัศน์และเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ ทั้งนี้หลวงพ่อวิริยงค์ได้เห็นว่าโอกาสที่จะเผยแพร่พระพุทธศาสนาในต่างแดนน่าจะดำเนินได้ต่อไป

หลังจากที่ได้เดินทางไปหลายๆ ประเทศ และต่อมาวัดธรรมมงคลได้ประสบความสำเร็จในด้านระดมทุนและมีลูกศิษย์มากมาย หลวงพ่อวิริยงค์รู้สึกว่าร้อมที่จะไปเผยแพร่ธรรมะในต่างแดนประเทศที่เลือกคือประเทศแคนาดาเพราะมีชาวพุทธเชื้อสายเขมร ลาวและอื่นๆ ที่พร้อมจะสนับสนุนการตั้งวัดและพุทธศาสนกิจ หลวงพ่อวิริยงค์ได้ไปจัดตั้งวัดไทยในแคนาดาหลายแห่ง เช่นที่ Calgary โดยใช้วิธีซื้อโบสถ์เก่าของฝรั่งที่ไม่มีกิจการอีกเพราะเห็นว่าเป็นวิธีที่สะดวกและง่าย ที่สุด จากประสบการณ์การก่อตั้งวัดไทยในอเมริกาเรื่องใบอนุญาตให้จัดตั้งวัดหรือการจัดตั้งวัดในชุมชนที่พหุอาศัยมักจะเกิดปัญหากับผู้คนที่อยู่อาศัยในบริเวณนั้น หลวงพ่อจึงก่อตั้งวัดในพื้นที่ที่เป็นศาสนสถานตั้งแต่เดิม เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งกับผู้อาศัยในชุมชนนั้น

นอกจากนี้แล้ว หลวงพ่อได้ปรับวิธีการฝึกสมาธิให้กระชับและง่ายขึ้นโดยสามารถจะสอนได้อย่างง่ายและสะดวกพร้อมทั้งง่ายแก่การฝึกปฏิบัติอีกด้วย วิธีใหม่ของหลวงพ่อก็ได้ถ่ายทอดให้ฝรั่งและชาวต่างชาติอื่นๆ ในแคนาดาเป็นที่นิยมและได้ผลพอสมควร หลวงพ่อให้ฝึกแบบทีละนิดทีละน้อยให้เก็บเล็กผสมน้อยในแต่ละวัน โดยไม่ต้องนั่งที่ยาวนานให้เก็บรวมจากการปฏิบัติทีละ 5-10 นาที แต่หลายครั้งต่อวัน

หลวงพ่อวิริยงค์เชื่อว่าในอนาคตจะฝึกสอนการปฏิบัติธรรมและการนั่งสมาธิให้แก่ชาวต่างชาติเป็นจำนวนมากๆ ต่อรุ่น และจะฝึกให้ชาวต่างชาติที่สนใจและตั้งใจฝึกปฏิบัติธรรมให้ทำหน้าที่เป็นวิทยากรต่อไปเพื่อได้ผลแพร่กระจายธรรมะให้กว้างไกลยิ่งขึ้น

7. การสร้างพระหยก

โครงการนี้ได้นำมาซึ่งผลหลายอย่างให้หลวงพ่อวิริยงค์

ประการแรก หลวงพ่อได้บรรลุความตั้งใจที่จะสร้างพระพุทธรูปที่สวยงามล้ำค่า เพื่อดึงดูดประชาชนทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศมาสนใจและเรียนรู้ศาสนาพุทธ

ประการที่สอง หลวงพ่อได้ตั้งใจดำเนินโครงการสาธารณประโยชน์หลายเรื่องหลายอย่าง อาทิเช่น โครงการพัฒนาเด็กเล็ก แต่หลวงพ่อก็จำเป็นต้องได้ทุนก้อนใหญ่มาดำเนินโครงการนี้ การ

สร้างพระหยกใหญ่ได้ทำให้ประชาชนสนใจจะมาเช่าซื้อพระหยกเล็ก และเจ้าแม่กวนอิมหยกเพื่อไปบูชา การบริจาคช่วยสร้างพระหยกและการเช่าซื้อวัตถุมงคลหยกที่วัดได้จัดทำขึ้น ช่วยให้หลวงพ่อดีเงินทุนเป็นก้อนเพื่อดำเนินกิจการสาธารณประโยชน์อื่นๆ ต่อไป

ประการที่สาม การสร้างพระหยกที่ใหญ่ที่สุดในโลก สร้างชื่อเสียงให้กับหลวงพ่เป็นอย่างมาก ประชาชนได้รู้จักหลวงพ่อย่างกว้างขวาง ความอัศจรรย์ของพระหยกองค์ใหญ่และความสามารถของหลวงพ่ในการสรรหาหยกและสร้างได้อย่างงดงามทำให้หลวงพ่มีบารมีและศักดิ์ศรีมากขึ้น ซึ่งเป็นการเสริมสร้างฐานะผู้นำทางศาสนาของหลวงพ่ด้วย

ประการที่สี่ การได้มาของหยกชิ้นนี้มีมาอย่างเป็นมาอย่างไม่ธรรมดา เพราะหลวงพ่ได้พยายามหาหยกชิ้นใหญ่ตั้งแต่ปี 2530 โดยไม่สำเร็จ แต่ได้มาเกิดนิมิตมองเห็นหยกขนาดใหญ่และงดงามตอนนั่งสมาธิในศาลาการเปรียญของวัด เดือนสิงหาคม 2534 ซึ่งประจวบเหมาะแก่เวลาที่เจ้าของเหมืองทองได้ให้คนงานขุดหินหยกขึ้นมาจากดินที่เหมืองใกล้ขั้วโลกเหนือที่ King's Mountain รัฐ British Columbia ประเทศแคนาดา เมื่อหลวงพ่ทราบว่าได้มีการพบหยกชิ้นใหญ่ หลวงพ่ตัดสินใจไป แคนาดาทันทีที่ออกพรรษา เพื่อตกลงซื้อหยกชิ้นยักษ์ทั้งๆ ที่เดิมทีพ่ค้าขายหยกได้ตกลงจะตัดชิ้นหยกให้เล็กลงเพื่อส่งไปขายในประเทศจีน แต่เมื่อทราบว่าหลวงพ่จะแปลงหยกให้เป็นปฏิมากรรมชิ้นสำคัญทางศาสนา พ่ค้าหยกจึงเปลี่ยนใจขายหยกให้หลวงพ่แทนความตั้งใจเดิม โดยสรุปลูกศิษย์หลวงพ่ทั้งหลายเชื่อว่าหลวงพ่มิใช่พระธรรมดา แต่มีบุญบารมี มีอิทธิฤทธิ์เหนือคนธรรมดา เพราะสามารถได้หยกมาอย่างมหัศจรรย์

ประการที่ห้า ในอนาคตหลวงพ่สามารถจะขยายฐานบริเวณพระหยกให้เกิดประโยชน์ทางด้านระดมทุนต่อไปเพื่อนำทุนไปทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ กล่าวอีกนัยหนึ่ง พระหยกองค์ใหญ่เป็นสื่อช่วยให้หลวงพ่ได้ทำงานด้านสาธารณประโยชน์อย่างต่อเนื่องในอนาคต ทั้งนี้ หลวงพ่ตั้งใจจะให้จัดทำของบรรจุอัฐิให้เช่าซื้อ ความคิดนี้หลวงพ่ได้มาจากชุมชนคนจีนในเมือง Los Angeles ที่ได้ระดมทุนแวนนี้เพื่อสร้างศูนย์วัฒนธรรมและอื่นๆ เพื่อคนจีนใน Chinatown เมือง Los Angeles

หลวงพ่วิริยงค์ได้ตั้งใจสร้างพระหยกองค์ใหญ่มานานแต่ติดขัดเรื่องหาหยกชิ้นใหญ่ไม่ได้ ตอนแรกหลวงพ่คิดจะซื้อจากประเทศจีนหรือพม่าซึ่งเป็นแหล่งผลิตหยกแต่ไม่ได้หยกชิ้นใหญ่เป็นที่พอใจ ต่อมาหลวงพ่ได้รับถวายหัวแหวนหยกทราบว่ามาจากแคนาดา หลวงพ่จึงเบนเข็มไปทางแคนาดา ได้เดินทางพร้อมคณะไปหาซื้อหยกในปี 2530 เป็นเวลา 1 เดือน แต่ไม่สำเร็จหลวงพ่ฝากโยมคนไทยในแคนาดาให้คอยสอดส่องว่าถ้ามีชิ้นใหญ่ให้รีบบอก

การรอคอยผ่านไปหลายปี จนถึงปี 2534 เดือนสิงหาคม หลวงพ่ได้มีนิมิตตอนนั่งสมาธิจึงให้คนติดต่อสอบถามและทราบว่ามีการค้นพบหยกก้อนใหญ่จริง หลวงพ่ได้เดินทางไปเมื่อออก

พรรษา และตัดสินใจซื้อหยกโดยได้เดินทางโดยเครื่องบินเจ็ทเล็กไปยังแหล่งค้นพบหยกซึ่งอยู่ห่างไกล เมืองแวนคูเวอร์ (Van Couver) ตั้ง 1,000 กิโลเมตรอยู่ใกล้ขั้วโลกเหนือ

พอได้หยกมาแล้ว หลวงพ่อต้องหาผู้ที่มีฝีมือแกะสลักหยกได้สวยงาม ช่างที่หลวงพ่อดี พยายามค้นหาและได้ตกลงตัดสินใจเดินทางมาแกะสลักหยก คือ ช่างชาวอิตาลี หลวงพ่อและคณะ ต้องเดินทางไปหาพบเจอจนรู้ว่าจ้างมาจากประเทศอิตาลี

เศษหยกจากพระหยกรูปใหญ่มีมากมายเพียงพอให้หลวงพ่ोज้างช่างไทยแกะสลักเป็นพระหยกรูปเล็กเพื่อให้เช่าซื้อ ต่อมาได้มีการแกะสลักรูปเจ้าแม่กวนอิมด้วย

หลวงพ่อวิริยงค์ได้จัดระบบบริหารจัดการอย่างดี เพื่อให้

- 1.) ประชาสัมพันธ์พระหยก โดยให้สื่อกระจายข่าวเชิญชวนประชาชนมาชมหยกชั้นใหญ่ เป็นเวลา 3 เดือนก่อนแกะสลัก
- 2.) ว่าจ้างช่างฝีมือทั้งชาวไทยและต่างประเทศมาแกะสลักหยก
- 3.) สร้างระบบเช่าซื้อพระหยกอย่างรัดกุม ทั้งนี้เป็นระบบที่ต้องดูแลควบคุมพอสมควร เพราะมีการเช่าซื้อเป็นแสนๆ องค์
- 4.) วิถีปลูกเสกพระหยกจะดำเนินการอย่างไร เพราะมีทั้งพระรูปใหญ่และองค์พระเล็กๆ ซึ่ง จะเสร็จไม่พร้อมกัน หลวงพ่อใช้วิถีปลูกเสกหินก้อนหยกเป็นทีเดียวโดยถือได้ว่าได้เข้าพิธีตั้งแต่ครั้งแรก จึงสามารถทยอยให้ผู้สั่งจองรับไปทันทีที่เสร็จ
- 5.) การดูแลรักษาความปลอดภัยของวัตถุมงคลเป็นแสนเป็นหมื่นชิ้นลำบากมาก หลวงพ่อ เล่าว่าถึงจะพยายามจัดระบบอย่างดีและรัดกุมแล้วก็ยังมีการจรรกรรมเกิดขึ้นจนได้ ทั้งนี้ท่านถือคติว่า การจัดการนั้นไม่สามารถจะหวังผล 100% เพราะนอกจากจะเป็นไปได้ยากแล้ว ยังเป็นการสร้างความเครียดและหงุดหงิดให้กับตนเอง การบริหารจัดการให้มองเป้าใหญ่ถ้าพอจะบรรลุเป้าใหญ่ได้เรา ต้องทำใจมองข้ามหรือจำเป็นต้องยอมเสียสละและรับว่ามีส่วนเสียหรือข้อบกพร่องในส่วนเล็ก

8. โครงการพัฒนาเด็กเล็ก

หลวงพ่อวิริยงค์ได้มีโอกาสไปเยี่ยมชมดูงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ก่อนวัยเรียนที่ประเทศ เยอรมันนี่ตะวันตก เมื่อปี พ.ศ. 2510 ชาวเยอรมันได้อธิบายถึงปรัชญาและความสำคัญของการมี ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สร้างความประทับใจให้กับหลวงพ่อดีเต็มที่ เขาบอกว่าเด็กคือทรัพยากรของ ประเทศชาติที่มีคุณค่าที่สุด เพราะต่อไปเด็กจะเป็นผู้เสริมสร้างและรับผิดชอบสังคม ถ้าเด็กได้รับความรักความอบอุ่นและได้อาหารที่ดีตามหลักโภชนาการ พัฒนาการด้านจิตใจและกายของเด็ก จะสมบูรณ์ เด็กจะโตขึ้นมาเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ ในวัยก่อนเรียนเด็กควรได้รับการฝึกสมองและ

เรียนรู้เรื่องต่างๆ ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมความพร้อมที่จะมีการใช้มันสมองให้เป็นประโยชน์ ข้อความเหล่านี้ทำให้หลวงพ่อวิริยงค์คิดหนักเพราะท่านเห็นชัดว่าคนไทยส่วนใหญ่ยังยากจนกันมาก โดยเฉพาะในชนบทเด็กจะถูกละเลยในวัยเด็กเพราะพ่อแม่ต้องดิ้นรนทำมาหากิน ไม่มีเวลาให้ลูก เด็กจะขาดการได้อาหารที่ดี ขาดความเอาใจใส่หรือการกระตุ้นสมองให้เจริญงอกงาม หลวงพ่อวิริยงค์จึงตั้งใจว่าจะพยายามจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้เด็กไทยที่ยากจนในชนบทและในเมืองได้รับประโยชน์

เนื่องจากในปี พ.ศ. 2510 หลวงพ่อยังไม่มีความพร้อม ขาดทั้งเงินทุนและบุคคลที่มีพลังทางสังคมสนับสนุน หลวงพ่อก็เก็บความตั้งใจไว้ดำเนินการทันทีที่มีความพร้อม ต่อมาในปี 2519 และ 2510 หลวงพ่อก็ได้เริ่มศูนย์แห่งแรกที่วัดธรรมมงคลโดยให้บริการแก่เด็กเล็กที่เป็นลูกของชาวสลัมข้างคลองบางจากที่อยู่ใกล้วัด ปีแรกเริ่มมีเด็ก 40 คน ให้พระและเณรเชิญชวนเด็กมาโดยเลี้ยงข้าวเด็ก ในปีที่ 2 และ 3 ชาวบ้านเริ่มเข้าใจและเห็นคุณค่าของโครงการ มีการตื่นตัวอยากให้ลูกเข้าร่วมโครงการ ส่งมาถึง 300-400 คน หลวงพ่อก็ให้พระและเณรสอนเด็ก สร้างโรงจากเป็นห้องเรียน ต่อมาหนังสือพิมพ์นำไปทำข่าวผู้คนที่มีจิตกุศลเริ่มมาบริจาคเงินให้หลวงพ่อย้ายงานไปทำต่างจังหวัด ซึ่งตรงกับใจของหลวงพ่อดังแต่ต้น

การเสนอโครงการพัฒนาเด็กโดยวัด หลวงพ่อก็ได้เสนอตามขั้นตอนโดยเสนอเรื่องไปยังกรมการศาสนาแต่ต้องรอคอยคำตอบอยู่นาน จนมีการเปลี่ยนอธิบดี หลวงพ่อก็ได้เข้าชี้แจงถึงความสำคัญและความจำเป็น เมื่อทราบว่าจะต้องคุยกับมหาเถรสมาคม หลวงพ่อก็ได้ทำเรื่องเสนอไป แต่ต้องรอฟังผลเป็นระยะเวลา 2 ปี จึงแหงนง้างสีกกลับมามีเห็นว่าเห็นด้วย หลวงพ่อก็ได้คิดว่าตนเองอวดดีแต่เชื่อมั่นว่าเป็นโครงการที่จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อสังคมไทย

หลวงพ่อก็ได้รับความร่วมมือจากกรมพัฒนาชุมชนเพื่อจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ทั้งนี้หลังจากเรื่องของหลวงพ่อก็ได้รับการเผยแพร่ทางสื่อมวลชน กรมการศาสนาและมหาเถรสมาคมร่วมกันขอให้รัฐบาลตั้งงบประมาณให้ดำเนินการนี้ร่วมกับฝ่ายสงฆ์ ในขั้นแรกของการขยายงานหลวงพ่อก็ได้รับความร่วมมือจาก CCF (Christian Children's Fund) ซึ่งเป็น NGO ต่างประเทศทางศาสนาคริสต์ ต่อมากรมพัฒนาชุมชนได้ให้การสนับสนุนโดยให้เจ้าหน้าที่ดูแลเด็ก สนับสนุนเงินค่าจ้างเดือนละ 500 บาท 1,000 บาท และ 3,000 บาท ตามลำดับ รัฐบาลได้ให้นมเด็กที่ยากจนและในรัฐบาลปัจจุบันให้นมเด็กในศูนย์ทุกคนเพราะเห็นว่ายากที่จะกำหนดว่าเด็กคนไหนขาดแคลนหรือไม่

เมื่อพระและวัดอื่นๆ เริ่มสนใจและจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กตาม หลวงพ่อก็รู้สึกปลื้มใจและดีใจมาก เพราะถือว่าประโยชน์ได้เกิดขึ้นในวงกว้างขึ้น หลวงพ่อก็รู้สึกขันแต่ไม่โกรธที่ถูกมองข้ามและละเลยต่างๆ ที่เป็นผู้ริเริ่มโครงการและเป็นหัวหอกผลักดันโครงการนี้ ท่านเล่าว่าครั้งหนึ่ง UNICEF ได้

จัดประชุมใหญ่เรื่องศูนย์พัฒนาเด็ก ทางกรมการศาสนาทำหน้าที่เชิญวัดและพระที่เกี่ยวข้องกับการทำศูนย์เข้าประชุมแต่ไม่เชิญหลวงพ่ ออย่างไรก็ดี UNICEF ทราบถึงบทบาทของหลวงพ่จึงได้เชิญหลวงพ่โดยตรงให้ไปร่วมประชุมด้วย

จากการรณรงค์ให้ก่อตั้งศูนย์เพิ่มขึ้นหลวงพ่ได้ตั้งมาประมาณ 400 แห่ง ซึ่งยังห่างไกลจากความตั้งใจของหลวงพ่ที่อยากเห็นศูนย์ 20,000 แห่งในประเทศ ปัจจุบันหลวงพ่ใช้วิธีส่งพระออก รณรงค์เชิญชวนชาวบ้านและชุมชนจัดตั้งศูนย์ โดยหลวงพ่จะช่วยเหลือเงินค่าก่อสร้างและค่าเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ของศูนย์ รัฐบาลผ่านกรมพัฒนาชุมชนจะบริการให้ผู้ดูแลเด็ก และให้ค่านมเป็นอาหารเสริม ให้เด็ก ส่วนผู้ปกครองต้องช่วยกันรับผิดชอบค่าใช้จ่ายประจำเดือน เดือนละ 20 - 30 บาทต่อเด็ก 1 คน หลวงพ่จะช่วยจนเจือศูนย์ทุกแห่งในช่วงแรกให้ดำเนินการอยู่ได้โดยส่งข้าวของ เช่น โอวัลติน อาหารแห้ง ขนมและอื่นๆ ที่หลวงพ่และทางวัดได้รับการถวายสังฆทาน นอกจากนี้แล้วหลวงพ่ยังเปิดบัญชีและกำกับให้ธนาคารจ่ายเงินให้เป็นค่าใช้จ่ายของศูนย์ต่างๆ เป็นประจำทุกเดือนจนกว่าศูนย์จะถูกโอนไปให้ราชการดูแลหลังจาก 2-3 ปี หรือจนกว่าศูนย์จะยืนอยู่บนขาของตัวเองได้ หลวงพ่ได้พยายามรณรงค์ให้คนในเมืองที่มีฐานะดีช่วยรับอุปการะศูนย์พัฒนาเด็ก เช่น รับอุปถัมภ์ทั้งศูนย์ตั้งแต่ขึ้นก่อตั้งหรือรับอุปถัมภ์ค่าใช้จ่ายประจำเดือน เป็นต้น

หลวงพ่เชื่อว่าโครงการพัฒนาเด็กเล็กหรือที่ท่านตั้งชื่อว่า “โครงการประทีปเด็กไทย” เป็นโครงการที่ท่านคิดว่าสำคัญและน่าภูมิใจมากที่สุดอย่างหนึ่งเพราะเป็นการช่วยสร้างคุณภาพของคนให้กับประเทศชาติ หากท่านจำเป็นต้องทำโครงการเพียงเรื่องเดียวท่านจะเลือกทำเรื่องอะไร หลวงพ่ตอบอย่างไม่ลังเลว่าจะเลือกทำเรื่องพัฒนาเด็กเล็กเป็นอันดับแรก

9. การสร้างอาคารให้นิذاءที่สีคิ้ว

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า) ได้รับที่ดินสาธารณะประโยชน์ที่อำเภอสีคิ้วให้ตั้งเป็นศูนย์ศึกษาที่จังหวัดนครราชสีมาเนื่องจากนิด้าได้ขยายโอกาสการศึกษาโดยทำโครงการปริญญาโทภาคพิเศษไปจัดสอนที่สถานที่ต่างๆ ในภูมิภาคตอนสุดสัปดาห์ นักศึกษาและบุคคลในท้องถิ่นจึงปรารถนาให้นิด้ามีศูนย์การศึกษาที่ถาวรในถิ่นของตน หลังจากได้รับจัดสรรที่ดินแล้วนิด้าไม่มีงบประมาณจะ ก่อสร้างอาคารเรียน พอตีผู้อำนวยการโครงการของหลักสูตร ศ. บุญทัน ดอกโรส ได้ฝันร้ายว่าการตั้งศูนย์การศึกษาจะมีอุปสรรค ภรรยาของ ศ. บุญทัน จึงได้ชักชวนให้ไปกราบไหว้พระเพื่อขอพรและเพื่อให้จิตใจสบาย ภรรยาของ ศ. บุญทันได้เห็นหลวงพ่วิริยงค์ทางโทรทัศน์เกี่ยวกับเรื่องสร้างพระหยก จึงชวนกันไปกราบท่าน ศ. บุญทัน ได้เล่าเรื่องทุกซอกให้ฟัง หลวงพ่วิริยงค์แสดงความสนใจในโครงการของนิด้าและเสนอว่าจะช่วยสร้างตึกให้ ต่อมาผู้บริหารของสถาบันได้พบหลวงพ่เพื่อขอทราบความตั้งใจของท่านอย่างเป็นทางการ ปรากฏว่าหลวงพ่แสดงความจำนงอย่าง

แนวโน้มที่จะสร้างอาคารเรียนให้และอธิบายว่าท่านได้รับคติเกี่ยวกับการสร้างและจรรโลงสถานการศึกษาในระดับสูงจากการไปเยี่ยมชมมหาวิทยาลัยระดับสูงสุดของอังกฤษ พอสอบถามประวัติของสถาบันอันทรงเกียรติและเก่าแก่เหล่านั้น ได้รับทราบว่าฝ่ายศาสนาของอังกฤษเป็นผู้ก่อตั้ง เนื่องจากศาสนจักรได้เล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาในอดีตกาลและศาสนจักรมีเงินทองเพราะประชาชนจะร่วมกันบริจาคและบำรุงสถาบันศาสนา หลวงพ่อวิริยงค์ได้กลับมาคิดเรื่องนี้เป็นเวลาหลายปีและเชื่อว่าการแข่งขันของชาวโลกในอนาคตคือการแข่งขันทางมันสมอง มิใช่การใช้กำลัง เพราะฉะนั้นการลงทุนในสถาบันการศึกษาระดับสูงน่าจะช่วยเพิ่มพูนผู้ที่มีความรู้และมันสมองดี ให้พร้อมที่จะแข่งขันกับชุมชนอื่นๆ ในโลกนี้ ท่านเชื่ออีกว่าถ้าคนในสังคมมีความรู้ดี การส่งเสริมศาสนาพุทธและความเข้าใจหลักศาสนาและหลักธรรมน่าจะมีมากขึ้นอย่างมีคุณภาพด้วย ด้วยเหตุผลนี้หลวงพ่อวิริยงค์จึงสนใจจะสร้างอาคารเรียนให้นิธดาที่สี่คิ้ว ซึ่งเป็นบ้านเก่าแห่งหนึ่งในวัยเด็กของท่านด้วย หลวงพ่อต้องการจะนำร่องในเรื่องของการบริจาคเงินโดยพระสงฆ์ให้กับฆราวาสในด้านการศึกษา ท่านคิดว่าพระสงฆ์ของไทยโดยทั่วไป มักจะรับบริจาคจากประชาชน โดยส่วนใหญ่จะนำเงินบริจาคไปสร้างศาสนสถาน เช่น โบสถ์ ศาลา ฯลฯ ซึ่งมีการใช้ประโยชน์ค่อนข้างน้อย หลวงพ่อวิริยงค์ต้องการจะเปิดมิติใหม่ของการนำเงินที่วัดและพระสงฆ์ได้รับมาบริจาคให้กับสาธารณประโยชน์ โดยเฉพาะในด้านการศึกษา ทั้งนี้ข้อคิดของหลวงพ่อวิริยงค์ในเรื่องนี้ค่อนข้างจะแปลกใหม่สำหรับกาลเวลาเมื่อประมาณ 5 ปีที่แล้ว (พ.ศ. 2534) เนื่องจากตอนนั้นคนไทยทั่วไปยังไม่รู้จักหลวงพ่อกุณและไม่ทราบถึงการบริจาคเงินของหลวงพ่อกุณให้สาธารณกุศลต่างๆ

หลวงพ่อวิริยงค์สร้างตึกให้นิธดาโดยใช้แบบแปลนของคุณเยี่ยม วงศ์วานิช สถาปนิกจากบริษัท 110 ผู้เป็นที่ปรึกษาของนิธดา หลวงพ่อใช้คณงานของหลวงพ่ที่ใช้งานกันมานานจากการก่อสร้างวัดธรรมมงคล การบริหารและประสานงานก่อสร้างดำเนินการโดยหลวงพ่เป็นหลัก โดยทางนิธดาจะแต่งตั้งคณะกรรมการพร้อมทั้งตัวแทนจากบริษัท 110 คอยติดตามและประสานกับหลวงพ่ อาคารแรกนี้ได้สร้างเสร็จและทำพิธีเปิดอาคารแล้วโดยมีชื่อว่า อาคารหลวงพ่อวิริยงค์ สรินธโร ปัจจุบันมีการใช้ในการเรียนหลักสูตรปริญญาโทและฝึกอบรมบ้าง โดยหลวงพ่ได้ขอใช้ห้องส่วนหนึ่งเป็นศูนย์บริหารโครงการพัฒนาเด็กเล็ก

นอกจากนี้แล้ว หลวงพ่อวิริยงค์ยังได้ให้ความร่วมมือช่วยสร้างอาคารสองให้กับนิธดาอีกด้วย ทั้งนี้นักศึกษาและประชาชนได้ร่วมกันระดมทุน 7 ล้านบาท เพื่อการก่อสร้างอาคารที่สอง หลวงพ่อวิริยงค์รับจะเพิ่มเงินที่เหลือทั้งหมดเพื่อสร้างอาคารที่ 2 ให้เสร็จสมบูรณ์ ถ้าจะให้ประมาณค่าก่อสร้างทั้งหมดของอาคาร 2 หลังคงจะไม่ต่ำกว่า 70 ล้านบาท ซึ่งเป็นการบริจาคจากหลวงพ่ด้วยความบริสุทธิ์ใจ โดยไม่ได้มุ่งหวังการตอบแทนใดๆ นอกจากความพึงพอใจที่จะได้บรรลุอุดมการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาการศึกษาในระดับสูง

10. นครธรรม

โครงการนี้อยู่ระหว่างการก่อสร้าง หลวงพ่อได้ใช้พื้นที่ส่วนล่างของเจดีย์ทั้งหมดเพื่อก่อสร้างเป็นนครธรรมะ โดยแบ่งเป็นห้องต่าง ๆ อาทิเช่น ห้องเกี่ยวกับชีวิต ประวัติ และผลงานของหลวงปู่มั่น ห้องเรียนธรรมโดยวิธี high technology จะมีเครื่องคอมพิวเตอร์พร้อมข้อมูลต่างๆ ที่ผู้อยากรู้ประเด็นทางธรรมะสามารถจะกดเรียกข้อมูล โดยสรุปคือ ห้องต่างๆ จะนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่ต่างๆ มาช่วยสอนและสื่อเนื้อหาสาระของศาสนาให้กับประชาชนอย่างทันสมัยและท้าทายความสนใจ หลวงพ่อวิริยงค์เชื่อว่าในยุคไฮเทคและยุคข้อมูลข่าวสาร การสอนและเผยแพร่ศาสนาให้เด็กและเยาวชนโดยวิธีเดิมจะไม่ได้ผลเพราะเด็กจะรู้สึกเบื่อ ขาดสมาธิและความสนใจ หลวงพ่อจึงได้พยายามจะนำเอาวิธีใหม่ๆ จากฟิสิกส์และสถานที่ในต่างประเทศที่สื่อความรู้ให้เยาวชนและเด็กโดยระบบทันสมัยมาใช้ในการสื่อและสอนศาสนาให้คนไทยในยุคปัจจุบัน

หลวงพ่อดังลงทุนมากกับโครงการนี้ การเตรียมพร้อมด้านสถานที่ได้ดำเนินการไปมากพอสมควร ส่วนการจัดระบบการใช้เทคโนโลยีรวมทั้งการจัดหาซอฟต์แวร์ที่จำเป็นยังไม่เรียบร้อย และคงต้องเตรียมการอีกระยะหนึ่ง อย่างไรก็ตามความคิดในเชิงนวัตกรรมเพื่อการสอนศาสนาของหลวงพ่อเป็นที่น่าประทับใจยิ่ง หลวงพ่อวิริยงค์ไม่ยอมหยุดนิ่ง เปรียบเสมือนว่าหลักการฝึกกฐนคัมภีร์ที่ท่านได้ผ่านมาอย่างซ้ำของมีผลกระทบต่อชีวิตท่านมาโดยตลอด กล่าวคือท่านจะปรับตัวและเตรียมพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนตัวเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่ไม่ยอมอยู่นิ่ง แต่ปรับเปลี่ยนและเปลี่ยนแปลงโดยตลอด

11. มหาวิทยาลัยนานาชาติทางพุทธศาสนา

เรื่องนี้เป็นโครงการในใจของหลวงพ่อซึ่งยังไม่ได้ดำเนินการอย่างจริงจัง หลวงพ่อยกจะเห็นประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของการศึกษาทางด้านพุทธศาสนา โดยจะเชิญชวนชาวต่างชาติจากนานาประเทศที่มีชาวพุทธมาศึกษาในมหาวิทยาลัยนานาชาติแห่งนี้ ทั้งนี้หลวงพ่อต้องการให้มหาวิทยาลัยนี้มีหลากหลายคณะ มีการเรียนการสอนอย่างเข้ม รับทั้งนักศึกษาชายหญิง ทั้งพระและฆราวาส แต่ต้องมีอธิการบดีเป็นพระสงฆ์ การรับนักศึกษานานาชาติเป็นวัตถุประสงค์สำคัญอันหนึ่ง เพื่อให้ทุนกับชาวต่างชาติให้เรียนธรรมะและวิชาอื่นๆ หลังจากนั้นหวังว่านักเรียนต่างชาติจะได้กลับไปเป็นผู้นำของประเทศเขาอย่างมีคุณภาพ เพื่อช่วยกันจรรโลงและเผยแพร่พุทธศาสนา

หลวงพ่อดันว่าจะสร้างเมืองมหาวิทยาลัย โดยใช้เงินกำไรจากการสร้างเมืองนี้มาเป็นเงินอุดหนุนมหาวิทยาลัย หลวงพ่อดันเห็นมหาวิทยาลัยที่ร่มรื่นเต็มไปด้วยต้นไม้ ดอกไม้ มีหอพักและบ้านพักของนักศึกษาและอาจารย์ มีบรรยากาศสงบและสดชื่นสบาย หลวงพ่อเชื่อว่าบุคลากรอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิส่วนหนึ่งน่าจะเป็นนักวิชาการที่เกษียณจากงานเดิม แต่ยังมีไฟและแข็งแรงพอที่

จะมาช่วยงานที่มหาวิทยาลัยแห่งนี้ หลวงพ่อเชื่อว่าการเกษียณอายุ 60 ปี อาจจะสะกิดกันศักยภาพของคนส่วนหนึ่งที่ยังสามารถสร้างสรรค์ให้สังคมได้

มหาวิทยาลัยนานาชาติแห่งนี้อาจจะเป็นโครงการที่ไม่บรรลุในชีวิตของหลวงพ่อ แต่ท่านก็พอใจที่จะบรรจุโครงการนี้ไว้ในใจเพื่อเป็นโครงการในอุดมคติ เพราะท่านอธิบายว่าถ้าไม่ฝันก็อาจจะขาดแรงบันดาลใจเพื่อผลักดันให้ฝันนั้นเป็นความจริง

ข้อคิดจากการศึกษาชีวิต และผลงานของหลวงพ่อวิริยังค์

1) หลวงพ่อวิริยังค์เป็นบุคคลที่มีลักษณะพิเศษจากวัยเด็กคือ มีความเฉลียวฉลาดและความจำดี มีความกล้าที่จะแสดงออก มีมานะและความตั้งใจจริงที่จะทำอะไรก็ตามให้ดีที่สุด อาทิเช่น ตำข้าวอีกครั้งทุกๆ ที่เหนื่อยมากจนสลบไป เมื่อฝึกฝืนในธรรมก็อุทิศตนเพื่อหาเงินบริจาคให้พระ เมื่อบวชเณรก็ทำตัวเป็นที่พอใจของพระอาจารย์ได้อยู่ใกล้ชิดเพื่อเรียนธรรมะได้ดี พอเป็นพระก็มุ่งทำโครงการพัฒนาต่างๆ ตามความพร้อมและความสามารถที่จะทำได้

2) หลวงพ่อเชื่อในเรื่องมหัศจรรย์และเรื่องอื่นๆ ที่เหนือธรรมชาติ อาทิเช่น ทำอะไรได้รุ่งโรจน์ มักจะต้องมีนิมิตก่อน กรณีสร้างวัดพระธรรมมงคล กรณีได้หยกชั้นยักษ์มาสร้างพระพุทธรูปหรือกรณีการยอมรับสถานที่ก่อสร้างนิคั้วที่สี่คือ เป็นต้น

3) หลวงพ่อวิริยังค์มีภาวะผู้นำสูง เป็นผู้นำที่มีคุณสมบัติพิเศษเฉพาะตัว (CHARISMA) ที่ก่อให้เกิดแรงศรัทธาในตัวหลวงพ่อ ลูกศิษย์ (ฆราวาส) พระและเณร รวมทั้งประชาชนทั่วไปมักจะรู้สึกประทับใจกับความสามารถของหลวงพ่อในหลายๆ ด้าน หลวงพ่อจะมีเมตตาจิต มีอารมณ์ขันและมีความยืดหยุ่นและเข้มแข็งในเวลาเดียวกัน กล่าวคือ ภาวะผู้นำของหลวงพ่อมีลักษณะที่สอดคล้องกับความเป็นไทยๆ คือ ไม่เข้มงวดจนเกินไป แต่ก็ไม่หย่อนยานจนหมดพลัง

4) หลวงพ่อเป็นนักพัฒนาที่เปิดใจกว้างไว้รับข้อคิด แนวปฏิบัติและเหตุผลจากภายนอกเสมอ แนวความคิดเรื่องความสำคัญในวัยก่อนเรียน พระสงฆ์ควรส่งเสริมอุดมศึกษา การประยุกต์เทคโนโลยีในการถ่ายทอดความรู้ วิธีระดมทุนและอื่นๆ ล้วนแต่เป็นแนวความคิดที่หลวงพ่อได้รับมาจากการเดินทางไปต่างประเทศและการปฏิสัมพันธ์กับชาวต่างชาติ หลวงพ่อวิริยังค์ไม่ปิดกั้นการเรียนรู้ในเรื่องต่างๆ แม้จะมีอายุแล้ว ท่านก็ยังฝึกเรียนภาษาอังกฤษจนพอพูดได้และอ่านได้ การนำแนวความคิดและวิธีการต่างๆ จากภายนอกมาปรับใช้คือ จุดเด่นของหลวงพ่อวิริยังค์ผู้ซึ่งเป็นพระที่ยอมรับความเปลี่ยนแปลงและนวัตกรรมใหม่ๆ

5) หลวงพ่อวิริยงค์มีความกระตือรือร้น ฉับไวและคล่องแคล่วในการทำงานและตัดสินใจ โดยวิธีการทำงานของท่านเป็นแบบไม่เป็นทางการและสามารถตัดสินใจได้อย่างฉับพลัน ดังนั้นการที่ต้องประสานกับหน่วยงานแบบราชการอาจทำให้ท่านรู้สึกเบื่อหน่ายหงุดหงิดและรำคาญใจในความล่าช้าของระบบราชการที่ต้องยืดระเบียบ ปฏิบัติตามข้อบังคับและขั้นตอนต่างๆ อย่างมากมาย ในมุมตรงกันข้ามลักษณะการทำงานแบบอิงตัวบุคคลคือท่านตามลำพัง น่าจะมีผลในทางลบในอนาคต หากท่านไม่สบายหรือชราภาพ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าขาดการฝึกเตรียมผู้สืบทอดหรือทดแทนตัวท่าน ช่องว่างระหว่างท่านกับพระผู้อื่น เช่น พระเลขา กว้างมากเกินไป

6) หลักการบริหารงานของหลวงพ่อวิริยงค์เน้นความตั้งใจและการไม่ยืดติดอะไรเกินไป กล่าวคือ ให้พยายามทำให้ดีที่สุด แต่จะไม่หวัง 100% เพราะจะทำให้ตัวเองเครียดและหมดกำลังใจทำงาน ทั้งนี้หลวงพ่อจะให้อภัยผู้กระทำผิด เช่น เมื่อผู้ใหญ่บ้านในโครงการศูนย์พัฒนาเด็กแห่งหนึ่งทุจริตเอานมส่วนหนึ่งที่หลวงพ่อส่งให้เด็กในโครงการ เมื่อหลวงพ่อซักถามและเขาสารภาพหลวงพ่อก็ไม่เอาโทษต่อ นอกจากจะอบรมและสั่งสอนตามอัตราภาพ ทั้งนี้หลวงพ่อยึดหลักการเดินสายกลาง จึงไม่ค่อยมีความโกรธหรืออาฆาตแค้นใครทั้งนั้นรวมทั้งผู้กระทำผิด

7) แนวการบริหารจัดการของหลวงพ่อเท่าที่ทราบแบบยังไม่ได้เจาะลึก จะเห็นว่าหลวงพ่อได้พยายามแบ่งปันงาน จัดระเบียบและขั้นตอนของงาน มีการมอบหมายภาระหน้าที่ให้ผู้ช่วยกำกับดูแลกิจการต่างๆ รวมทั้งมีการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานด้วย แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นการบริหารยังคงเป็นแนวทางแบบรวมศูนย์อำนาจและอิงตัวบุคคลเป็นหลัก การจัดระบบงานนั้นยังมิได้เป็นการทำเพื่อเสริมความแกร่งของระบบหรือองค์การ แต่เป็นการปรับปรุงประสิทธิภาพของงาน

เชิงอรรถ

¹ ศรีนทิพย์ วีโรทัย, “ประวัติและงานของท่านพุทธทาสภิกขุ,” (กรุงเทพฯ : กองแผนงาน สำนักงานอธิการบดี สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, เมษายน 2539)

² สุภัตรา แต่งเจริญ, “วัดพระธรรมกาย : ประวัติและกิจกรรม,” (กรุงเทพฯ : กองแผนงาน สำนักงานอธิการบดี สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, มีนาคม 2539)

³ ภัทรินทร์ โล่หวัชะกุล, “พระพยอม กัลยาโณ,” (กรุงเทพฯ : กองแผนงาน สำนักงานอธิการบดี สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, เมษายน 2539)

⁴ จินตนา ณ ระนอง, “พระญาณวิฑฺฒาณมเถร (หลวงพ่อดูณ ปรีสุทโธ) วัดบ้านไร่ อ.ด่านขุนทด จ. นครราชสีมา,” (กรุงเทพฯ : กองแผนงาน สำนักงานอธิการบดี สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, เมษายน 2539)

**องค์การเอกชนสาธารณประโยชน์
มูลนิธิของชาวจีนในประเทศไทย**

องค์การเอกชนสาธารณประโยชน์ มูลนิธิของชาวจีนในประเทศไทย

บทคัดย่อ

ผศ. ดร. จีรพรรณ ภัคติบุตร
ผศ. ดร. กลิ่นแก้ว จินกานนท์
ผศ. สุวดี ปภาพจน์

การศึกษาเรื่องมูลนิธิของชาวจีนในประเทศไทยเป็นการศึกษาเชิงสำรวจเบื้องต้นจากเอกสารถึงประวัติความเป็นมา พัฒนาการการรวมกลุ่มให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชนและสังคมของชาวจีนในประเทศไทยจนขยายตัวออกมาในรูปของมูลนิธิ เช่น มูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง และมูลนิธิร่วมกตัญญู เป็นต้น และการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ระดับบริหารของทั้งสองมูลนิธิ

ผลการศึกษา ปรากฏว่า การก่อตั้งมูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง ใน พ.ศ. 2480 และ มูลนิธิร่วมกตัญญูใน พ.ศ. 2513 เกิดขึ้นด้วยแรงศรัทธาในศาสนา และการทำสาธารณกุศล ทั้งเป็นการสืบทอดลักษณะของสังคมจีนที่เอื้อต่อการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ประกอบกับบริการสวัสดิการสังคมของรัฐที่ก้าวไม่ทันกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคมของไทย ทำให้เกิดองค์การเอกชนสาธารณประโยชน์ขึ้นจำนวนมาก เพื่อสนองความต้องการของประชาชนและเพื่อเสริมบริการสวัสดิการของรัฐ ในการระดมทุนมูลนิธิทั้งสองรับบริจาคโดยไม่มีการเรียไร และผลงานของมูลนิธิเป็นสิ่งที่ช่วยประชาสัมพันธ์ให้กับมูลนิธิ โดยสื่อมวลชนประเภทหนังสือพิมพ์เผยแพร่ให้ทราบทั่วกัน โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ภาษาจีน

จากการศึกษาเบื้องต้นดังกล่าว ควรมีการศึกษามูลนิธิของชาวจีนในประเทศไทยทั้งในลักษณะเชิงกว้าง และเจาะลึกบางมูลนิธิ เช่น มูลนิธิร่วมกตัญญู และมูลนิธิของชาวจีนอื่นๆ ตลอดจนควรศึกษาเปรียบเทียบถึงบทบาทและการเผยแพร่ข่าวสารกิจกรรมสาธารณ - ประโยชน์ของสื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ภาษาไทยและหนังสือพิมพ์ภาษาจีน

องค์การเอกชนสาธารณประโยชน์

มูลนิธิของชาวจีนในประเทศไทย

ผศ. ดร. จีรพรรณ ภักดีบุตร

ผศ. ดร. กลิ่นแก้ว จินกานนท์

ผศ. สุวดี ปภาพจน์

ความสำคัญของปัญหา

มูลนิธิเป็นองค์การนิติบุคคลของเอกชน ที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินงานสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ เชื่อมโยงการทำงานด้านการช่วยเหลือประชาชนและสังคมระหว่างรัฐและเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งมูลนิธิของชาวจีนในประเทศไทย การรวมกลุ่มกันเพื่อดำเนินงานสาธารณกุศลและรับบริจาคในรูปของมูลนิธิในประเทศไทย มีแนวคิดมาจากกลุ่มชาวจีนที่อพยพเข้ามาอาศัยทำมาหากินในประเทศไทย โดยเป็นต้นกำเนิดของการก่อตั้งมูลนิธิ “ป่อเต็กตึ้ง” ในพ.ศ. 2452 ในพ.ศ. 2465 ได้มีการประกาศกฎหมายว่าด้วยกุศลสถานชนิดศาลเจ้าและได้มีการจดทะเบียนมูลนิธิเป็นนิติบุคคลถูกต้องตามกฎหมายเป็น ครั้งแรกใน พ.ศ. 2474 (วิเชียร เตชะไพบูลย์, 2533) ซึ่งต่อมาได้มีมูลนิธิและสมาคมชาวจีนเกิดขึ้นจำนวนมาก ทั้งที่เพื่อสาธารณประโยชน์หรือเพื่อความร่วมมือกันทางธุรกิจ

มูลนิธิของชาวจีนในประเทศไทยเหล่านี้ได้มีบทบาทสำคัญในการร่วมมือกับภาครัฐในการสงเคราะห์และแบ่งเบาภารกิจของรัฐในทางด้านบรรเทาสาธารณภัย ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข และกิจกรรมสาธารณกุศลอื่น ๆ และได้ขยายขอบเขตสาธารณกุศลออกไป จนเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า “เขาช่วยได้เยอะมากแล้วทำจริง ๆ ไม่ว่าดีกล่อมหรือไฟไหม้ แม้เขาจะมีหน้าที่หลักคือเก็บศพก็ตาม...” (ป่อเต็กตึ้ง-ร่วมกตัญญู : คู่บุญคู่แค้น, 2533 : 173) อันหมายถึง การทำงานที่เป็นเสมือนนักบุญที่คอยชุบชีวิตผู้เคราะห์ร้ายต่าง ๆ ของมูลนิธิเป็นที่รู้จักกันดีสองแห่ง คือ มูลนิธิป่อเต็กตึ้งและมูลนิธิร่วมกตัญญู

การรวมกลุ่มของชาวจีนในประเทศไทย ตลอดจนบทบาทและการดำเนินงานในรูปของกลุ่ม สมาคม ทั้งที่เป็นสมาคมทางการค้าและธุรกิจ และสมาคมที่รวมคนแค่เดียวกันที่เป็นญาติเข้าด้วยกันเป็นมูลนิธิและกลุ่มอื่น ๆ เป็นสิ่งที่น่าสนใจที่จะศึกษาอย่างยิ่ง ได้มีการศึกษาถึง สังคมชาวจีน และบทบาทของชาวจีนในประเทศไทยในประเด็นต่าง ๆ จำนวนมาก เช่น Skinner (1957) ได้ศึกษาถึงสังคมจีนในประเทศไทยในลักษณะประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์ตั้งแต่การเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวจีนในแผ่นดินไทยในสมัยศรีสุพรรณบุรีที่ 17 (พุทธศตวรรษที่ 24) จนถึง ค.ศ. 1956 (พ.ศ. 2499) ตลอดจนการวิเคราะห์ ถึงปัจจัยองค์ประกอบและภาวะแวดล้อมต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดการรวมกลุ่มของชาวจีนในไทย และการผสมผสานกลมกลืนไปกับวัฒนธรรมและภาวะแวดล้อมในดินแดนใหม่ของชาวจีนในประเทศไทย

จนกลายเป็นชาวไทยเชื้อสายจีนในที่สุด ผลงานทางวิชาการเรื่องนี้เป็นฐานในการศึกษาเกี่ยวกับชาวจีนในไทยมาจนถึงทุกวันนี้ และได้รับการแปลเป็นภาษาไทยใน พ.ศ. 2529 (สกินเนอร์, 2529) ต่อมา Skinner (1958) ได้ศึกษาถึงกลุ่มชาวจีนในประเทศไทยในประเด็นที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำและอำนาจในชุมชนชาวจีนในประเทศไทย ซึ่งเป็นการศึกษาในช่วง ค.ศ.1951-1956 (พ.ศ.2494-2499) และในปีถัดมา Coughlin (1960) ได้ศึกษาวิเคราะห์เอกลักษณ์ของชาวจีนที่มีการตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย และการดำรงชีวิตในลักษณะของสองวัฒนธรรมที่สามารถผสมผสานวัฒนธรรมของจีนและไทยเข้าด้วยกันตลอดจนค่านิยมจีนและไทย

การศึกษาเกี่ยวกับชาวจีนในประเทศไทยในระยะหลังมีมากมาย รวมทั้งการศึกษาถึงการรวมกลุ่มของชาวจีนในลักษณะของกลุ่มที่ช่วยเหลือกันเองในกลุ่มแซ่เดียวกัน จนขยายตัวออกไปเป็นการทำบุญและทำทานในรูปของสมาคม และมูลนิธิ ปัจจุบันนี้ มูลนิธิที่จัดตั้งโดยชาวจีนในประเทศไทย และชาวไทยเชื้อสายจีนนี้เป็นที่ยอมรับนับถือในกิจการสาธารณกุศลและบรรเทาสาธารณภัย เช่น มูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง มูลนิธิร่วมกตัญญู และมูลนิธิอีกหลายมูลนิธิ จากการรวมตัวกันเป็นกลุ่มจนขยายการทำงานเป็นกลุ่มออกมาในรูปของมูลนิธิของชาวจีนนี้ เป็นเรื่องที่น่าสนใจถึงประวัติ พัฒนาการ ปรัชญา และแรงจูงใจที่ทำให้สามารถดำเนินงานเป็นกลุ่มและเจริญรุดหน้าจนเป็นที่ยอมรับกันทั่ว

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษาประวัติ ความเป็นมา พัฒนาการการรวมกลุ่มให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชนและสังคมของชาวจีนในประเทศไทยจนขยายตัวออกมาในรูปของมูลนิธิ
2. เพื่อศึกษาปรัชญาแนวคิด และแรงจูงใจในการดำเนินงานสาธารณประโยชน์และสาธารณกุศลของมูลนิธิของชาวจีนในประเทศไทย ตลอดจนการระดมทุน การจัดการกิจกรรม ช่างานความร่วมมือ ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษานี้จะศึกษาเฉพาะกรณีของมูลนิธิของชาวจีนในประเทศไทย 2 แห่ง คือ มูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง และมูลนิธิร่วมกตัญญูเท่านั้น เนื่องจากข้อจำกัดเรื่องเวลา

ข้อจำกัดของการศึกษา

1. การวิจัยนี้มีข้อจำกัดเรื่องเวลา ซึ่งทำให้ไม่สามารถศึกษามูลนิธิของชาวจีนทั้งหมดได้

2. การศึกษานี้อาจสะท้อนภาพของการรวมกลุ่มของมูลนิธิของชาวจีนในประเทศไทยทั้งหมดไม่ได้ อย่างไรก็ตามการรวมกลุ่มของชาวจีน และการก่อตั้งมูลนิธิทั้งสองแห่งดังกล่าวอาจถือเป็นแบบอย่างของมูลนิธิของชาวจีนได้

วิธีดำเนินการศึกษา

1. ศึกษาประวัติ ความเป็นมา พัฒนาการการรวมกลุ่มของชาวจีนในประเทศไทย จากหนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์ งานวิจัย และเอกสารต่าง ๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้อง
2. ศึกษาข้อมูลที่มีผู้ศึกษาไว้เกี่ยวกับมูลนิธิ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมูลนิธิของชาวจีน คือ มูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง และมูลนิธิร่วมกตัญญู
3. สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ มูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง และมูลนิธิร่วมกตัญญู ตามประเด็นต่อไปนี้
 - ปรัชญา/แนวคิด และแรงจูงใจในการดำเนินงานสาธารณประโยชน์ และสาธารณกุศล
 - การระดมทุน
 - การดำเนินงาน กิจกรรม และบริการการกุศล
 - ข่ายงานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภายใต้มูลนิธิเดียวกัน และความร่วมมือระหว่างมูลนิธิ
 - ความสัมพันธ์/ความร่วมมือระหว่างมูลนิธิและหน่วยงานของรัฐ
 - แนวโน้มการดำเนินงานสาธารณประโยชน์
 - ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์พัฒนาการและความร่วมมือของชาวจีนในประเทศไทยที่ออกมาในรูปขององค์การเอกชนสาธารณประโยชน์ เช่น มูลนิธิ ทั้งจะเป็นข้อมูลพื้นฐานในการดำเนินการศึกษาวิจัยมูลนิธิอื่น ๆ ชาวจีนในประเทศไทยในเชิงกว้าง และเชิงลึกต่อไป

ชาวจีนในประเทศไทย

การตั้งถิ่นฐาน

ชาวจีนหรือกลุ่มคนเชื้อสายจีนตั้งถิ่นฐานทำมาหากินอยู่ในท้องถิ่นต่าง ๆ ทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในดินแดนแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่นประเทศไทย มีชนเชื้อสายจีนอยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก และผสมผสานกลมกลืนกับเชื้อสายไทยจนเป็นคนไทย จีนเข้ามามีบทบาททางค้าในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 13 (Skinner, 1957 : 2) ส่วนใหญ่เป็นชาวจีนที่อพยพมาจากมณฑลฮกเกี้ยน กวางตุ้ง แต้จิ๋ว และไหหลำ โดยอพยพเข้ามาในลักษณะต่าง ๆ 4 รูปแบบ ดังนี้

1. รูปแบบพ่อค้า (The Trade Pattern) ซึ่งเป็นกลุ่มพ่อค้าและช่างฝีมืออพยพเข้ามาทำการค้าหรือสร้างเครือข่ายทางการค้ากับกลุ่มเดิมในดินแดนจีน
2. รูปแบบกุลี (The Choolic Pattern) ซึ่งเป็นกลุ่มที่อพยพเข้ามาเป็นแรงงานกุลี ชาวนา ชาวไร่ และคนยากจน
3. รูปแบบผู้พักแรม (The Sojourner Pattern) ซึ่งเป็นกลุ่มหลายหลายอาชีพ ที่เดินทางเพื่อทำธุรกิจ
4. รูปแบบผู้อพยพใหม่และบุตรหลาน (The Descent of re-immigrant) ซึ่งเป็น กลุ่มที่อพยพตามญาติพี่น้อง เพื่อนฝูงที่ได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศอื่นแล้ว (Wang Gung Wu, 1991 : 4-10 อ้างถึงใน พรพรรณ เตียรักษ์กิจสกุล, 2536 : 2-3)

ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองไทยกับจีนเป็นลักษณะความสัมพันธ์ในทางสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งเริ่มตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 18 ลงมาเป็นตอนที่จีนขยายกิจการค้าออกไปสู่ประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ชาวจีนเข้ามาตั้งหลักแหล่งในประเทศไทยก่อนสมัยการสร้างกรุงศรีอยุธยา และกลุ่มชนเหล่านี้มีอาชีพในทางค้าขายที่แตกต่าง ๆ ไปจากกลุ่มพื้นเมืองเดิมที่มีอาชีพทางเกษตรกรรม ทำให้เกิดชุมชนและเมืองใหญ่ ๆ ที่ใกล้ชิดทะเลหรือแม่น้ำสายใหญ่ ๆ (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2526 : 19) วัฒนธรรมจีนได้เข้าผสมกลมกลืนกับวัฒนธรรมไทย

การรวมกลุ่มช่วยเหลือ

ชาวยุโรปที่อพยพไปตั้งถิ่นฐานในสหรัฐอเมริกาได้ตั้งเป็นกลุ่มเป็นสมาคม เพื่อช่วยเหลือกลุ่มอพยพกลุ่มใหม่ เมื่อแรกเข้ามาอยู่ให้สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่

ตลอดจนให้ความช่วยเหลือในกรณีประสบทุกข์ ชาวจีนอพยพในประเทศไทยก็เช่นกันได้ดำเนินางสงเคราะห์ชาวจีนด้วยกันในลักษณะนี้ในเบื้องต้น แต่ภาระหน้าที่และกิจกรรมต่างๆ ได้ขยายออกไปจากการให้ความช่วยเหลือบรรเทาทุกข์เมื่อแรกมาตั้งถิ่นฐาน ออกไปสู่ความร่วมมือสงเคราะห์ชุมชนและสวัสดิการสังคมที่เป็นระบบอย่างต่อเนื่องต่อผู้อพยพมาใหม่และครอบครัวญาติพี่น้อง (Coughlin, 1960 : 62)

ปัจจัยที่เกื้อหนุนให้เกิดการรวมกลุ่มของชาวจีนเพื่อบำเพ็ญประโยชน์ต่อเพื่อนร่วมชาติในแผ่นดินใหม่ อาจสรุปได้ ดังนี้

1. ความเชื่อและความศรัทธาในศาสนา และการเจริญรอยตามบาทของพระ เช่น การกำเนิดบูชาสถาน “ป้อเต็กตึ้ง” ซึ่งต่อมาก็คือ มูลนิธิป้อเต็กตึ้ง หรือการจัดตั้งสมาคมพุทธศาสนา ซึ่งได้เงินบริจาคจากสมาชิกที่รวยมาช่วยเงินทำศพ และพิธีทางศาสนาแก่สมาชิกที่จน เพื่อช่วยปลดปล่อยวิญญาณให้ไปสู่สุคติโดยเร็ว

2. ลักษณะของสังคมจีนที่เอื้อต่อการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การทำงานหนักอดออม ครอบครัวใหญ่อาศัยอยู่ด้วยกัน การเคารพนับถือยกย่องบรรพบุรุษ ตลอดจนการยกย่องผู้เป็นใหญ่ (elite-centered) การช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นวิถีชีวิตของจีน โดยเริ่มจากช่วยกันเองในครอบครัว แล้วขยายออกไปสู่คนรอบข้าง คนที่มีแซ่เดียวกัน มาจากท้องถิ่นเดียวกัน เชื้อสายเดียวกัน จนในที่สุดออกไปสู่ประชาชนทั่วไป การกระทำเช่นนี้ก่อให้เกิดการรวมกลุ่มสมาคมในที่สุด (Skenner, 1957 : 92, 256-257)

เป็นที่น่าสังเกตว่าองค์การการกุศลและบุคคลผู้กระทำความดีช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ผู้ประสบภัยพิบัติ ได้รับคำยกย่องและตีพิมพ์เผยแพร่ในหนังสือพิมพ์จีน ซึ่ง Coughlin (1960 : 56) เห็นว่าเป็นเครื่องชี้ภาวะของค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดของการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชนชาวจีน ซึ่งการตีพิมพ์เผยแพร่และการยกย่องชมเชย การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแถบชนบทในประเทศจีน เมื่อเข้ามาอยู่ในดินแดนแห่งใหม่ คือ ประเทศไทย ชาวจีนเหล่านี้ก็นำขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมของตนมาปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ทั้งยังได้ขยายการช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ออกไปสู่ประชาชนโดยทั่วไปโดยไม่เลือกเชื้อชาติ ภาษา และชนชั้นวรรณะ ซึ่งในทางตรงกันข้ามงานบรรเทาทุกข์ของมูลนิธิของชาวจีนไม่ค่อยได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ในหนังสือพิมพ์ไทย ทั้งๆ ที่นโยบายพิบัติหรือมีอุปถัมภ์ของจีนได้ช่วยเหลือทั้งชาวจีนและชาวไทย

3. การขาดแคลนสวัสดิการสังคมในสังคมไทยในช่วงก่อน พ.ศ. 2490 และหลังจากนั้นแม้ว่าได้มีการจัดตั้งกรมประชาสงเคราะห์ขึ้นมาก็ตาม การทำบุญทำทานเป็นสิ่ง

ที่พากันเป็นปรกติในสังคมไทยขณะนั้น เช่น การทำบุญทางศาสนาซึ่งได้บุญกุศลแก่ผู้ให้หรือผู้ทำบุญทำทาน แต่ยิ่งขาดการทำบุญกุศลที่ให้แก่ส่วนรวม จึงเกิดช่องว่างในการช่วยเหลือสงเคราะห์ประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชาวจีนที่เข้ามาอยู่อาศัยในแผ่นดินไทยไม่ได้รับการสังคมสงเคราะห์จากบริการของรัฐอย่างเพียงพอจนทำให้ต้องจัดตั้งกลุ่มช่วยเหลือกันเองในชุมชนและสมาคมของตน (Coughlin, 1960 : 60-62)

Jung (1994 : 10-12) สรุปปัจจัยที่เป็นสิ่งส่งเสริมให้กลุ่มองค์การเอกชนสาธารณประโยชน์เกิดขึ้นและเติบโตอย่างรวดเร็ว โดยที่กิจกรรมบางประการที่องค์การเอกชนเหล่านี้ดำเนินการ เช่น สวัสดิการสังคม ที่อยู่อาศัย การศึกษา และการพัฒนาอื่น ๆ ล้วนเป็นกิจกรรมที่รัฐพึงดำเนินการ หากรัฐไม่สามารถดำเนินการให้บริการสังคมได้อย่างเพียงพอ องค์การเอกชนก็จะเข้ามาเสริมกิจกรรมเหล่านี้ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงเวลาที่ผ่านมา มีการพัฒนาอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจมาก จนบางครั้งได้ละเลยสวัสดิการสังคมที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนา ในกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ปัจจัยที่เกื้อหนุนการเติบโตขององค์การเอกชนสาธารณประโยชน์มีดังนี้

1. ในประเทศที่เป็นกลุ่ม “Hard state” ซึ่งเป็นประเทศที่รัฐมีเป้าหมายชัดเจนและดำเนินการตามเป้าหมาย เช่น ญี่ปุ่น เกาหลี ไต้หวัน สิงคโปร์ องค์การเอกชนสาธารณประโยชน์จะมีบทบาทไม่มากนัก แม้ว่าบางที่รัฐอาจไม่ได้ตั้งงบประมาณจำนวนมากเพื่อการพัฒนาและสวัสดิการสังคมก็ตาม ส่วนในประเทศที่เป็นกลุ่ม “Soft state” ซึ่งเป็นประเทศที่รัฐไม่ได้ตั้งเป้าหมายไว้อย่างเด่นชัด บางครั้งไม่ได้ดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ไทย ฟิลิปปินส์ ซึ่งการตัดสินใจและการดำเนินการของรัฐมักล่าช้าและถูกขัดขวางด้วยผลประโยชน์ทางการเมืองและธุรกิจ ในประเทศเหล่านี้ มีกลุ่มองค์การเอกชนเพื่อการพัฒนาจำนวนมาก และเสริมกิจกรรมตามที่ประชาชนต้องการ

2. บทบาทของครอบครัว สมาชิกในครอบครัว เป็นแหล่งที่สามารถพึ่งพิงได้ในยามทุกข์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นในครอบครัว อาจทำให้บทบาทขององค์การเอกชนสาธารณประโยชน์ลดลง หากว่ารัฐดำเนินการกิจกรรมสวัสดิการสังคมไม่เพียงพอ ถึงแม้สายสัมพันธ์ในครอบครัวจะแน่นหนาเพียงใดก็ตาม องค์การเอกชนสาธารณประโยชน์ก็ยังเป็นที่ต้องการอยู่มาก

3. องค์ประกอบของการผสมผสานทางเชื้อชาติและบทบาทของศาสนาในสังคมที่หลากหลายเชื้อชาติ เช่น มาเลเซีย กิจกรรมทางสาธารณประโยชน์จะขึ้นอยู่กับกลุ่มกิจกรรม และศาสนา

ในช่วงปี พ.ศ. 2460 จนถึงตอนปลาย พ.ศ.2480 เป็นช่วงที่ชาวจีนได้ร่วมกันจัดตั้งกลุ่มและสมาคมขึ้นจำนวนมากทั้งกลุ่มและสมาคมที่มีอยู่แล้วก็ได้ขยายออกไปอย่างกว้างขวาง (Skinner, 1957 : 256) ในพ.ศ.2468 มีการกำหนดให้จดทะเบียนหรือการดำเนินกิจกรรมขององค์การที่มีลักษณะเป็นมูลนิธิต้องอยู่ภายใต้กฎกระทรวงมหาดไทย โรงพยาบาลเทียนฟ้ามูลนิธิ เป็นองค์การที่จดทะเบียนมูลนิธิเป็นแห่งแรก เมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2474 (วิเชียร เตชะไพบูลย์, 2533 : 6) หลังจากนั้นองค์การต่าง ๆ ได้จดทะเบียนมูลนิธิเป็นจำนวนมาก ปัจจุบันมีจำนวน 6,117 มูลนิธิ (จนถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2538) โดยเฉลี่ยเดือนละ 35 มูลนิธิ (วีระยุทธ เอี่ยมอำภา, 2538 : 52)

ประเภทของสมาคมจีน

วัลลภา บุรุษพัฒน์ (2517) ได้แบ่งประเภทของสมาคมของชาวจีนออกเป็น 3 ประเภท คือ สมาคมชาวจีนที่ใช้ชื่อสกุลเดียวกัน ท้องถิ่นเดียวกัน หรือภาษาถิ่นเดียวกัน สมาคมอาชีพและธุรกิจ และสมาคมเพื่อการกุศล พรพรรณ เตียรักษ์กิจสกุล (2536) ได้ศึกษาถึงพัฒนาการบทบาทของสมาคมจีนในกรุงเทพมหานคร และจัดประเภทสมาคมจีนออกเป็น 9 ประเภท คือ สมาคมธุรกิจกิจการค้า สมาคมทางวิชาชีพ สมาคมกลุ่มภาษา สมาคมระดับอำเภอในจีน สมาคมแซ่ตระกูล สมาคมทางสาธารณกุศล สมาคมทางวัฒนธรรม สมาคมโรงเรียน และสมาคมกลุ่มอายุ

โดยสรุป สมาคมจีนอาจแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. **สมาคมชาวจีนที่ใช้ชื่อสกุลเดียวกัน** สมาคมของผู้มาจากท้องถิ่นเดียวกัน ใน ประเทศจีน รวมทั้งสมาคมของผู้ที่พูดภาษาถิ่นภาษาเดียวกัน ดำรงรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของตนได้ เช่น สมาคมแซ่ก้วย สมาคมตระกูลลิ้มแห่งประเทศไทย สมาคมแต้จิ๋วแห่งประเทศไทย สมาคมฮากาแห่งประเทศไทย เป็นต้น

2. **สมาคมอาชีพและธุรกิจต่าง ๆ** เป็นสมาคมทางด้านค้าขายของชาวจีน ส่งเสริมการค้าและรักษาผลประโยชน์ ชาวจีน หรือชาวไทยเชื้อสายจีน เช่น สมาคมหนังสือพิมพ์จีนแห่งประเทศไทย สมาคมพ่อค้าข้าวแห่งประเทศไทย เป็นต้น

3. **สมาคมเพื่อการกุศล** ให้บริการทางสังคมสงเคราะห์แก่ชาวจีนในประเทศไทย ซึ่งขยายรวมถึงคนไทยและคนอื่น ๆ โดยไม่จำกัดเชื้อชาติ ศาสนา และชนชั้นวรรณะ เช่น สมาคมการกุศลวัดหัวลำโพง และอยู่ในรูปของมูลนิธิ เช่น มูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง มูลนิธิรวมกตัญญู เป็นต้น

มูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง

ประวัติ

มูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง ได้จดทะเบียนเป็นองค์การมูลนิธิเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2480 ใช้ชื่อ “มูลนิธิฮั่วเคี้ยวป่อเต็กเซี่ยงตึ๊ง” โดยทุนจดทะเบียนเริ่มแรก 2,000 บาท เป็นมูลนิธิที่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลอันดับที่ 8 ของประเทศไทย (วิเชียร เตชะไพบูลย์, 2533 : 6) โดยมีวัตถุประสงค์ ซึ่งได้ปรับปรุงมาตามลำดับ ดังนี้

1. ช่วยเหลือผู้ประสบอัคคีภัย อุทกภัย วาตภัย และภัยอื่น ๆ ทั่วประเทศ
2. จัดตั้งโรงพยาบาลใช้ชื่อว่า “โรงพยาบาลหั่วเจี้ยว” รักษาพยาบาลผู้เจ็บไข้ได้ป่วยทุกสาขาโรค
3. จัดตั้งโรงเรียนและสถานศึกษา (มหาวิทยาลัยหั่วเจี้ยวเฉลิมพระเกียรติ)
4. ช่วยเหลือจัดการศพทั่วไป และจัดตั้งสุสานเพื่อการนี้ด้วย
5. ส่งเสริมและบำรุงกิจกรรมด้านศาสนา วรรณกรรม ศิลปและวิทยาศาสตร์
6. บำเพ็ญทางการกุศลโดยทั่วไปหรือตามมติคณะกรรมการ (มูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง, 2537 : 107)

แรงบันดาลใจ

แรงบันดาลใจที่ก่อให้เกิดองค์การเอกชนสาธารณกุศลเช่น มูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง สืบเนื่องมาจากความศรัทธาในวัตรปฏิบัติของท่านได้ยังภิกษุ ซึ่งได้ริเริ่มงานช่วยเหลือและสงเคราะห์ชาวบ้านและบุคคลผู้ยากไร้ขัดสน ให้ยารักษาโรค ช่วยเก็บศพและทำศพให้ ปฏิบัติงานสาธารณประโยชน์ สร้างสะพาน ถนนทางที่อำเภอเตี้ยเอี้ย แคว้นแต้จิ๋ว จนเป็นที่สรรเสริญเลื่องลือกัน สาธุศิษย์ได้จัดสร้างอนุสรณ์เป็นที่ประดิษฐานพระรูปจำลองเพื่อไว้กราบไหว้บูชาชื่อ “ป่อเต็กตึ๊ง” เพื่อเป็น “คุณานุสรณ์” ถึงพระคุณนานัปการของท่านได้ยังภิกษุ และได้มีการสร้างอนุสรณ์สถานป่อเต็กตึ๊ง ไม่น้อยกว่า 500 แห่งในแผ่นดินจีน และในแผ่นดินต่าง ๆ ที่ชาวจีนได้ไปตั้งถิ่นฐานอยู่รวมทั้งประเทศไทย ได้มีการสร้างอนุสรณ์สถานป่อเต็กตึ๊งในประเทศไทยในพ.ศ. 2439 โดยนายเบ๊ย่นซึ่งได้อัญเชิญพระรูปจำลองท่านได้ยังภิกษุมาประเทศไทย มีผู้คนเชื้อสายจีนเลื่อมใสศรัทธา เมื่อเกิดอหิวาตกโรคระบาดขึ้น ซึ่งผู้ศรัทธาได้รับการคุ้มครองจึงได้มีพิธีการบูชาและสวมนางพระคุณ โดยพากันบริจาคนางศพเก็บศพไม่มีญาติ และไปฝังที่วัดดอนเพื่อเป็นทาน จนในพ.ศ. 2453 ชาวจีนได้บริจาคนางซื้อที่ดินบริเวณถนนพลับพลายชัย ก่อสร้างอารามหลวงปู่ใต้ยัง และใช้ชื่อ “ป่อเต็กตึ๊ง” เป็นสถานที่ปฏิบัติประชาสงเคราะห์เป็นกิจลักษณะเป็นครั้งแรก (ชีวประวัติหลวงปู่ใต้ยัง, 25.. : 14)

การระดมทุน

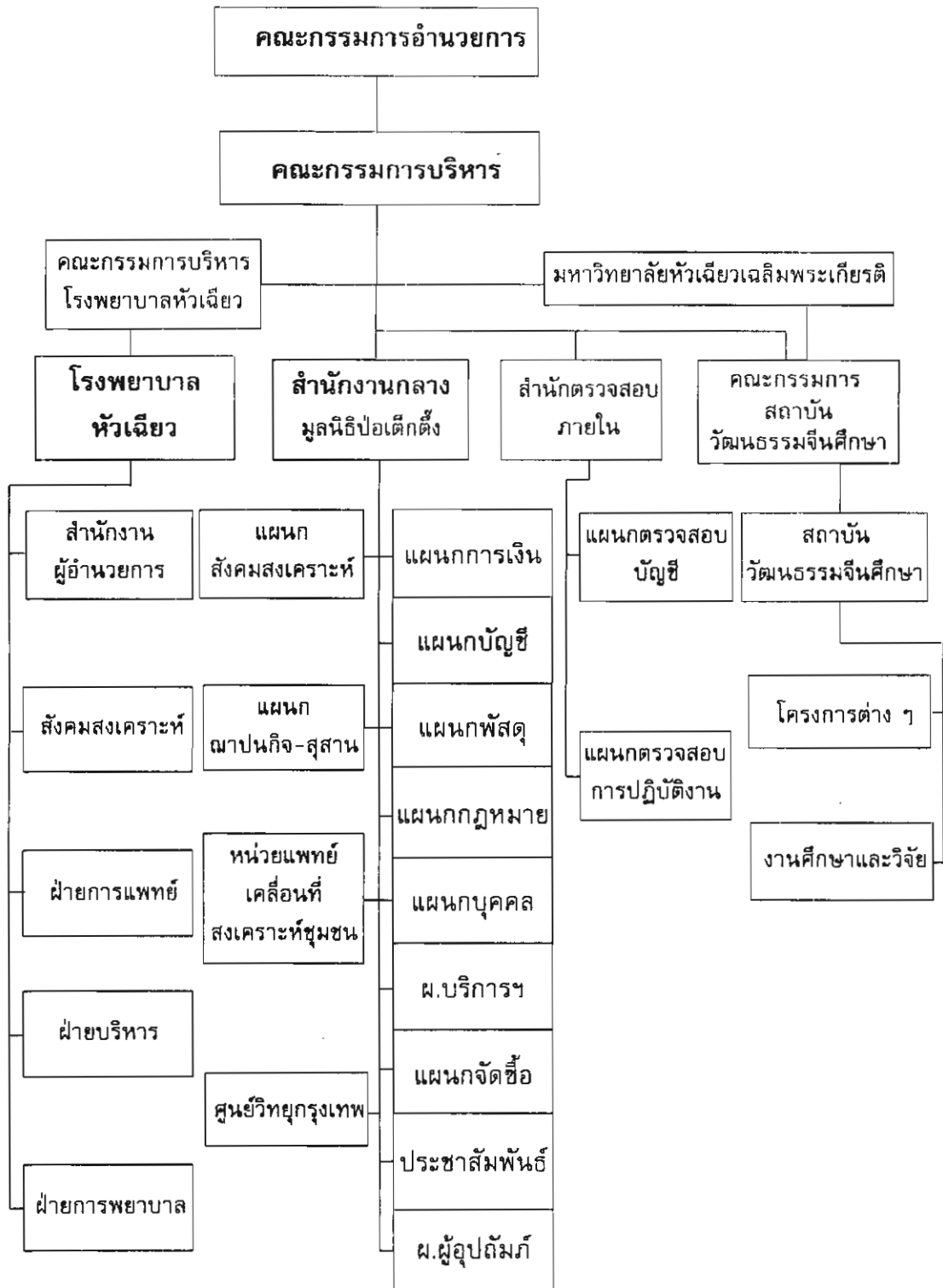
มูลนิธิป่อเต็กตึ๊งก่อตั้งเริ่มแรกด้วยเงินทุน 2,000 บาท ในปี 2480 ในการระดมทุน มูลนิธิได้รับเงินทุนในการดำเนินงานจากเงินบริจาค ซึ่งเป็นผู้บริจาคที่เรียกว่าผู้อุปถัมภ์ให้เงินทุนเป็นรายปีประมาณปีละร้อยละสิบของเงินทุนที่ได้รับบริจาคทั้งหมด นอกนั้นเป็นผู้บริจาคทั่วไป ซึ่งส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 80 เป็นชาวจีนหรือชาวไทยเชื้อสายจีน และมีผู้บริจาคซึ่งเป็นชาวไทยมากขึ้น การรับบริจาคถือว่าขึ้นอยู่กับความศรัทธาของผู้บริจาค ไม่มีการเรียไรใด ๆ ทั้งสิ้น

การประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมและการระดมทุนออกไปในลักษณะของการส่งข่าวโดยทั่วไป และสื่อมวลชนติดตามทำข่าวการทำงานของมูลนิธิเองเป็นลักษณะ “ปากต่อปาก” หรือ “บอกต่อ” ถึงการทำงานของมูลนิธิ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หนังสือพิมพ์จีนมีส่วนสำคัญในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ กิจกรรม และบริการของมูลนิธิ ทำให้ประชาชนโดยเฉพาะเชื้อสายจีนได้รับรู้ถึงผลงานของมูลนิธิ และช่วยบริจาคเงินการกุศล ทั้งมูลนิธิมีงานสังคมสงเคราะห์หลายด้านที่เป็นสวัสดิการและการสงเคราะห์สังคมที่เห็นผล เช่น การรักษาพยาบาลของโรงพยาบาลหัวเฉียว การบรรเทาสาธารณภัย ฯลฯ (วิฑูรย์ จรรย์ศุภรินทร์, 2539)

การดำเนินงาน กิจกรรม และบริการการกุศล

มูลนิธิป่อเต็กตึ๊งดำเนินกิจการประกอบด้วย คณะกรรมการอำนวยการ คณะกรรมการบริหาร และหน่วยงานต่าง ๆ ดังแผนภูมิ (มูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง, 2537 : 20)

แผนภูมิการบริหารงานของ
มูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง

ในส่วนงานสังคมสงเคราะห์ ได้แบ่งลักษณะงานสังคมสงเคราะห์ผู้ประสบปัญหาออกไปตามนโยบายและวัตถุประสงค์แห่งการช่วยเหลือ ตามแผนงาน 5 งาน ดังนี้ (มูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง, 2537 : 22)

1. แผนกสังคมสงเคราะห์
2. แผนกฉาปนกิจและสุสาน
3. หน่วยแพทย์สงเคราะห์ชุมชน
4. ฝ่ายโรงพยาบาล โรงพยาบาลหัวเฉียว
5. ฝ่ายมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ข่ายงานความร่วมมือ

มูลนิธิป่อเต็กตึ๊งมีหน่วยงานภายใต้มูลนิธิเดียวกัน เช่น โรงพยาบาลหัวเฉียว มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ซึ่งได้มีการแบ่งส่วนการทำงานออกไปอย่างชัดเจนในส่วนของการสัมพันธ์และความร่วมมือกับองค์การเอกชนสาธารณประโยชน์อื่น ๆ ที่มีกิจกรรมคล้ายคลึงหรือใกล้เคียงกัน เช่น งานเก็บศพ ก็มีการแบ่งเขตการทำงาน และหรือทำงานบรรเทาสาธารณภัยร่วมกัน มูลนิธิไม่มีสาขาในต่างจังหวัด เพราะไม่มีความจำเป็นต้องมีสาขา เนื่องจากในต่างจังหวัดมีมูลนิธิอื่น ๆ ที่ดำเนินกิจการด้านการบรรเทาสาธารณภัยและสังคมสงเคราะห์แบบเดียวกันอยู่แล้ว ซึ่งมูลนิธิป่อเต็กตึ๊งมีความสัมพันธ์และร่วมมือกับมูลนิธิเหล่านั้นอย่างใกล้ชิด หากมูลนิธิหรือองค์การเอกชนสาธารณประโยชน์ในต่างจังหวัดเหล่านั้นต้องการความช่วยเหลือ ทางมูลนิธิป่อเต็กตึ๊งก็จะให้ความช่วยเหลือต่อไป เช่น ให้ความช่วยเหลือเมื่อเกิดเหตุการณ์รุนแรง เช่น ไฟไหม้ ดึกถล่ม หรือเหตุการณ์ตามฤดูกาล เช่น น้ำท่วม อากาศหนาวจัด ฝนแล้ง เป็นต้น โดยอาจให้ความช่วยเหลือในรูปของสิ่งของ ค่าก่อสร้าง หรือเป็นเม็ดเงิน เพื่อให้ไปดำเนินงานต่อก็ได้

ในส่วนความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐ มูลนิธิป่อเต็กตึ๊งได้ร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐ เช่น กระทรวงมหาดไทย กรมตำรวจ กรุงเทพมหานคร และสำนักงานเขตต่าง ๆ ตลอดจน โดยใช้ศูนย์วิทยุกรุงเทพอันเป็นตึกที่ทำการของมูลนิธิ ซึ่งได้รับอนุญาตจากกรมไปรษณีย์โทรเลข เป็นแม่ข่ายให้บริการแก่สมาคมอาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัย มูลนิธิองค์กรสาธารณกุศลอื่น ๆ

มูลนิธิมีเจ้าหน้าที่ประจำ 200 กว่าคน มีอาสาสมัครประมาณ 1,000 กว่าคน และจำนวนอาสาสมัครจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งประกอบด้วย อาสาสมัครประเภทบริการช่วยแจกของบรรเทาทุกข์ อาสาสมัครประเภทอาสาจราจร ช่วยสถานีตำรวจและตามสี่แยกต่าง ๆ และอาสาสมัครประเภทอาสาภัยช่วยในการเก็บศพ และนำผู้บาดเจ็บส่งโรงพยาบาล

ในการช่วยเหลือสงเคราะห์เหตุการณ์อุบัติเหตุต่าง ๆ เช่น การเก็บศพ และนำผู้บาดเจ็บส่งโรงพยาบาล มูลนิธิทำงานโดยประสานงานกับหน่วยราชการของรัฐที่เกี่ยวข้องตลอดเวลา เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจ สถาบันนิติเวช กรมตำรวจ เป็นต้น รถของมูลนิธิที่ออกไปปฏิบัติงานประกอบด้วย พนักงานขับรถ เจ้าหน้าที่ของมูลนิธิ และเจ้าหน้าที่ตำรวจประจำรถไปด้วยทุกครั้ง ทั้งนี้ เพื่อป้องกันการทำลายหลักฐานอันเกิดจากความผิดพลาดหรือความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และป้องกันการสูญหายของทรัพย์สินของผู้ประสบภัย

แนวโน้มในการดำเนินงาน

นับแต่ก่อตั้งมาเป็นเวลา 88 ปี มูลนิธิได้ดำเนินกิจกรรมสาธารณกุศลหลากหลายนานัปการ ตั้งแต่การสงเคราะห์ผู้ประสบภัย จัดเก็บศพ ผัง และทำการฃาปนกิจให้โดยไม่คิดเงิน จนถึงการสงเคราะห์ด้านสาธารณสุข การรักษาพยาบาล เช่น โรงพยาบาลหัวเฉียว และการสร้างคนให้มีความรู้ เลี้ยงตนเองและทำประโยชน์ให้กับประเทศชาติ โดยผ่านการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ เป็นต้น

ในปัจจุบัน มูลนิธิป่อเต็กตึ๊งเห็นว่า การสงเคราะห์ผู้ประสบอุบัติเหตุ นั้น เดิมมุ่งในด้านการเก็บศพและหากเป็นศพที่ญาติพี่น้องขาดสนด้านเงินทอง หรือเป็นผู้ที่ไม่มีญาติทางมูลนิธิจะดำเนินการช่วยเหลือจัดการศพให้ ในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยอุบัติเหตุต่าง ๆ นั้น เมื่อมีผู้บาดเจ็บมูลนิธิก็จะนำส่งโรงพยาบาลที่ใกล้เคียง เพื่อช่วยชีวิตผู้ป่วยโดยเร็วที่สุด หากเป็นโรงพยาบาลของรัฐ ซึ่งมีหน้าที่สงเคราะห์และรักษาพยาบาลอยู่แล้ว ผู้ป่วยที่ยากไร้และขาดสนเงินทองได้รับบริการรักษาพยาบาลที่รัฐจัดให้ หากในยามเร่งด่วนแล้ว จำเป็นต้องนำผู้ป่วยส่งโรงพยาบาลเอกชน ซึ่งอยู่ใกล้เคียงกับสถานที่ที่เกิดเหตุ บางครั้งผู้ป่วยที่ขาดสนเงินทองไม่มีโอกาสได้รับการรักษาพยาบาลฉุกเฉินเบื้องต้นที่จะช่วยชีวิตได้ เนื่องจากไม่นำเงินจ่ายค่ารักษาพยาบาลนั้น ทางมูลนิธิจึงได้ดำเนินการช่วยชีวิตเบื้องต้นผู้ป่วยประสบภัยเหล่านั้น เมื่อนำผู้ประสบภัยส่งโรงพยาบาลของเอกชนในกรณีฉุกเฉิน มูลนิธิจะจ่ายเงินค่ารักษาพยาบาลเบื้องต้นให้ 20,000 บาททุกวัน หากนำส่งโรงพยาบาลของรัฐ มูลนิธิจะไม่จ่ายเงินนี้ให้ เนื่องจากโรงพยาบาลของรัฐมีหน้าที่ต้องให้บริการสวัสดิการเช่นนี้อยู่แล้ว ดังนั้นปัจจุบันมูลนิธิถือว่า การช่วยชีวิตผู้ประสบภัยเป็นเรื่องหลัก และการเก็บศพเป็นเรื่องรอง (วิฑูรย์ จรรย์ศุภรินทร์, 2539)

มูลนิธิป่อเต็กตึ๊งได้ดำเนินการกิจกรรมสาธารณกุศลในหลากหลายรูปแบบ และวิธีการอาจประสบปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ บ้างซึ่งเป็นปัญหาและอุปสรรคเล็กน้อย และแก้ไขได้ ปัญหาที่ประสบคือ งานมาก ทางมูลนิธิได้ร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการทำงาน เช่น การเก็บศพ ร่วมมือกับกรมตำรวจและแบ่งเขตการสงเคราะห์ผู้ประสบภัยกับมูลนิธิอื่น ๆ

การดำเนินกิจกรรมสาธารณประโยชน์ และสาธารณกุศล เช่น มูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง ซึ่งสืบทอดจากแรงศรัทธาในวัตรปฏิบัติของพระภิกษุได้อัง อาจารย์ในประเทศอื่นที่ชาวจีนที่ศรัทธาพระภิกษุได้อังอพยพไปตั้งถิ่นฐานอยู่ แต่ไม่มีมูลนิธิเช่นนี้ในประเทศใดที่รวมกลุ่มและดำเนินกิจกรรมอย่างเข้มแข็ง เช่น มูลนิธิป่อเต็กตึ๊งในประเทศไทย (วิฑูรย์ จรรย์ศุภรินทร์, 2539)

มูลนิธิร่วมกตัญญู

ประวัติ

มูลนิธิร่วมกตัญญู (หึ่งเต็กตึ๊ง) ได้จัดตั้งขึ้นเป็นมูลนิธิเมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2513 โดยมีวัตถุประสงค์

1. เพื่อจัดตั้งที่กราบไหว้บูชาศาลพ่อปู่ ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์
2. ให้ปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม ให้รู้ถึงคุณค่าของความซื่อสัตย์สุจริตมีความกตัญญู กตเวทิต่อผู้มีพระคุณ
3. ช่วยเหลือและสงเคราะห์ผู้ประสบภัยต่าง ๆ ตลอดจนร่วมมือกับทางราชการ ในการประกอบกิจกรรมสาธารณประโยชน์ทั่ว ๆ ไป
4. จัดตั้งสุสาน ฼าปนสถานและสถานพยาบาลเพื่อช่วยเหลือผู้ยากจน ฯลฯ
5. มูลนิธิไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง (มูลนิธิร่วมกตัญญู, 2535)

โดยสรุปมูลนิธิมีจุดประสงค์ให้การช่วยเหลือผู้ประสบภัยโดยไม่เลือกเวลาและสถานที่ ไม่แบ่งชั้นวรรณะและศาสนา

กิจกรรมด้านสาธารณกุศลของมูลนิธิร่วมกตัญญูดำเนินงานมา ก่อนการจัดตั้งอย่างเป็นทางการใน พ.ศ.2513 ผู้ก่อตั้งมูลนิธิ คือ นายสมเกียรติ สมสกุลรุ่งเรือง ได้เคยมีประสบการณ์การช่วยเหลือเก็บศพตั้งแต่วัยรุ่น เมื่อมีงานค้าขายของตนเอง ก็เริ่มสงเคราะห์ชาวบ้านในย่านตรอกโรงหมูเก่า ถนนอาจณรงค์ กล้วยน้ำไท คลองเตย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกรรมกรซื้อของต่าง ๆ ด้วยเงินเชื่อ บางคนญาติตายไม่มีเงินซื้อโลง นายสมเกียรติ สมสกุลรุ่งเรือง จึงทำบุญด้วยการจัดหาโลงศพและพิธีการทางศาสนาได้โดยไม่คิดเงิน ภายหลังเป็นที่รู้จักแพร่หลาย และมีคนมาขอความช่วยเหลือมากขึ้นทุกที จนรับภาระคนเดียวไม่ไหว จึงชักชวนญาติมิตรจัดตั้งมูลนิธิขึ้น ด้วยเงินจำนวน 20,000 บาทถ้วน ในชื่อมูลนิธิร่วมกตัญญู

แรงบันดาลใจ

จากการที่ผู้ก่อตั้งมีประสบการณ์ในการช่วยเหลือเก็บศพ และช่วยเหลือผู้ขัดสนซื้อโลศศพและทำพิธีทางศาสนาให้ จากงานที่ทำคนเดียว ขยายวงออกไปในกลุ่มญาติมิตรและผู้รู้จักทั้งหม่าย จนออกมาในรูปมูลนิธิที่ชื่อ มูลนิธิร่วมกตัญญู หากพิจารณาจากชื่อจะพบว่า ชื่อของมูลนิธิสืบเนื่องมาจากสิ่งที่มูลนิธิยึดถือเป็นหลักที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ อันเป็นที่เคารพ บูชาตลอดมา คือ พ่อปู่เปี่ยม สาริกบุตร และศาลเจ้าซาไต้ตึ้ง ซึ่งมีคำสั่งสอนให้ยึดมั่นกระทำแต่ความดี ร่วมมือร่วมใจกันช่วยเหลือสังคมและเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ชื่อ มูลนิธิ “ร่วมกตัญญู” สอดคล้องกับหลักการและคำสั่งสอนที่ให้กระทำความดีและช่วยเหลือสังคม ทั้งมีความหมายเช่นเดียวกับชื่อมูลนิธิในภาษาจีน คือ “หง่เติกตึ้ง” (มูลนิธิร่วมกตัญญู, 2535)

การระดมทุน

มูลนิธิร่วมกตัญญู ได้ถือปณิธานไว้ตั้งแต่เริ่มทำงาน คือ จะไม่มีการเรียไรใด ๆ ทั้งสิ้น ไม่ขอรับบริจาค หากหน่วยงานใด หรือกลุ่มบุคคลใดประสงค์จะบริจาค และรวมกลุ่มกันแจ้งมาที่มูลนิธิ ทางมูลนิธิก็จะประสานงานโดยส่งเจ้าหน้าที่ไปรับบริจาค แต่จะไม่ส่งไปขอรับบริจาคหรือเรียไร มูลนิธิไม่ได้ทำการประชาสัมพันธ์แต่อย่างใด ให้ขึ้นอยู่กับความศรัทธาของประชาชนโดยทั่วไปที่มีใจกุศล และเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนมนุษย์ ใช้วิธีการ “บอกต่อ” หรือ “ปากต่อปาก” (วารสารณ ชาติสุวัฒน์, 2539)

การดำเนินงาน กิจกรรม และบริการการกุศล

มูลนิธิร่วมกตัญญูดำเนินงานในรูปของคณะกรรมการและดำเนินกิจกรรมและบริการการกุศล ในด้านนี้เกี่ยวกับการเก็บศพ การกู้ภัย การบรรเทาสาธารณภัย การแจกจ่ายเครื่องอุปโภค-บริโภคแก่ผู้ประสบภัย การบริการโลศศพ การฝังศพไม่มีญาติ ณ สุสานของมูลนิธิและการตั้งโรงพยาบาลเป็นงานหลัก และให้ทุนส่งเสริมการศึกษาหากได้รับการร้องขอ

ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานและกิจกรรมสาธารณกุศลขึ้นอยู่กับเงินที่ได้รับบริจาค และเหตุการณ์แวดล้อมที่เกิดขึ้น เช่น น้ำท่วม ไฟไหม้ หรืออุบัติเหตุอุบัติภัยต่าง ๆ

ข่ายงานความร่วมมือ

มูลนิธิร่วมกตัญญูได้รับอนุญาตจากกรมไปรษณีย์โทรเลขให้ใช้ความถี่วิทยุที่กำหนดเป็นการเฉพาะสำหรับกิจการเป็นการถาวรได้ ในการออกไปบรรเทาอุบัติภัย เช่น อุบัติเหตุ ซึ่งผู้คนเจ็บและคนตาย ทางมูลนิธิได้ร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ เช่น กรมตำรวจ ทุกครั้งที่รถของมูลนิธิออกไปปฏิบัติงานเหล่านี้ จะมีเจ้าหน้าที่ตำรวจไปกัปรถด้วย เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว และมีหลักฐานครบถ้วน

แนวโน้มในการดำเนินงาน

มูลนิธิร่วมกตัญญูมีโครงการสร้างสุสานใหม่ โครงการสร้างสถานพยาบาล โครงการสร้างศาลเจ้าและขยายที่ทำการแห่งใหม่ และโครงการขยายสาขามูลนิธิในต่างจังหวัด (ธวัช ไทรราหู, 2538 : 15) ส่วนกิจกรรมทางด้านส่งเสริมการศึกษานั้น แม้มูลนิธิยังไม่มรโครงการสร้างสถานศึกษาหรือมหาวิทยาลัยก็ตาม มีนโยบายส่งเสริมการศึกษาและให้ทุนการศึกษาบางครั้ง

บทสรุป

จากการศึกษาประวัติ ความเป็นมา พัฒนาการการรวมกลุ่มให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน และสังคมของชาวจีนในประเทศไทยแล้วพบว่า ชาวจีนที่เข้ามาในประเทศไทยในระยะแรกไม่ว่าจะมาในรูปของพ่อค้าที่เข้ามาค้าขาย อพยพเข้ามาใช้แรงงานเป็นกรรมการเข้ามาชั่วคราวเพื่อธุรกิจหรือเข้ามาตั้งถิ่นฐานถาวรตามบรรพบุรุษก็ตาม ชาวจีนเหล่านี้เข้ามาอยู่เป็นกลุ่มเป็นก้อนรวมกัน และมีวิถีชีวิตที่ผสมกลมกลืนกับวิถีชีวิตของชาวไทย จนวัฒนธรรมจีนได้ผสมผสานกับวัฒนธรรมไทย จนเกิดเป็นวัฒนธรรมผสมขึ้น ซึ่งนับเป็นวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะในประเทศไทยเท่านั้น

เช่นเดียวกับผู้อพยพเข้าประเทศหรือดินแดนแห่งใหม่ในที่ต่าง ๆ ทั่วโลก ชาวจีนที่เข้ามาในประเทศไทยได้รวมตัวกับเป็นกลุ่ม ซึ่งอาจเป็นแซ่ตระกูลเดียวกันมาจากแหล่งเดียวกัน หรือพูดภาษาเดียวกันขึ้น เพื่อปกป้องคุ้มครองชาวจีนด้วยกัน และให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์ในเบื้องต้น เมื่อแรกอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ต่อมาได้ขยายออกไปสู่การสงเคราะห์ชุมชน และการช่วยเหลือในรูปสวัสดิการต่าง ๆ แก่ผู้อพยพ และบุตรหลาน จนออกมาสู่การตั้งเป็นสมาคม องค์กรต่าง ๆ และมูลนิธิในที่สุด

ประเด็นที่น่าสนใจ

จากการศึกษามูลนิธีก่อตั้งโดยชาวจีนในประเทศไทยหรือชาวไทยเชื้อสายจีน ทั้งสองมูลนิธิ คือ มูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง และมูลนิธิร่วมกตัญญู พบว่า การก่อตั้งของมูลนิธิทั้งสองมีลักษณะสอดคล้องกับปัจจัยที่เกื้อหนุนให้เกิดการดำเนินงานเป็นมูลนิธิ ดังนี้

1. แรงศรัทธาในศาสนา และการทำสาธารณกุศล มูลนิธิป่อเต็กตึ๊งและมูลนิธิร่วมกตัญญูเป็นมูลนิธิที่จัดตั้งโดยชาวไทยเชื้อสายจีนในประเทศไทย มูลนิธิป่อเต็กตึ๊งได้ดำเนินงานมาประมาณ 88 ปี และมูลนิธิร่วมกตัญญูดำเนินงานมาประมาณ 26 ปี ทั้งสองมูลนิธิได้ก่อตั้งด้วยแรงศรัทธาในศาสนา เช่น มูลนิธิป่อเต็กตึ๊งได้จัดตั้งขึ้นเพื่อดำเนินงานสาธารณกุศลเจริญรอยตามวัตรปฏิบัติของพระภิกษุได้ซ่ง กำเนิดจากบูชาสถาน “ป่อเต็กตึ๊ง” ซึ่งต่อมาจดทะเบียนเป็นมูลนิธิใน พ.ศ.2480 ในขณะที่มูลนิธิร่วมกตัญญูจัดตั้งเพื่อสาธารณกุศล โดยมีสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ คือพ่อปู่ และศาลเจ้าซาโต่ตึ๊ง ที่มีคำสั่งสอนให้ยึดมั่นกระทำความดี ร่วมมือร่วมใจกันช่วยเหลือสังคมและเพื่อนมนุษย์

2. การสืบทอดลักษณะของสังคมจีนที่เอื้อต่อการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นสิ่งที่เห็นเด่นชัดในกรณีของการจัดตั้งบูซาสถาน “ป้อเต็กตึ้ง” ซึ่งได้เป็นสถานที่ที่ชาวจีนอพยพทั้งหลายใช้เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ และรวมกลุ่มกันช่วยเหลือสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน และบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ ในลักษณะของคนรวย หรือคนที่มีฐานะแล้ว ช่วยคนจน เช่น การบริจาคโรงศพ เก็บศพไม่มีญาติ เป็นต้น อันเป็นลักษณะเกี่ยวกับแรงบันดาลใจที่ผู้ก่อตั้งมูลนิธิร่วมกตัญญูได้รับอันเนื่องมาจากประสบการณ์การช่วยเหลือสงเคราะห์เพื่อครั้งยังเป็นเด็ก เมื่อสามารถเลี้ยงดูตนเองได้พอสมควรแล้ว จึงได้ช่วยเหลือพ่อแม่ และสงเคราะห์คนที่ด้อยโอกาสต่อไป

3. สวัสดิการสังคมในประเทศไทยที่ก้าวไม่ทันกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคมของไทย ในช่วงก่อน พ.ศ.2490 ซึ่งเป็นยุคที่มีการจัดตั้งมูลนิธิและการรวมกลุ่มช่วยเหลือของคนจีนในเมืองไทยมาก อันเนื่องมาจากการบริการของรัฐที่ไม่เพียงพอ ซึ่งสถานการณ์เช่นนี้ยังคงดำเนินมาถึงปัจจุบัน เป็นส่วนหนึ่งที่ก่อให้เกิดมูลนิธิในรูปแบบต่าง ๆ เช่น มูลนิธิร่วมกตัญญู และองค์การอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ Jung (1994 : 10-12) ที่จัดให้ประเทศไทยอยู่ในกลุ่ม “Soft State” ที่สวัสดิการที่รัฐจัดให้ไม่เพียงพอ จึงมีกลุ่มองค์การพัฒนาเอกชน องค์การเอกชนสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ เกิดขึ้นจำนวนมาก เพื่อสนองความต้องการของประชาชนและเสริมบริการสวัสดิการสังคมที่รัฐจัดขึ้น

4. ลักษณะของการระดมทุน มูลนิธิทั้งสองแห่ง มีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน คือ การไม่เรียกรับเงินแต่รับบริจาคเท่านั้น ซึ่งขึ้นอยู่กับความศรัทธาของแต่ละบุคคล ผู้บริจาคมีทั้งคนไทยเชื้อสายจีนและคนไทย และบุคคลโดยทั่วไป

5. มูลนิธิทั้งสองแห่งใช้วิธีการประชาสัมพันธ์ส่วนใหญ่ในลักษณะของการ “บอกต่อ” หรือวิธีการ “ปากต่อปาก” ที่บอกเล่าถึงการทำงาน ผลงานและการเสียสละของอาสาสมัครซึ่งไม่ได้รับค่าจ้าง หรือค่าตอบแทนใด ๆ ทั้งสิ้น อย่างไรก็ตาม มีประเด็นที่น่าสนใจคือ กรณีมูลนิธิป้อเต็กตึ้ง ได้รับความร่วมมือจากสื่อมวลชนประเภทหนังสือพิมพ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หนังสือพิมพ์จีนที่ตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน และยกย่องบุคคลผู้กระทำความดี และการช่วยบรรเทาทุกข์ผู้ประสบภัยพิบัติ ซึ่งตรงกับความเห็นของ Coughlin (1960 : 56) ที่ชี้ให้เห็นว่า หนังสือพิมพ์จีนให้ความสนใจเกี่ยวกับเรื่องนี้มากกว่าหนังสือพิมพ์ไทย

ข้อเสนอแนะในการศึกษาต่อ

1. เนื่องจากข้อจำกัดเรื่องเวลาทำให้สามารถรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและทำการสัมภาษณ์ได้เฉพาะมูลนิธิป้อเต็กตึ้ง และมูลนิธิร่วมกตัญญูเท่านั้น ควรมีการศึกษามูลนิธิของชาวจีนในประเทศไทย ในเขตกรุงเทพมหานครและในต่างจังหวัด ทั้งในเชิงลึก และเชิงกว้างต่อไป

2. ควรมีการศึกษาถึงบทบาทและการเผยแพร่ข่าวสารทางด้านสาธารณสุข-
ประโยชน์และสาธารณกุศลของสื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ ทั้งนี้ อาจศึกษาในเชิงเปรียบ
เทียบ ระหว่างหนังสือพิมพ์ภาษาไทย และหนังสือพิมพ์ภาษาจีน

3. ควรมีการศึกษาเจาะลึกถึงผู้บริจาคเงิน/สิ่งของที่ให้เป็นประจำทุกปีแก่มูลนิธิ
ถึงแรงบันดาลใจ ความผูกพัน เหตุผลที่บริจาค จำนวนเงินที่บริจาค ตลอดจนการเข้าร่วมกิจ
กรรมสาธารณประโยชน์อื่นๆ

4. ควรมีการศึกษาเชิงลึกถึงมูลนิธิร่วมกตัญญู เนื่องจากมีงานเขียนและงาน
วิจัยศึกษาเกี่ยวกับมูลนิธิร่วมกตัญญูจำนวนน้อยมาก

ขอแจ้งว่า...
...
...
...
...

บรรณานุกรม

กรรณิการ์ ตันประเสริฐ. 2535. “มูลนิธิกับการอุดมศึกษาเอกชนของชาติ.” เอกสารวิจัยส่วนบุคคล วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.

ขจัดภัย บุรุษพัฒน์, ผู้รวบรวม. 2517. **ชาวจีนในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ : แพร์พิทยา.

คนจีน 200 ปี ภายใต้พระบรมโพธิสมภาร. 2526. กรุงเทพฯ : บริษัทเส้นทางเศรษฐกิจ.

ชาวจีนในประเทศไทย. 2517. รวบรวมโดย ขจัดภัย บุรุษพัฒน์ กรุงเทพฯ. : แพร์พิทยา.

ชีวประวัติหลวงปู่ไต้ฮง อริยสงฆ์ผู้เปี่ยมด้วยเมตตา. 25..? เรียบเรียงโดย ศุภกิจ แซ่แต้ แปลโดยบุญชัย ฉัตรตะวานิช และวิวัฒน์ รุ่งวรรณวงศ์. กรุงเทพฯ : มูลนิธิฮั่วเคี้ยวป่อเต็กเซี่ยงตึ้ง.

ธวัช ไทรราหู. 2538. “ปัจจัยที่ทำให้เกิดการแข่งขันระหว่างอาสาสมัครขององค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร : ศึกษากรณีมูลนิธิร่วมกตัญญู และมูลนิธิป่อเต็กตึ้ง.” วิทยานิพนธ์ เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกริก.

“ป่อเต็กตึ้ง-ร่วมกตัญญู : คู่บุญคู่แค้น.” 2536. ผู้จัดการ 11,121 (ตุลาคม) : 173.

พรพรรณ เตียรักษ์กิจสกุล. 2536. “พัฒนาการบทบาทของสมาคมชาวจีนในกรุงเทพที่มีต่อคนไทยเชื้อสายจีน (พ.ศ.2485-2535). วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

มูลนิธิป่อเต็กตึ้ง หนังสือแจ้งกิจการ พ.ศ. 2536. 2527. กรุงเทพฯ : มูลนิธิ.

มูลนิธิร่วมกตัญญู 22 ปี. 2535. กรุงเทพฯ : มูลนิธิ.

วชิระ ผุดผ่อง. 2539. “ภูมิหลังชาวจีนในบางกอก.” **มติชน** 19 กุมภาพันธ์. น.19.

วรารณณ์ ชาติสุวัฒน์, กรรมการและเลขานุการมูลนิธิร่วมกตัญญู. 2539. **สัมภาษณ์.**
22-23 มีนาคม

วัลลภา บุรุษพัฒน์. 2517. “ความเป็นมาของชาวจีนในประเทศไทย.” ใน **ชาวจีนในประเทศไทย.** รวบรวมโดย ขจิตกัย บุรุษพัฒน์. หน้า 1-42. กรุงเทพฯ : แพร์พิทยา.

วิเชียร เตชะไพบูลย์. 2533. “บทบาทของมูลนิธิในประเทศไทยกับความมั่นคงแห่งชาติ.” เอกสารวิจัยส่วนบุคคล วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.

วิฑูรย์ จรรย์ศุภรินทร์, ผู้จัดการมูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง. 2539. **สัมภาษณ์.** 27 มีนาคม.

วีรยุทธ เอี่ยมอำภา. 2538. “มูลนิธิองค์กรแห่งความดีงาม.” **เทศาภิบาล** 90,5 (พฤษภาคม) : 52-55.

ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม. 2526. “จีนในไทย.” ใน **คนจีน 200 ปีภายใต้พระบรมโพธิสมภาร.** หน้า 15-26. กรุงเทพฯ : บริษัทเส้นทางเศรษฐกิจ.

สกินเนอร์, จี. วิลเลียม. 2529. **สังคมจีนในประเทศไทยประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์.** แปลจาก Chinese Society in Thailand : an Analytical History (1957) โดย พรณี ฉัตรพลรักษ์ และคนอื่น ๆ. บรรณาธิการ : ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

สุมาลี ไหมฉินธิกุล. 2538. “การก่อเกิดและพัฒนาการของมูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง.” ภาคนิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม) คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

แสวง รัตนมงคลมาศ. 2509. “การบริหารงานของสมาคมจีน : บทศึกษาเฉพาะกรณีสมาคมแต้จิ๋วแห่งประเทศไทย.” วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

แสวง รัตนมงคลมาศ. 2513. “อนาคตของสมาคมจีนในประเทศไทย.” **วารสารพัฒนบริหารศาสตร์** 10,4 (ตุลาคม) : 605-624.

- Amara Pongsapich. 1994. "Philanthropy in Thailand." In **Evolving Patterns of Asia-Pacific Philanthropy**. pp. 241-266. Edited by Ku-Hyun Jung. Seoul : Institute of East and West Studies, Yonsei University.
- Coughlin, Richard J. 1960. **Double Identity : the Chinese in Modern Thailand**. Hong Kong : Hong Kong University Press and Oxford University Press.
- Jung, Ku-Hyun. 1994. "Introduction." In **Evolving Patterns of Asia-Pacific Philanthropy**. pp.1-15. Edited by Ku-Hyun. Seoul : Institute of East and West Studies, Yonsei University.
- Skinner, G. William. 1957. **Chinese Society in Thailand : an Analytical History**. Ithaca, N.Y. : Cornell University Press.
- Skinner, G. William. 1958. **Leadership and Power in the Chinese Community of Thailand**. Ithaca, N.Y. : Cornell University Press.
- Wang Gung Wu. 1991. **China and the Chinese Overseas**. Singapore : Times Academic Press. อ้างถึงใน พรพรรณ เตียรักษ์กิจสกุล. 2536. "พัฒนาการบทบาทของสมาคมชาวจีนในกรุงเทพมหานครที่มีต่อคนไทยเชื้อสายจีน (พ.ศ. 2485-2535)." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ต้นฉบับงานวิจัย เอกสารมรดกเพื่อ
ใช้แล้วโปรดส่งคืน ฝ่าย 1